

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง

มิติวัฒนธรรมของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน
: กรณีศึกษาชายแดนไทย-ลาว พื้นที่จังหวัดหนองคาย

โดย

นางอมรทิพย์ อมรภิบาล

ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย สถาบันเอเชียศึกษา

รายงานนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

กระทรวงศึกษาธิการ

ประจำปีการศึกษา 2542

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ชื่อโครงการภาษาไทย: มิติวัฒนธรรมของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน
: กรณีศึกษาชายแดนไทย-ลาว พื้นที่จังหวัดหนองคาย

ภาษาอังกฤษ: Cultural Aspects of Thai and Neighbouring Country : the Case Study of Thai-Laos
Border, Nongkhai Province

ชื่อนักวิจัยและสถาบัน: อมรทิพย์ อมรภิบาล

ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย สถาบันเอเชียศึกษา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ปรึกษา: ศาสตราจารย์ ดร. สุภางค์ จันทวานิช

รองศาสตราจารย์ สุริชัย หวันแก้ว

แหล่งทุน: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ไทย-ลาว เชิงประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์
2. เพื่อศึกษาสัมพันธ์ไทย-ลาว ยุคร่วมสมัย
3. เพื่อศึกษาผลกระทบของประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์และความร่วมสมัย ต่อความความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในระดับชายแดน และผลกระทบต่อข้อกำหนดนโยบายของรัฐในระดับพื้นที่ชายแดน

สมมติฐานการวิจัย

1. มิติประวัติศาสตร์ด้านชาติพันธุ์ : น่าจะช่วยให้ความสัมพันธ์ไทย-ลาวยุคปัจจุบันเป็นไปในทางบวก
2. มิติประวัติศาสตร์ช่วงสงครามขยายดินแดน และช่วงลัทธิล่าอาณานิคมของชาติตะวันตก น่าจะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ไทย-ลาวยุคปัจจุบันเป็นไปทั้งในทางบวกและลบ
3. มิติความสัมพันธ์ร่วมสมัยทั้งในทางบวกและลบ ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมและทัศนคติของบุคคล

ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีศึกษาเชิงคุณภาพร่วมกับเชิงปริมาณ ใช้วิธีศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (documentary research), สทนากลุ่มและสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 19 คน, สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างประชาชนไทยทั่วไปด้วยแบบสอบถาม จำนวน 209 คน

ใช้กรอบทฤษฎีเรื่องปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ศึกษาเนื้อหาเป็นช่วง 3 เวลา คือ 1) ยุคประวัติศาสตร์อารยธรรมการตั้งถิ่นฐาน 2) ยุคชาติ

วิเคราะห์ที่มาของทัศนคติ วิเคราะห์ผลกระทบของเหตุการณ์ในช่วงเวลาต่างๆ ต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ระยะเวลาศึกษา 1 ปี (กันยายน 2543-สิงหาคม 2543)

ผลการวิจัย

1. ความสัมพันธ์เชิงประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ ก่อนปี 2303 อีสานส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรล้านช้าง ปี 2303 เขมรและกวยซึ่งตั้งถิ่นฐานในบริเวณอีสานใต้ได้มาขึ้นกับกรุงศรีอยุธยา ปี 2322 อีสานและลาวทั้งหมดตกเป็นของกรุงเทพฯ ปี 2436 ลาวฝั่งซ้ายตกเป็นของฝรั่งเศส ปี 2446 อีสานบางส่วนตกเป็นของฝรั่งเศสอีก การแบ่งพรมแดนมีปัญหาความไม่แน่ชัดเจนของเขตแดนและส่งผลมาถึงปัจจุบัน การปฏิรูปการปกครองสมัยรัชกาลที่ 5 ทำให้ภาคอีสานและภาคอื่น ๆ อยู่ใต้อำนาจส่วนกลางอย่างเต็มที่ การปฏิรูปการศึกษาและคมนาคมทำให้เกิดความกลมกลืนทางวัฒนธรรมยิ่งขึ้น

2. การตั้งถิ่นฐานของคนลาวในภาคอีสาน ส่วนใหญ่เป็นความสมัครใจ ส่วนการตั้งถิ่นฐานในภาคอื่น ๆ เป็นการกวาดต้อนมา, เรื่องราวในอดีตน่าจะทำให้เกิดความสัมพันธ์ได้ทั้งในทางบวกและทางลบ ทางบวกคือ คนลาว คนไทยในภาคอีสาน และในภาคกลางบางจังหวัดจึงมีความเกี่ยวข้องในทางชาติพันธุ์ หลาย ๆ กลุ่มยังมีการธำรงรักษาวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมไว้เป็นอย่างดี ส่วนในทางลบคือเรื่องราวสงครามในอดีตก็อาจทำให้ผู้เจ็บช้ำและถ่ายทอดความรู้สึกให้คนรุ่นหลังต่อมาโดยการบันทึกเรื่องราวประวัติศาสตร์หรือบอกเล่าสืบต่อกันมา

3. บริเวณหลายแห่งในหนองคายมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ มีการผสมผสานของของผู้คนและวัฒนธรรมวัฒนธรรมของคนในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงทั้งฝั่งซ้ายและฝั่งขวาของแม่น้ำโขง การเข้ามาของวัฒนธรรมของคนจากที่อื่นที่เข้ามาอยู่ใหม่ นอกจากนั้นยังมีการกระจายออกไปการแผ่ขยายออกไปทั้งแบบการขยายอิทธิพลและแบบถูกบังคับกวาดต้อน คนลาวและคนไทยจึงมีความสัมพันธ์กันทั้งด้านชาติพันธุ์และวัฒนธรรมประเพณี

4. ปัจจัยส่งเสริมความสัมพันธ์

การสืบเชื้อสาย การเป็นเครือญาติ การสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณีร่วมกัน ความช่วยเหลือที่ไทยให้กับลาวด้านวิชาการ การ อบรม ดุจงาน และให้ทุนการศึกษา ความช่วยเหลือที่ไทยให้ลาวตามโครงการเพื่อพัฒนาความเป็นอยู่คนลาวให้ดีขึ้น ความช่วยเหลือด้านสาธารณสุข-สุขที่ไทยให้ลาว ความช่วยเหลือจากภาคเอกชนไทย ในด้านการพัฒนาและเศรษฐกิจ การพึ่งพาอาศัยกันเรื่องแรงงาน ลาว การผ่อนปรนในช่วงเทศกาล ประเพณีการเปิด จุดผ่อนปรนทางการค้าตามอำเภอต่าง การเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมลาวในโรงเรียนไทย

5. ปัจจัยอุปสรรคต่อความสัมพันธ์

ความเจ็บปวดจากการสงคราม การสู้รบในอดีต การถ่ายทอดประวัติศาสตร์ที่แตกต่าง, การอ้างสิทธิในสิ่งเดียวกัน เรื่องพระพุทธรูปสำคัญ, ผลกระทบจากยุคจักรวรรดินิยม เรื่องสิทธิในดิน

แดน. การใช้ระบบการศึกษาไทยแยกคนอีสานจากคนลาว, ประสิทธิภาพการที่เจ็บปวดของผู้ลี้ภัย ปี 2518. ลาวผ่านระบบการศึกษาแบบประเทศสังคมนิยม, ผลกระทบของสื่อที่ผลิตโดยคนที่ไม่เข้าใจวัฒนธรรม. ความไม่เข้าใจกฎเกณฑ์ กฎหมาย ของกันและกัน. ปัญหาที่เกิดจากการเข้ามางานของแรงงานลาว การล่อลวง การค้ามนุษย์. ปัญหาการค้ำอกระบบ สินค้าเดือนปัญหาหาเสพยาเสพติด

6. ปรากฏการณ์ในยุคประวัติศาสตร์และยุคชาติ รัฐ การแบ่งดินแดน ลัทธิชาตินิยม ส่งผลต่อความสัมพันธ์ไทย-ลาวในปัจจุบันในด้านลบมากกว่าด้านบวก ส่วนในยุคปัจจุบัน เป็นช่วงของความพยายามแก้ไขข้อผิดพลาดในอดีต และความพยายามพัฒนาความสัมพันธ์ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นส่งผลทั้งด้านบวกและด้านลบ ด้านบวก ข้อมูลในอดีตมีผลอย่างมากต่อทัศนคติและพฤติกรรมในปัจจุบัน

อภิปรายผล

1. ตามสมมติฐานว่ามิติตามความสัมพันธ์ด้านชาติพันธุ์น่าจะมีผลต่อความสัมพันธ์ค่อนข้างมาก ผลการวิจัยพบว่าชาติพันธุ์ส่งผลต่อความสัมพันธ์น้อย คือพบว่า มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตการดำเนินชีวิตอยู่บ้างในกลุ่มคนที่ต้องถิ่นบางแห่งที่ไกลออกไปจากชุมชนเมือง เป็นความสัมพันธ์ไม่เป็นทางการ ที่ไม่เหนียวแน่นนัก แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์แบบเป็นทางการมีอิทธิพลมากกว่า ทั้งนี้อาจจะเนื่องจากหนองคายตั้งอยู่ตรงกันข้ามกับเวียงจันทน์ซึ่งเป็นเมืองหลวง ความสัมพันธ์เป็นทางการอาจจะมีความเข้มงวดเป็นพิเศษ ดังนั้นผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่าในพื้นที่อื่น ๆ ชาติพันธุ์อาจจะมีผลต่อความสัมพันธ์มากกว่านี้

2. ในส่วนมิติด้านประวัติศาสตร์การสู้รบเพื่อขยายอาณาเขต รวมทั้งแนวคิดเรื่องชาติรัฐที่มีประวัติศาสตร์การสู้รบ การแบ่งดินแดนน่าจะเป็นที่มาของทัศนคติที่ไม่ดีต่อกัน ข้อค้นพบเป็นไปตามสมมติฐานว่าความเจ็บช้ำจากเหตุการณ์สู้รบ การแย่งชิงความเป็นใหญ่ในอดีต ได้รับการถ่ายทอดและปลูกฝังเป็นทัศนคติที่ไม่ดีต่อกันในปัจจุบัน การปลูกฝังให้รู้สึกภาคภูมิใจในความยิ่งใหญ่และการต่อสู้ของบรรพบุรุษในอดีต ประวัติศาสตร์ที่บันทึกโดยไทยและประวัติศาสตร์ที่บันทึกโดยลาวในเหตุการณ์เดียวกันย่อมมีความแตกต่างกันบ้าง การที่จะหาข้อพิสูจน์ว่าใครถูกใครผิด รังแต่จะทำให้เกิดความรู้สึกขัดแย้งกันมากขึ้น ซึ่งไม่น่าจะเกิดผลในทางสร้างสรรค์แต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม ประวัติศาสตร์จะมีคุณประโยชน์อย่างยิ่งหากนำมาใช้ในทางสร้างสรรค์ เช่น เรียนรู้ความผิดพลาดในอดีต หลีกเลี่ยงการพูดถึงเรื่องราวที่จะนำไปสู่ความขัดแย้ง ส่งเสริมสิ่งที่แสดงถึงความผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความเป็นเชื้อสายเดียวกัน โดยเฉพาะเรื่องวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิต

3. มิติตามความสัมพันธ์ในปัจจุบันหรือความร่วมมือ ได้แก่ความสัมพันธ์ด้านการค้า ความมั่นคง ด้านความช่วยเหลือ รวมไปถึงด้านสังคมวัฒนธรรม แม้ว่าในบางด้านมีการตอบรับร่วมมือกันดีขึ้นและส่งผลดีต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น ด้านความมั่นคง ด้านความช่วยเหลือจากคนบางกลุ่ม ในขณะที่เดียวกับความสัมพันธ์บางอย่างได้ถูกต่อต้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการแพร่

กระจายของวัฒนธรรมโดยผ่านสื่อต่าง ๆ หากพิจารณาให้ดีจะพบว่ามายาคติที่มีอยู่แต่ดั้งเดิมของทั้งสองฝ่ายนั่นเองที่ทำให้เกิดความรู้สึกต่อต้าน ในส่วนคนอีสานเองก็ซึ่งไม่ได้รับการยอมรับจากคนวัฒนธรรมทั้งในใหม่และวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีคนสองวัฒนธรรมคือ กลืนไม่เข้า คายไม่ออก ดังนั้นเมื่อเกิดเรื่องราวที่เลวร้ายขึ้น จึงไม่มีการมีการใคร่ครวญเหตุผลว่าผู้กระทำถ้ามิได้มีเจตนาที่จะทำให้เกิดความบาดหมาง หลายเรื่องมีมุมมองมีคำอธิบายที่แตกต่าง ในขณะที่บางเรื่องอาจจะไม่ได้เกิดขึ้นจริงแต่มีผู้สร้างสถานการณ์เพื่อจูงมูงหมายบางประการ เช่น ผลประโยชน์ทางธุรกิจ แผนทิศทางการพัฒนาของประเทศหรือยุทธศาสตร์ชาติ

4. ตามสมมติฐานว่าข้อมูลเรื่องราวในอดีตที่บุคคลได้รับการถ่ายทอดมา ส่งผลให้เกิดทัศนคติทางลบ เป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์ แต่จากข้อค้นพบ พบว่าไม่ใช่เพียงเรื่องราวในอดีตเท่านั้นที่เป็นอุปสรรค พฤติกรรมบุคคลในปัจจุบันก็เป็นอุปสรรคเช่นกัน แต่อย่างไรก็ตามพฤติกรรมบุคคลในปัจจุบันก็เกี่ยวข้องกับทัศนคติเดิมค่อนข้างมาก

ข้อเสนอแนะ

แนวทางแก้ไขเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ ต้องทำในหลายระดับ ระดับระหว่างประเทศต้องปรับท่าทีและแนวทางปฏิบัติ โดยให้ความเท่าเทียม ระดับชายแดนต้องทำความเข้าใจกฎเกณฑ์ที่ต้องเกี่ยวข้องกัน การร่วมมือ การผ่อนปรนและการให้ความช่วยเหลือต้องเป็นไปอย่างจริงจัง ระดับบุคคลหรือกลุ่มอาชีพโดยเฉพาะกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อความคิดของคนในวงกว้าง ต้องหลีกเลี่ยงการตอกย้ำเรื่องราวความขัดแย้ง ระมัดระวังไม่ให้เกิดความกระทบกระทั่งทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ สิ่งสำคัญที่สุดของแนวทางที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ต้องอยู่บนพื้นฐานของความจริงใจเป็นสำคัญ มิใช่เพื่อผลประโยชน์ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จึงจะนำไปสู่การมีทัศนคติที่ดีต่อกันได้ในที่สุด

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเป็นประเด็น ดังนี้

1. ควรให้สถาบันการศึกษาในท้องถิ่นมีส่วนในการกำหนดหลักสูตรการ เช่น สถาบันราชภัฏและมหาวิทยาลัยในท้องถิ่น จัดหลักสูตรที่ทำให้คนอีสานใกล้ชิดด้านวัฒนธรรมกับลาวมากขึ้น
2. ส่งเสริมให้คนไทยทั่วไปเข้าใจ ยอมรับสังคมวัฒนธรรมหลากหลาย ระบบการศึกษาและสื่อการมีบทบาทสำคัญ
3. ใช้ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มวิชาชีพ กลุ่มสถาบัน และสมาคมต่าง ๆ คนในอาชีพเดียวกัน
4. เตรียมพร้อมให้ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องเรียนรู้ รู้จักลาวมากกว่านี้ การทำความเข้าใจระเบียบกฎเกณฑ์ให้ถ่องแท้ การทำความเข้าใจประวัติศาสตร์และความสัมพันธ์ในอดีตจะทำให้เปิดใจกว้างพร้อมที่จะยอมรับเรื่องราวต่าง ๆ ได้มากขึ้น

5. การให้ทุนนักศึกษาลาวเข้ามาเรียนในประเทศไทย เป็นการช่วยเหลือโดยคาดหวังว่าจะทำให้เกิดทัศนคติที่ดี แต่จากการที่พบว่านักศึกษาลาวที่เคยมาเรียนในประเทศไทยมีทัศนคติต่อประเทศไทยไม่ดีเท่าประชาชนลาวทั่วไป จึงน่าจะทำการติดตามและศึกษาเพื่อปรับปรุงกระบวนการ
6. ส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรมในระดับชายแดน ให้ท้องถิ่นดำเนินการโดยรัฐสนับสนุน และเอื้ออำนวยด้านกฎเกณฑ์

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
1.3 สมมติฐานการวิจัย	2
1.3 ระเบียบวิธีวิจัย	2
1.4 ขอบเขตการวิจัย	5
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย	6
1.6 ระยะเวลาการทำวิจัย	7
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
1.8 สถานที่ทำการวิจัยหรือเก็บข้อมูล	7
1.9 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	7
บทที่ 2 แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดเรื่องชาติพันธุ์	
2.1.1 ความแตกต่างทางชาติพันธุ์	8
2.1.2 การใช้ทฤษฎีวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์	8
2.2 แนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (cultural change) และเรื่องปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม (cultural interaction)	
แนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (cultural change)	10
แนวคิดเรื่องปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม (cultural interaction)	10
ลักษณะทางจิตวิทยาของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม	10
แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมกับอำนาจ	11
2.3 แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์แบบชาติรัฐ	12
2.4 ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดหนองคาย	13
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	14
2.6 สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาและกรอบการวิเคราะห์	16

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 ความสัมพันธ์ไทย-ลาว: มิติเชิงประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์	
3.1 ประวัติศาสตร์ลาว	18
3.2 การตั้งถิ่นฐานของคนลาวในประเทศไทย	19
3.3 การเสียดินแดน การแบ่งของแยกพลเมือง	
1) เสียดินสองจุไทย (พ.ศ. 2431)	21
2) เสียดินแดนฝั่งซ้าย (พ.ศ. 2436 หรือ ร.ศ. 112)	21
3) เสียดินแดนฝั่งขวาบางส่วน (พ.ศ. 2446-2447)	21
3.4 การปฏิรูปภาคอีสาน	21
3.5 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและการตั้งถิ่นฐานของคนในจังหวัดหนองคาย	
1) การตั้งถิ่นฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์	23
2) การตั้งถิ่นฐานสมัยต้นประวัติศาสตร์	24
3) การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มประชากรในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-16	24
3.6 ประวัติศาสตร์เมืองสำคัญ	
1) เมืองปากห้วยหรืออำเภอโพนพิสัย	24
2) เมืองเวียงคุก หรือ ตำบลเวียงคุก อำเภอเมือง	26
3) เมืองพานพร้าวหรืออำเภอศรีเชียงใหม่	27
4) เมืองไชยบุรีหรืออำเภอบึงกาฬ	28
บทที่ 4 วัฒนธรรมร่วมสมัยและความขัดแย้ง	
4.1 ความสัมพันธ์ด้านการค้าชายแดน	30
4.2 ความสัมพันธ์ด้านความมั่นคง	30
4.3 ความสัมพันธ์ด้านความช่วยเหลือ	30
4.4 ผลกระทบของสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ต่อความสัมพันธ์ไทย-ลาว	31
4.5 ทศนคติของคนลาวต่อคนไทย	32
4.6 ความสัมพันธ์ทั้งเชิงบวกและเชิงลบที่ปรากฏในระดับพื้นที่	
4.6.1 ความสัมพันธ์เชิงบวก	33
4.6.2 ความสัมพันธ์เชิงลบ	33

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 5 ทักษะคติของคนไทยต่อคนลาว

5.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ	35
5.1.1 ภูมิหลังกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	35
5.1.2 การบันทึกและถ่ายทอดประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกัน	35
5.1.3 การอ้างสิทธิสิ่งเดียวกันในช่วงเวลาต่างกัน	36
5.1.4 ผลสืบเนื่องจากการเข้าครอบครองดินแดนอาณานิคม	36
5.1.5 ประสบการณ์ในค่ายผู้ลี้ภัยช่วงลาวเปลี่ยนแปลงการปกครองปี 2518 ...	36
5.1.6 ความรู้สึกถูกไทยเอาใจเอาเปรียบด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม	37
5.1.7 ความรู้สึกไทยไม่จริงใจ การช่วยเหลือเพื่อหวังผลประโยชน์	37
5.1.8 นโยบายของลาวในการต่อต้านวัฒนธรรมจากภายนอก	
5.1.9 ระบบการศึกษาของไทยเพื่อสร้างความผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของ ท้องถิ่นกับวัฒนธรรมส่วนกลาง	37
5.1.10 ระบบการศึกษาของลาว แนวทางและการสนับสนุนค่ายสังคมนิยม	
5.1.11 ผลกระทบของสื่อไทย: การนำเสนอโดยไม่ระมัดระวังหรือมีเจตนาแอบ แฝง	37
5.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม	38
5.2.1 ภูมิหลังของผู้ตอบแบบสอบถาม	43
5.2.2 ทักษะคติต่อเหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างศิลปินและสื่อไทยกับลาว ...	46
5.2.3 ทักษะคติต่อข้อตกลงแบ่งพรมแดนระหว่างไทยและลาว	46
5.2.4 ทักษะคติต่อเงื่อนไขการเดินทางข้ามพรมแดนบริเวณสะพานมิตรภาพ ..	47
5.2.5 ทักษะคติต่อแรงงานลาวในประเทศไทย	
5.2.6 ทักษะคติต่อเรื่องการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมของลาวในโรง เรียนไทยบริเวณชายแดน	48
5.2.7 ปัญหาสำคัญของความสัมพันธ์ไทย-ลาว ในพื้นที่	49
5.2.8 คำพูดที่ลาวไม่ชอบมากที่สุด	50
5.2.9 ปัจจัยส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว	51
5.2.10 สรุป ปัจจัยด้านบวกและลบต่อความสัมพันธ์ไทยลาว	52

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 6 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการศึกษา	54
6.1 ภูมิหลังกลุ่มตัวอย่าง	54
6.2 ความสัมพันธ์ไทย-ลาว: มิติเชิงประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์	54
6.2 การปฏิรูปภาคอีสาน	55
6.4 ประวัติศาสตร์ศาสตร์ท้องถิ่น	56
6.5 วัฒนธรรมร่วมสมัย (เหตุการณ์ปัจจุบัน)	57
6.6 ทักษะของคนไทยต่อและทัศนคติคนลาวทัศนคติของคนไทยต่อลาว	58
6.7 ปัจจัยส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติของคนไทยต่อเหตุการณ์ความสัมพันธ์ ไทย-ลาว	61
6.8 ปัจจัยส่งเสริมความสัมพันธ์	62
6.9 ปัจจัยอุปสรรคต่อความสัมพันธ์	62
6.10 ปรากฏการณ์ในช่วงเวลาต่าง ๆ ที่ผลต่อความสัมพันธ์ไทย-ลาวในยุคปัจจุบัน	
1) ยุคประวัติศาสตร์	63
2) ยุคชาติ รัฐ การแบ่งดินแดน	63
3) ยุคปัจจุบัน	63
อภิปรายผล	63
ข้อเสนอแนะ	64
รายการอ้างอิง	66
ภาคผนวก	
ภาคผนวก 1 แนวคำถามการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	69
ภาคผนวก 2 แบบสอบถาม	70
ภาคผนวก 3 รายชื่อผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น	73
ภาคผนวก 4 รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	74
ภาคผนวก 5 แผนที่จังหวัดหนองคาย	75

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 5.1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามบริเวณที่สัมภาษณ์	39
ตาราง 5.2 จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถานที่เกิด	39
ตาราง 5.3 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่ผู้เกิดที่หนองคายจำแนกตามระยะเวลาที่อยู่ในพื้นที่	40
ตาราง 5.4 จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุ	40
ตาราง 5.5 จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ	41
ตาราง 5.6 จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับการศึกษา	41
ตาราง 5.7 จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอาชีพ	42
ตาราง 5.8 การมีเครือญาติเป็นคนลาวของผู้ตอบแบบสอบถาม	42
ตาราง 5.9 ก. การแสดงความคิดเห็นเรื่องนิโคล	43
ตาราง 5.9 ข. การแสดงความคิดเห็นเรื่องนิโคลจำแนกตามอาชีพ	44
ตาราง 5.9 ค. การแสดงความคิดเห็นเรื่องนิโคลจำแนกตามสถานที่เกิด	44
ตาราง 5.9 ง. ความคิดเห็นว่ารัฐควรทำอย่างไรในเรื่องนิโคล จำแนกตามสถานที่เกิด	44
ตาราง 5.9 จ. การแสดงความคิดเห็นเรื่องภาษาที่ใช้ในสื่อไทย	45
ตาราง 5.10 การแสดงความคิดเห็นต่อการแบ่งพรมแดนระหว่างไทยและลาวโดยใช้ร่องน้ำลึกที่อยู่ใกล้ฝั่งไทย	46
ตาราง 5.11 เงื่อนไขการข้ามพรมแดนบริเวณสะพานมิตรภาพ	46
ตาราง 5.12 ก. การแสดงความคิดเห็นเรื่องแรงงานลาว	47
ตารางที่ 5.12 ข. การยอมรับแรงงานลาวจำแนกตามบริเวณที่สัมภาษณ์	48
ตาราง 5.13 ความคิดเห็นเรื่องการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมของลาวในโรงเรียนไทยบริเวณชายแดน จำแนกตามระดับการศึกษา	49
ตาราง 5.14 ปัญหาในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ไทย-ลาว	50
ตาราง 5.15 คำพูดที่ลาวไม่ชอบมากที่สุด	51
ตาราง 5.16 ปัจจัยที่จะช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว	52
ตาราง 5.16 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ไทย-ลาว	53

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

ในช่วงระยะเวลาแห่งประวัติศาสตร์อารยธรรมของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดินแดนสุวรรณภูมิ อันเป็นที่ตั้งของ ไทย พม่า ลาว และกัมพูชาในปัจจุบัน ผู้คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าวมีวัฒนธรรมหรือวิถีการดำเนินชีวิตที่คล้ายคลึงกัน ไม่ว่าจะเป็นศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี และแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ ขณะที่ผู้คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณคาบสมุทรมลายู ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ตั้งของมาเลเซีย อินโดนีเซีย และดินแดนภาคใต้บางส่วนของไทย มีวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันเช่นกัน

ต่อมาในช่วงศตวรรษที่ 20 ได้เกิดมีการกำหนดกรอบความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศขึ้น คือ กรอบความคิดของความเป็นรัฐชาติสมัยใหม่โดยเน้นขอบเขตและดินแดนที่ชัดเจนรวมทั้งการปกครองที่เป็นเอกภาพในดินแดน ผู้คนมีวัฒนธรรมเดียวกัน ที่สืบสายเชื้อเดียวกัน เป็นเครือญาติกันถูกแยกออกจากกันตามขอบเขตดินแดน แต่สิ่งที่ผูกพันกันมายาวนานจนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ด้วยเส้นเขตแดนก็คือการมีวัฒนธรรมร่วมกันมาตั้งแต่ประวัติศาสตร์ นั่นคือ ไทย พม่า ลาว และกัมพูชา มีวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ร่วมกัน ขณะที่ดินแดนบางส่วนของภาคใต้ของไทยและมาเลเซีย มีวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาอิสลามร่วมกัน ซึ่งการมีวัฒนธรรมร่วมกันเหล่านี้ ยังคงดำรงภาพเป็นมรดกให้หลงเหลืออยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ชายแดน ผู้คนที่อาศัยในบริเวณนี้จึงยังคงดำรงวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนแนวทางการดำเนินชีวิตในแบบดั้งเดิมร่วมกันอยู่ ซึ่งจะเห็นได้จากปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ เช่น การไปมาหาสู่ติดต่อกันในฐานะญาติมิตร การประกอบพิธีกรรม และการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกัน เป็นต้น เหล่านี้เป็นการสะท้อนให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ของผู้คนในพื้นที่ชายแดนสองฝั่งมีความใกล้ชิดแนบแน่น และพึ่งพาอาศัยกันเป็นอย่างมาก ความรู้สึกและความเข้าใจอันดีระหว่างกันของผู้คนในพื้นที่ชายแดนสองฝั่งที่เกิดจากการมีมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกันดังกล่าว ในบางครั้งยังสามารถนำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหาตามแนวชายแดนบางประการ โดยอาศัยความสัมพันธ์ที่คุ้นเคย (informal relations) ระหว่างคนในพื้นที่ นอกเหนือไปจากการใช้นโยบายจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียว ดังเช่น บริเวณชายแดนจังหวัดหนองคายและมุกดาหาร

ยุคแห่งข้อมูลข่าวสารหรือที่เรียกว่ายุคโลกาภิวัตน์ (globalization) พื้นที่ชายแดนบางแห่งรวมถึงจังหวัดหนองคายและเวียงจันทน์ได้รับผลกระทบดังกล่าว การคมนาคมที่สะดวกสบาย เทคโนโลยีสื่อทันสมัยรวดเร็ว การไม่เข้าใจรากฐานวัฒนธรรมของท้องถิ่นและวัฒนธรรมชายแดนทำให้เกิดการกระทบกระทั่งอันอาจจะลุกลามไปสู่ขัดแย้ง ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจวัฒนธรรมของพื้นที่ชายแดน ทั้งในแง่ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี และแนวทางในการดำเนินชีวิตทั่วไปที่มีลักษณะร่วมและมีปฏิสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงถึงกันในด้านต่าง ๆ ของคนในพื้นที่ชายแดน ทั้งนี้ เพื่อที่จะสืบสานและสายสัมพันธ์ไว้ นอกเหนือไปจากนี้ ก็เพื่อแสดงถึงความสัมพันธ์อันดีในระดับประชาชนของทั้งสองฝั่งอันเนื่องมาจากการมีจุดร่วมและปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมต่อกัน ซึ่งจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงนัยสำคัญที่มีต่อการกำหนดนโยบายทางวัฒนธรรม (cultural policy) ของรัฐในระดับชาติและระดับพื้นที่ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ไทย-ลาว เชิงประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์
- 2) เพื่อศึกษาสัมพันธ์ไทย-ลาว ยุคร่วมสมัย
- 3) เพื่อศึกษาผลกระทบของประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์และความร่วมสมัย ต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในระดับชายแดน และผลกระทบต่อการกำหนดนโยบายของรัฐในระดับพื้นที่ชายแดน

1.3 สมมติฐานการวิจัย

- 1) มติประวัติศาสตร์ด้านชาติพันธุ์ น่าจะช่วยให้ความสัมพันธ์ไทย-ลาวยุคปัจจุบันเป็นไปในทางบวก
- 2) มติประวัติศาสตร์ช่วงสงครามขยายดินแดน และช่วงลัทธิล่าอาณานิคมของชาติตะวันตกน่าจะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ไทย-ลาวยุคปัจจุบันเป็นไปในทางบวกและลบ
- 3) มติความสัมพันธ์ร่วมสมัยทั้งในทางบวกและลบ ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมและทัศนคติของบุคคล

1.4 ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้ใช้วิธีศึกษาเชิงคุณภาพร่วมกับเชิงปริมาณในส่วนที่ ใช้วิธีศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (documentary research) และวิธีเก็บข้อมูลภาคสนาม แล้วนำมาวิเคราะห์เชิงบรรยาย (descriptive analytical) โดยอาศัยกรอบและแนวคิดเรื่องปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รายละเอียดของการศึกษามีดังนี้

1) พื้นที่ศึกษา

เลือกพื้นที่จังหวัดหนองคายโดยพิจารณาจากความเป็นพื้นที่ที่มีวัฒนธรรมร่วม มีปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ร่วมกับการพิจารณาความน่าสนใจในเชิงปรากฏการณ์เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่

เลือกตัวอย่างปรากฏการณ์ที่รับรู้กันทั้งในวงกว้างคือตามสื่อต่าง ๆ และที่รับรู้กันในห้องถิ่น จากนั้นนำมาสร้างแบบสอบถามให้คนกลุ่มต่างๆ แสดงความคิดเห็นซึ่งจะสามารถบอกทัศนคติที่ผู้ตอบมีต่อคนลาวและประเทศลาวได้

2) กลุ่มตัวอย่างและวิธีการเก็บข้อมูล

กลุ่มตัวอย่างเป็น 2 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เลือกแบบเจาะจง (purposive) ร่วมกัน (snow-ball) จำนวน 19 คน โดยพิจารณาตามบทบาทของผู้ให้ข้อมูลต่อกิจกรรมวัฒนธรรมทั้งที่เป็นวัฒนธรรมแบบประเพณีร่วมดั้งเดิมและวัฒนธรรมร่วมสมัยอันเกิดขึ้นในยุคข้อมูลข่าวสาร คำถามที่ใช้ถามจะเป็นคำถามเฉพาะเจาะจงตามบทบาทและภาระหน้าที่ของผู้ตอบ ผู้ตอบบางคนถูกสัมภาษณ์มากกว่า 1 ครั้งเนื่องจากมีหลายบทบาท (เช่น เป็นทั้งผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์และเป็นฝ่ายปกครอง) เนื้อหาคือความคิดเห็นเรื่องความสัมพันธ์ไทย-ลาวในอดีต ปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต แนวทางแก้ปัญหา โดยแนวทางคำถามจะเริ่มจากความเป็นมา วิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันและแนวโน้ม รวมทั้งข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหา (ดูแนวคำถามในภาคผนวก 1) กลุ่มตัวอย่างประเภทที่ 1 ที่ได้ คือ ผู้เชี่ยวชาญวัฒนธรรมท้องถิ่น 4 คน, ผู้มีบทบาทที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของคนจำนวนมาก (ครู นักจัดรายการวิทยุ โทรทัศน์ พระ) 5 คน, นักการเมืองท้องถิ่น 1 คน, ภาครัฐกิจเอกชน 2 คน, และภาครัฐฝ่ายความมั่นคง (ตำรวจตำรวจตระเวนชายแดน ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง หน่วยปฏิบัติการตามลำน้ำโขง) 5 คน, องค์กรท้องถิ่น (อบต. กำนัน) 2 คน และฝ่ายปกครอง ฝ่ายบริหาร และฝ่ายข้อมูลจังหวัด 3 คน (ดูรายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญในภาคผนวก 3)

วิธีการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างประเภทที่ 1 ผู้วิจัยดำเนินการเองทั้งหมด โดยใช้หลายวิธีการ คือ การสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญเรื่องประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เนื้อหาที่ศึกษาคือความคิดเห็นต่อประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งทัศนคติต่อปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และสัมภาษณ์กลุ่มและสัมภาษณ์รายบุคคล

ประเภทที่ 2 กลุ่มตอบแบบสอบถาม กำหนดตัวอย่างแบบหลายชั้นตอน (stratify random sampling) คือแบ่งกลุ่มแล้วจึงทำการสุ่มในแต่ละกลุ่ม โดยตัวแปรสำคัญที่ใช้ในการแบ่งกลุ่ม คือ สถานที่เกิด (ประกอบด้วย เกิดที่หนองคาย เกิดจังหวัดภาคอีสาน และเกิด

จังหวัดอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ภาคอีสาน) ซึ่งจะบอกถึงว่าความเป็นคนในท้องถิ่นหรือมาจากที่อื่น ระยะเวลาการพักอาศัยในพื้นที่ พื้นที่ที่ทำการเก็บข้อมูล (ประกอบด้วยอำเภอเมือง อำเภอศรีเชียงใหม่ อำเภอโพนพิสัย อำเภอบึงกาฬ อำเภอรัตนวาปี) ส่วนตัวแปรอื่น ๆ พยายามเลือกตัวอย่างให้ครอบคลุม เช่น การมีเครือญาติเป็นคนลาว (ความเป็นคนไทยเชื้อสายลาว) อายุ เพศ อาชีพ โดยกำหนดขนาดตัวอย่างไว้ 200 คน ให้กระจายครอบคลุมตัวแปรต่าง ๆ ข้างต้น ผลการดำเนินการพบว่าได้จำนวนตามเป้าหมายที่ตั้งไว้คือ 209 คน และการกระจายถึงแม้ไม่ได้สัดส่วนที่เท่ากันแต่ดีเพียงพอที่จะวิเคราะห์ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ (ดูรายละเอียดกลุ่มตัวอย่างในบทที่ 5 หน้า 38-42)

วิธีการเก็บข้อมูลใช้วิธีอบรมคณะเก็บข้อมูลและกระจายออกเก็บข้อมูลตามกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ เนื้อหาในแบบสอบถามเป็นความคิดเห็นต่อปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ซึ่งจะแสดงถึงทัศนคติที่ผู้ตอบมีต่อคนลาวและประเทศลาว

3) ข้อมูลเอกสาร

ศึกษาข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของพื้นที่และคนในพื้นที่ เอกสารที่ใช้เป็นหลักคือสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคอีสาน ประวัติศาสตร์ลาว ประวัติศาสตร์ภาคอีสาน และแอ่งอารยธรรมอีสาน (ดูรายละเอียดในรายการอ้างอิง)

4) หน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือในการดำเนินการวิจัย

- สภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย
- สำนักงานศึกษาและวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย
- ศูนย์วัฒนธรรม โรงเรียนประทุมเทพวิทยาคาร

5) การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและตรวจข้อมูลสนามเบื้องต้นร่วมกับผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่ นำข้อค้นพบเบื้องต้นบางส่วนมาสร้างแบบสอบถาม

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ หาข้อสรุปและเสริมด้วยข้อมูลเชิงปริมาณ

6) การนำเสนอข้อค้นพบ

นำเสนอเป็นบทตามกลุ่มเนื้อหา แบ่งเป็น 5 บท คือ บทที่ 1 บทนำ, บทที่ 2 แนวคิดเชิงทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง, บทที่ 3 ความสัมพันธ์เชิงประวัติศาสตร์, บทที่ 4 ความสัมพันธ์ร่วมสมัยซึ่งจะเป็นสถานการณ์ปัจจุบัน, บทที่ 5 สถานการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-ลาว และทัศนคติของคนไทยกลุ่มต่าง ๆ ที่ได้จากข้อมูลสนาม, บทที่ 6 สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1.5 ขอบเขตการวิจัย

1) ขอบเขตเนื้อหา ครอบคลุมความสัมพันธ์ด้านประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ ความสัมพันธ์ยุคชาติ รัฐ การแบ่งแยกดินแดน จนถึงความสัมพันธ์ยุคปัจจุบัน

2) นิยามของวัฒนธรรม

Broom and Selznick (1969, p. 53-55) ให้ทรงสนะว่าวัฒนธรรมคือ มรดกของสังคม และความชำนาญที่คนเราได้มาในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมในเรื่องต่างๆ เช่น ความรู้ ความเชื่อ ประเพณี และรูปแบบของการประพฤติปฏิบัติต่างๆ

Nicholas Abercrombie (1894, p. 59); Stephen Hill and Bryan S. Turner ให้ทรงสนะว่าวัฒนธรรมหมายถึง สัญลักษณ์และการถ่ายทอดในสังคมมนุษย์ รวมถึงภาษา ประเพณี และระเบียบแบบแผน ซึ่งทำให้มนุษย์มีความแตกต่างจากสัตว์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 อธิบายความหมายของวัฒนธรรมว่า สิ่งที่ทำให้เกิดความงอกงามแก่หมู่คณะ วิถีชีวิตของหมู่คณะ

พระราชบัญญัติวัฒนธรรม พ.ศ. 2485 กล่าวว่าวัฒนธรรมหมายถึงสิ่งที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติและศีล-ธรรมอันดีของประชาชนพระธรรมปิฎก (ประยูรค์ ปยุตโต) อธิบายว่า วัฒนธรรมเป็นผลรวมของการสร้างสมสิ่งสร้างสรรค์และภูมิธรรม ภูมิปัญญา ที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาของสังคมนั้นๆ กล่าวอย่างสั้น ๆ ได้ว่า วัฒนธรรมคือประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถที่สังคมนั้นมีอยู่

รองศาสตราจารย์ ดร. อมรา พงศาพิชญ์ (2541, หน้า 1-2, 7-9) สรุปไว้ว่าวัฒนธรรมคือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้น มิใช่สิ่งที่มนุษย์ทำตามสัญชาตญาณ อาจเป็นวัตถุ พฤติกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม วิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ, วัฒนธรรมคือระบบสัญลักษณ์ในสังคมมนุษย์ มนุษย์สร้างขึ้นมาและถ่ายทอดให้คนรุ่นหลัง ในรูปขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมจึงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม

ดร. รุ่ง แก้วแดง อดีตเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (อ้างถึงใน สมพร เทพสิทธิ์, 2540, หน้า 6-8) อธิบายว่าวัฒนธรรมหมายถึงความเจริญงอกงามซึ่งเป็นผลที่เกิดจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม มนุษย์กับธรรมชาติ จำแนกเป็น 3 ด้าน คือจิตใจ สังคม วัตถุ มีการสะสม ถ่ายทอดจากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง จากวงคมนหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่ง

ศาสตราจารย์ ดร. สุนัน อมรวิวัฒน์ (สมพร เทพสิทธิ์, เพิ่งอ้าง) อธิบายว่า วัฒนธรรมหมายถึงวิถีชีวิต (way of live)

สำหรับการศึกษาคั้งนี้ วัฒนธรรมหมายถึงวิถีชีวิต ที่เป็นผลของการถ่ายทอดประสพ การณ์ของจากคนสู่คน จากสังคมสู่สังคม และเน้นศึกษาวิถีชีวิตที่ส่งผลต่อทัศนคติของบุคคล ที่และส่งผลถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

วัฒนธรรมร่วมหมายถึงสิ่งที่ถือปฏิบัติร่วมกันของคนที่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติ อาจเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ถ่ายทอดกันมาแต่ดั้งเดิม วัฒนธรรมที่เกิดจากการผสมกลมกลืน วัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากสาเหตุต่าง ๆ ซึ่งวัฒนธรรมเหล่านี้อาจส่งผลให้เกิดความ สัมพันธ์ทั้งด้านบวกและลบ

3) ขอบเขตพื้นที่: พื้นที่ชายแดนไทย-ลาวบริเวณจังหวัดหนองคาย โดยการเก็บข้อมูลครอบคลุมพื้นที่อำเภอต่าง ๆ ใช้เกณฑ์การเลือกอำเภอดังนี้

- อำเภอเมือง: ศูนย์กลางของปรากฏการณ์และเป็นด่านตรวจคนเข้าเมืองซึ่งด่านสากล อำเภอศรีเชียงใหม่: ตั้งอยู่ตรงข้ามกับเวียงจันทน์และมีการลักลอบข้ามพรมแดนเป็น จำนวนมาก
- อำเภอโพนพิสัย: มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และมีคนลาวลักลอบข้ามมารับจ้าง ทำงานจำนวนมาก
- อำเภอบึงกาฬ: เป็นที่ตั้งด่านตรวจคนเข้าเมืองถาวร
- อำเภอรัตนวาปี: เป็นจุดผ่อนปรนทางการค้าและการท่องเที่ยว

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย

- 1) ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร เพื่อประมวลความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและความเป็นมาของคนในท้องถิ่น และสร้างกรอบแนวคิดเพื่อดำเนินการศึกษา
- 2) จัดสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น เรื่องประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและความเป็นมาของคนในท้องถิ่น และหารือเพื่อวางแผนการวิจัย กำหนดกลุ่มตัวอย่าง สร้างเครื่องมือและวางแผนการเก็บข้อมูล สนาม
- 3) สัมภาษณ์กลุ่ม สัมภาษณ์รายบุคคล เพื่อข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาความสัมพันธ์ไทย-ลาว แนวทางการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีและแนวทางการลดปัญหาขัดแย้ง
- 4) วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น นำข้อค้นพบบางส่วนมาสร้างแบบสัมภาษณ์
- 5) ผูกอบรมคณะเก็บข้อมูลและเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์
- 6) วิเคราะห์ข้อมูล

- 7) เขียนรายงานฉบับร่าง
- 8) ปรับปรุงและนำเสนอรายงานฉบับสมบูรณ์

1.7 ระยะเวลาการทำวิจัย 12 เดือน (กันยายน 2543 - สิงหาคม 2544) ระยะเวลาเก็บข้อมูล
สนามครั้งที่ 1 เดือน กุมภาพันธ์ และครั้งที่ 2 เดือน เมษายน รวม 40 วัน

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) เสริมสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทย-ลาว โดยเฉพาะพื้นที่ชายแดน
- 2) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากชายแดน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการประเมินจุดอ่อนจุดแข็งของนโยบายต่อพื้นที่ชายแดนซึ่งปกติถูกกำหนดจากส่วนกลางเป็นหลัก

1.9 สถานที่ทำการวิจัยหรือเก็บข้อมูล

- 1) สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 2) พื้นที่ชายแดนจังหวัดหนองคาย

1.10 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) สร้างเครือข่ายระหว่างบุคคลและองค์กรในพื้นที่กับนักวิจัยจากส่วนกลาง
- 2) เสนอแนะแนวทางการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทย-ลาว

บทที่ 2

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเรื่องชาติพันธุ์

ปัจจัยสำคัญในการจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์คือสำนึกของคนในกลุ่มนั้นว่ามีชาติพันธุ์ใด ปัจจัยด้านภาษาอย่างเดียวไม่สามารถกำหนดชาติพันธุ์ได้ ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดที่สำคัญกว่า สิ่งแวดล้อมเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้สำนึกคนเปลี่ยนไป เช่น คนอีสานในประเทศไทยอาจเป็นคนลาว คนอีสานหรือคนไทยก็ได้ การที่คนคนเดียวมีความรู้สึกว่ามีหลายกลุ่มชาติพันธุ์ไม่ใช่เรื่องแปลก เป็นการแสดงให้เห็นว่าสำนึกในเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์เปลี่ยนแปลงได้ นั่นคือบางคนไม่อาจยึดในชาติกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้ตลอดไป

2.1.1 ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ แบ่งเป็น 5 ลักษณะ (อมรา พงศาพิช, 2541, หน้า 162-166)

- 1) เกิดจากการแบ่งแยกโดยวัฒนธรรม สังคมที่มีการแบ่งชนชั้น มีการระบุว่าเป็นคนนอกสังคม นอกกรีต
- 2) เกิดจากการแบ่งแยกโดยลักษณะทางภูมิศาสตร์ การตั้งถิ่นฐานอยู่ในที่ห่างไกล
- 3) เกิดจากการผนวกดินแดน และผนวกคนเข้ามารวมกัน
- 4) เกิดจากการย้ายถิ่น การที่คนจำนวนหนึ่งอพยพเข้าไปอยู่ในสังคมอื่น
- 5) เกิดจากการตกเป็นประเทศอาณานิคม ผู้อพยพเข้ามาใหม่มีอำนาจเหนือกว่า

2.1.2 การใช้ทฤษฎีวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ (อมรา พงศาพิช, 2541, หน้า 172-176)

สังคมปัจจุบันมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารและถ่ายทอดวัฒนธรรม การมองสังคมเป็นระบบเฉพาะไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง จึงต้องพิจารณากลุ่มชาติพันธุ์จึงต้องมองในลักษณะการมีความสัมพันธ์ซึ่งมีทั้งแบบที่เข้ากันได้และเข้ากันไม่ได้ ดังนี้

- 1) การเข้ากันได้ เกิดจากชนกลุ่มน้อยรู้สึกตัวว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมใหญ่ ตัวอย่างเช่นกรณีประเทศไทย ชนกลุ่มน้อยมีสำนึกของความเป็นพลเมืองไทยอยู่บ้าง
- 2) การเข้ากันไม่ได้ เกิดจากชนกลุ่มน้อยรู้สึกตัวว่าชนกลุ่มใหญ่กีดกัน ดูถูก ทำให้ไม่รู้สึกตัวตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมใหญ่

2.2 แนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (cultural change) และเรื่อง ปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม (cultural interaction)

2.2.1 แนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (cultural change)

- 1) ทฤษฎีวิวัฒนาการทางวัฒนธรรม (cultural evolution) ว่าด้วยเรื่องภาวะการเปลี่ยนแปลงโดยมีการเปลี่ยนแปลงของลักษณะเด่น มักจะเป็นอย่างค่อยเป็นค่อยไป
- 2) แนวคิดเกี่ยวกับการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม (assimilation, acculturation, integration) ว่าด้วยเรื่องการยอมรับเข้ามารวมกันและกลายเป็นวัฒนธรรมชุดเดียวกัน ตัวอย่างแบบแผนที่เป็นการผสมผสานทางวัฒนธรรม ได้แก่ การเปลี่ยนไปสู่วัฒนธรรมของสังคมเจ้าถิ่น (host society), การยอมรับเข้าเป็นสมาชิกสถาบันระดับท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง, การแต่งงานระหว่างกลุ่มอย่างแพร่หลาย, การพัฒนาความรู้สึกว่าเป็นประชากรของสังคมเจ้าถิ่นอย่างเต็มที่, ปราศจากอคติ, ปราศจากการถือเขาถือเรา ปราศจากความขัดแย้งในค่านิยมและอำนาจ (Gordon 1964 : อ้างถึงใน สนิท สมักรการ, 2542)
- 3) กลุ่มทฤษฎีที่เน้นเรื่องความขัดแย้งทางสังคม (conflict theories) ว่าด้วยเรื่องประโยชน์ของความขัดแย้งว่าจะนำไปสู่สิ่งที่ดีขึ้น เนื่องจากเมื่อมีความขัดแย้งจะนำวิธีวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เรียกว่า dialectic method คือการซักถามและตอบเพื่อหาความรู้ที่สมบูรณ์กว่า
- 4) แนวคิดเรื่องการปรับตัวไม่ทันกันของวัฒนธรรม (cultural lag concept) เป็นการอธิบายว่ามีการปรับตัวไม่ทันกันเนื่องจากหนึ่งในสองส่วนของวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กันได้ปรับเปลี่ยนไปก่อนและมีผลให้ส่วนที่เหลือปรับเปลี่ยนได้ไม่ดี (William Ogburn: อ้างถึงใน สนิท สมักรการ, 2542)
- 5) แนวคิดเรื่องการวัดอัตราความก้าวหน้าของวัฒนธรรม (concept of cultural progress) ว่าด้วยเรื่องความเชื่อว่าสังคมมนุษย์มีวิวัฒนาการไปในทิศทางที่ดีขึ้น (Kant) สังคมมนุษย์ผ่านภาวะทางวัฒนธรรมหยาบกระด้างไปสู่วัฒนธรรมที่ละเอียดอ่อน (Morgan และ Taylor, อ้างถึงใน สนิท สมักรการ, 2542) ในการพิจารณาความก้าวหน้าต้องพิจารณาทั้งระบบ ซึ่งระบบวัฒนธรรม ประกอบด้วย 3 ระบบย่อยคือ ระบบเทคนิควิทยา (technological system) ประกอบด้วยเครื่องมือเครื่องใช้ ที่อยู่อาศัยและอื่นๆ, ระบบสังคมวิทยา (sociological system) ประกอบด้วยความสัมพันธ์ของบุคคลทั้งเรื่องพฤติกรรมแบบแผนต่าง ๆ, ระบบอุดมการณ์ (ideological system) ประกอบด้วยความนึกคิด ความเชื่อ ความรู้สึก

2.2.2 แนวคิดเรื่องปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม (cultural interaction)

(อมรา พงศาพิช, 2542, หน้า15-22)

- 1) การปรับตัว (adaptation) หมายถึงมีการปรับเปลี่ยนส่วนใดส่วนหนึ่งหรือหลายส่วนเพื่อให้ความสัมพันธ์ลงตัว เช่น มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ความสัมพันธ์ลงตัว มีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม หรือมีการปรับสิ่งแวดล้อมให้เข้ากับตัว วัฒนธรรมในที่นี้จึงหมายถึงทั้งที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุ เช่น ความเชื่อ วิถีชีวิตและพฤติกรรม การปรับตัวเกิดไม่ใช่สิ่งที่เกิดเองโดยธรรมชาติทั้งหมด เนื่องจากมนุษย์สามารถควบคุมและกำหนดทิศทางได้
- 2) การสังสรรค์หรือการผสมผสานทางวัฒนธรรม (acculturation) และการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม (assimilation) หมายถึงการยอมรับวัฒนธรรมของกันและกันโดยคนกลุ่มหนึ่งมีแนวโน้มที่จะรับวัฒนธรรมของคนอีกกลุ่มหนึ่ง ผสมกลมกลืนและสุดท้ายกลายเป็นวัฒนธรรมชุดเดียวกัน การรับวัฒนธรรมนี้อาจเกิดขึ้นโดยธรรมชาติหรือโดยความตั้งใจของฝ่ายมีอำนาจก็ได้
- 3) บูรณาการทางวัฒนธรรม (integration) และ การรวมเป็นพหุสังคม (pluralism) หมายถึงการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ไม่มีการครอบงำซึ่งกันและกัน
- 4) ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม (conflict) หมายถึงการไม่ยอมรับซึ่งกันและกัน ความขัดแย้งเกิดจากการการแพร่กระจายของวัฒนธรรมชุดใดชุดหนึ่ง หรือวัฒนธรรมหลายชุด ทั้งนี้อาจเกิดจาก การอพยพย้ายถิ่นที่ไม่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการ การรุกรานการขยายดินแดน การล่าอาณานิคม และการแพร่กระจายของวัฒนธรรมโดยการสื่อสาร การถ่ายทอดผ่านสื่อมวลชน ระบบการศึกษาและเทคโนโลยี

2.2.3 ลักษณะทางจิตวิทยาของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (สนิท สมัครการ,

2542: หน้า 69-71)

ลักษณะทางจิตวิทยา หมายถึง สภาวะจิตใจของคนในสังคมอันเป็นผลสืบเนื่องมาจาก การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม และ/หรือ อันก่อให้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในแง่ต่าง ๆ รวมทั้งการกระทำบางประการอันเป็นการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมด้วย

1) ภาวะทางจิตของคนสองวัฒนธรรม (The Marginal Man)

คนสองวัฒนธรรมหมายถึงคนบางประเภทที่มีโอกาสใช้ชีวิตในวัฒนธรรมที่แตกต่างกันสองวัฒนธรรมยาวนานพอสมควร จนเรียนรู้ทั้งสองวัฒนธรรมได้อย่างดี บุคคลประเภทนี้ตามปกติมักจะมาจากวัฒนธรรมที่ต่ำต้อยกว่าวัฒนธรรมที่สอง เป็นสมาชิกส่วนน้อยของสังคม เป็นผู้อพยพย้ายถิ่นเข้ามาหากินในสังคม

การที่คนสองวัฒนธรรมไม่ได้รับการยอมรับอย่างเต็มที่ในวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่ง ประกอบกับความขัดแย้งในค่านิยมของวัฒนธรรมทั้งสอง ทำให้เกิดความภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออก ทั้งชอบและไม่ชอบอยู่ในขณะเดียวกัน (ambivalent) การไม่ได้รับการยอมรับ การไม่ได้รับความทัดเทียมทำให้เกิดบุคลิกภาพหลายอย่าง เช่น ความรู้สึกไม่มั่นคง (insecurity) อารมณ์เสียบ่อย ๆ (moodiness) ความระแวงเกินเหตุ (hypersensitivity) คำหนึ่งตนเองมากเกินไป (excessive self consciousness) และมีความเครียดสูง

ในมุมมองตรงกันข้าม คนสองวัฒนธรรมอาจมีบุคลิกภาพในทางที่ดีได้เช่นกัน เช่น มีความรู้ความเข้าใจเรื่องต่างๆ ได้ลึกซึ้งกว่าคนทั่วไป (greater insight) มีความเข้าใจตนเองดี (self-understanding) และมีความคิดสร้างสรรค์ (creativity)

2) ความรู้สึกของบุคคลเมื่อมีการติดต่อกันทางวัฒนธรรม (Linton, 1943: อ้างถึงใน สนิท สัมครการ, 2542: หน้า 84-86)

- 1) วัฒนธรรมที่มีอำนาจเหนือกว่าและมีความรู้สึกที่วัฒนธรรมตนเองมีค่ากว่า (dominant -superior)
- 2) วัฒนธรรมที่มีอำนาจเหนือกว่าแต่มีความรู้สึกที่วัฒนธรรมตนเองมีความต่ำต้อยหรือด้อยกว่าเรื่องคุณค่า (dominant - inferior)
- 3) วัฒนธรรมที่มีพลังอำนาจอ่อนกว่าแต่มีความรู้สึกที่วัฒนธรรมตนเองมีคุณค่าสูงกว่า (dominated-superior)
- 4) วัฒนธรรมที่มีพลังอำนาจอ่อนกว่าและมีความรู้สึกที่วัฒนธรรมตนเองมีคุณค่า - ด้อยกว่าด้วย (dominated-superior)

อย่างไรก็ตาม ความรู้สึกที่วัฒนธรรมของตนมีคุณค่าสูงกว่าวัฒนธรรมอื่น บางทีอาจความลำเอียงเข้าข้างวัฒนธรรมตนเอง (ethnocentrism)

2.2.4 แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมกับอำนาจ

แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมกับอำนาจกำลังเป็นที่สนใจของนักวิชาการยุคใหม่ที่ปฏิเสธทฤษฎีความทันสมัย คือมองว่าการขยายตัวของความเจริญหรือแพร่กระจายวัฒนธรรม

ธรรมตะวันตก (modernization) จะทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นถูกรอบงำ บางยุคมีการสร้างค่านิยมว่าวัฒนธรรมเดิมล้าสมัย ไม่มีประโยชน์ วัฒนธรรมใหม่คือสิ่งที่พัฒนาแล้วและเอื้อประโยชน์ต่อสังคมได้มากกว่า วิธีการเช่นนี้มองได้ว่าเป็นการสร้างฐานอำนาจโดยสร้างความเชื่อทางวัฒนธรรม (อมรา พงศาพิชญ์, 2542: หน้า 64,66)

2.3 แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์แบบชาติรัฐ

ในช่วงระยะเวลาแห่งประวัติศาสตร์อารยธรรมของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในบริเวณที่เรียกว่า สุวรรณภูมิ อันเป็นที่ตั้งของไทย พม่า ลาว และกัมพูชาในปัจจุบัน ผู้คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าวมีวัฒนธรรมหรือวิถีการดำเนินชีวิตที่คล้ายคลึงกัน ไม่ว่าจะเป็น ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี และ แนวทางปฏิบัติต่าง ๆ ขณะที่ ผู้คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณคาบสมุทรมาลาโย ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ตั้งของมาเลเซีย อินโดนีเซีย และดินแดนภาคใต้บางส่วนของไทย มีวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันเช่นกัน

ต่อมาในช่วงศตวรรษที่ 20 ได้เกิดมีการกำหนดกรอบความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศขึ้น คือ กรอบความคิดของความเป็นรัฐชาติสมัยใหม่โดยเน้นขอบเขตและดินแดนที่ชัดเจน รวมทั้งการปกครองที่เป็นเอกภาพในดินแดน เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงส่งผลให้ดินแดนสุวรรณภูมิ และบริเวณคาบสมุทรมาลาโย มีการกำหนดเขตแดนและตั้งเป็นอาณาจักรของตนขึ้นมา และเกือบตลอดระยะเวลาของแต่ละอาณาจักร มีการทำสงครามแย่งชิงดินแดนเพื่อแผ่ขยายอาณาจักรของตนอยู่เนื่อง ๆ กว่าที่จะมีวิวัฒนาการเป็นรัฐชาติอย่างแท้จริงได้อย่างในปัจจุบัน ก็ต้องผ่านอุปสรรคนานัปการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่ถูกลัทธิจักรวรรดินิยมครอบงำ ไทยหรือสยามในอดีตแม้จะไม่ตกเป็นเมืองอาณานิคมแต่ก็ไม่รอดพ้นจากกระแสการคุกคามดังกล่าว ไทยต้องเสียดินแดนบางส่วนและเสียทรัพย์สินจำนวนมากเพื่อที่จะรักษาเอกราชไว้

แม้ว่าการก่อตั้งรัฐชาติขึ้นในนาม ไทย พม่า ลาว และมาเลเซีย จะมีเส้นเขตแดนเป็นเครื่องบ่งชี้ แต่สิ่งที่ผูกพันกันมายาวนานจนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ด้วยเส้นเขตแดนก็คือการมีวัฒนธรรมร่วมกันมาตั้งแต่ประวัติศาสตร์ นั่นคือ ไทย พม่า ลาว และกัมพูชา มีวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ร่วมกัน ขณะที่ดินแดนบางส่วนของภาคใต้ของไทยและ มาเลเซีย มีวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาอิสลามร่วมกัน ซึ่งการมีวัฒนธรรมร่วมกันเหล่านี้ ยังคงดำรงภาพเป็นมรดกให้หลงเหลืออยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ชายแดนที่มีสภาพเป็นป่าเขา ห่างไกลความเจริญ อำนาจรัฐจากส่วนกลางเข้าถึงได้ยาก ผู้คนที่อาศัยในบริเวณนี้ จึงยังคงดำรงขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนแนวทางการดำเนินชีวิตในแบบดั้งเดิมร่วมกันอยู่ ซึ่งจะเห็นได้จากปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ เช่น การ

ไปมาหาสู่ติดต่อกันในฐานะญาติมิตร การประกอบพิธีกรรม และการค้า-ขายแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกัน เป็นต้น ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ของผู้คนในพื้นที่ชายแดนสองฝั่งมีความใกล้ชิดแนบแน่น และพึ่งพาอาศัยกันเป็นอย่างมาก ความรู้สึกและความเข้าใจอันดีระหว่างกันของผู้คนในพื้นที่ชายแดนสองฝั่งที่เกิดจากการมีมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกันดังกล่าว ในบางครั้งยังสามารถนำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหาตามแนวชายแดนบางประการโดยอาศัยความสัมพันธ์ที่คุ้นเคย (informal relations) ระหว่างคนในพื้นที่นอกเหนือไปจากการใช้นโยบายจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียว เห็นได้จากชายแดนไทย - ลาว บริเวณจังหวัดมุกดาหารซึ่งใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวของเจ้าหน้าที่ในการลดขั้นตอนการเจรจาต่าง ๆ เป็นต้น

2.4 ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดหนองคาย (วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดหนองคาย, 2542)

เขตการปกครอง ประกอบด้วย ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น

ส่วนภูมิภาคประกอบด้วย 13 อำเภอ 4 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอท่าบ่อ อำเภอศรีเชียงใหม่ อำเภอสังคม อำเภอโพนพิสัย อำเภอปากคาด อำเภอโซ่พิสัย อำเภอบึงกาฬ อำเภอศรีวิไล อำเภอพรเจริญ อำเภอเซกา อำเภอบึงโขงหลง อำเภอบุ่งคล้า กิ่งอำเภอรัตนาวปี กิ่งอำเภอเฝ้าไร่ กิ่งอำเภอโพธิ์ตาก (ดูแผนที่ในภาคผนวก)

ส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 16 เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล 99 แห่ง

ประชากร

888,702 คน ชาย 447,235 หญิง 441,467 (ข้อมูลปี 2542)

ประชากรชาติพันธุ์อื่น นอกจากคนไทย คือ ลาว ผู้ไทหรือภูไท ญวน และจีน

สภาพทางภูมิศาสตร์

พื้นที่ประมาณ 7,332 ตารางกิโลเมตร ลักษณะแคบทอดยาวจากทิศตะวันออกไปทิศตะวันตก ยาวประมาณ 320 กิโลเมตร กว้างประมาณ 25-50 กิโลเมตร ขนาดใหญ่เป็นอันดับที่ 12 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

อาณาเขต

ทิศเหนือติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีแม่น้ำโขงเป็นพรมแดน

ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดอุดรและจังหวัดสกลนคร

ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดนครพนม

ทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดเลย

ภูมิประเทศ

โดยทั่วไปเป็นที่ราบสูง เป็นเนิน และภูเขา เป็นต้นน้ำลำธารหลายสาย เกือบทุกอำเภอ ติดแม่น้ำโขง ประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือ ประมงธรรมชาติ เลี้ยงสัตว์น้ำ ทำนา ทำยาสูบ มะเขือเทศและสัปปะรด

ความสัมพันธ์ชายแดน

ด่านถาวรเพียง 2 แห่ง ที่อำเภอเมืองและอำเภอบึงกาฬ การค้าชายแดนมีมูลค่าสูงสุด เมื่อเทียบกับจังหวัดชายแดนไทยลาวด้วยกัน นอกจากนั้นยังมีจุดผ่อนปรนทางการค้าและการท่องเที่ยวอีก 2 แห่ง คือที่กิ่งอำเภอรัตนวาปีและอำเภอบุ่งคล้า เปิดให้ข้ามไปมาได้สัปดาห์ละ 1 วัน

การค้านอกกรอบและมีการลักลอบนำสินค้าหนีภาษีเข้ามาเป็นจำนวนมาก สินค้าที่ลักลอบนำเข้ามาเป็นผลผลิตทางเกษตร ไม้และผลิตภัณฑ์จากป่า และมีสินค้าจากประเทศอื่นๆ เช่น รัสเซีย จีน และเวียดนาม

สะพานมิตรภาพไทย-ลาว เป็นโครงการความร่วมมือระหว่าง 3 ประเทศคือออสเตรเลีย ไทย และสปป. เชื่อมระหว่างหนองคายกับเวียงจันทน์ เปิดใช้เมื่อ 2538

ข้อตกลงสนธิสัญญาแบ่งดินแดน

ในสมัยที่ลาวเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส ไทยได้ทำสนธิสัญญากับฝรั่งเศสหลายฉบับ รวมทั้งอนุสัญญาระหว่างสยามประเทศกับฝรั่งเศส รศ. 112 เรื่องพรมแดน ปัจจุบันลาวก็ได้ถือสิทธิตามอนุสัญญานี้ สาระสำคัญคือ "...ตอนที่ไม่มีเกาะให้ใช้ร่องน้ำลึกในแม่น้ำโขงเป็นเส้นแบ่ง ตอนที่ไม่มีเกาะให้ใช้ร่องน้ำลึกที่อยู่ใกล้ไทยมากที่สุดเป็นเส้นแบ่งพรมแดน และเกาะดอนในแม่น้ำโขงเกือบทั้งหมดให้เป็นของลาว ยกเว้นเกาะดอน 8 เกาะให้เป็นของไทย, 4 ใน 8 เกาะดังกล่าวอยู่ในจังหวัดหนองคาย ได้แก่ 1) ดอนเขี้ยว อ. ท่าบ่อ 2) ดอนเขี้ยวน้อย อ. ท่าบ่อ 3) ดอนน้อย อ. ท่าบ่อ และ 4) ดอนหยาด อ.เมือง...."

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เจียน วีระวิทย์และคณะ (2544-) ทำการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ไทย-ลาว ในสายตาคนลาว ใช้วิธีเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยแบบสอบถามจากคนลาวกลุ่มต่าง ๆ จำนวน 216 คน ร่วมกับการวิเคราะห์เอกสาร โดยตั้งวัตถุประสงค์ว่าเพื่อศึกษาว่าคนลาวมีทัศนคติต่อไทยอย่างไร มองไทยอย่างไร และได้ข้อมูลจากแหล่งใดเป็นที่มาของทัศนคติดังกล่าว ผลการศึกษาพบว่า ในส่วนทัศนคติด้านบวกคือส่วนใหญ่เห็นว่าไทยเป็นมิตรมากกว่าเป็นศัตรู และรู้สึกเป็นมิตรกับสถาบันกษัตริย์และนักวิชาการไทยมากที่สุด ในด้านการช่วยเหลือส่วนใหญ่เห็นว่า

การช่วยเหลืออย่างน้อยและหวังผลตอบแทน เห็นว่าการค้าน่าจะมีส่วนช่วยให้ความสัมพันธ์ดีขึ้นและต้องการให้คนไทยเข้าไปลงทุนมากขึ้น ในส่วนที่เป็นทัศนคติด้านลบ พบว่ากลุ่มผู้นำระดับชาติและนักศึกษาลาวในประเทศไทยมีทัศนคติในทางลบกับไทยมากกว่ากลุ่มอื่น ส่วนใหญ่เห็นว่าคนไทยไม่น่าเชื่อถือ คนไทยชอบดูถูกคนลาวและกลุ่มที่ดูถูกคนลาวมากที่สุดคือคารา นักร้องและศิลปินไทย คุณค่าความมั่นคงของลาว ส่วนใหญ่เห็นว่ากรณีช่องเม็กคนไทยมีส่วนเกี่ยวข้องและกรณีบ้านร่มเกล้าไทยเป็นฝ่ายผิด และแนวทางในการปรับปรุงความสัมพันธ์คือทั้งไทยและลาวต้องปรับทัศนคติที่มีต่อกัน รัฐบาลไทยต้องปฏิบัติต่อลาวโดยให้ความเท่าเทียมในทุกกรณี

วิภา อุดมฉันท (2544) ทำการศึกษาเรื่องผลกระทบของสัญญาณวิทยุและโทรทัศน์ข้ามพรมแดนระหว่างไทย-ลาว มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาทัศนคติและผลกระทบของสื่อกระจายเสียงข้ามวัฒนธรรมที่มีต่อประเทศผู้รับที่อยู่ตรงข้าม ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก เสริมด้วยเชิงปริมาณ ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยด้านเศรษฐกิจและระบบการเมืองทำให้สื่อกระจายเสียงไทยได้เปรียบลาว ส่วนใหญ่ไทยรับฟังสัญญาณลาวน้อยมากและเป็นการรับแบบไม่ตั้งใจ ส่วนสื่อไทยเข้าถึงประชาชนลาวถึงร้อยละ 70-75 และเป็นการรับแบบตั้งใจ สื่อไทยส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม รวมทั้งระบบกระจายเสียงของลาว แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยสรุปผลว่าสื่อไทยไม่ได้กระทบต่อลาวมากมายอย่างที่คิด เนื่องจากโครงสร้างการเมืองแบบสังคมนิยมและสภาพเศรษฐกิจที่ยังยากจนช่วยป้องกันไม่ให้เกิดความเปลี่ยนแปลงมาก แต่หากมีการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจในอนาคตสื่อไทยคงจะรุกรานวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของลาวอย่างแน่นอน

ศุภย์วิชัยการย้ายถิ่น (2000) ทำการศึกษาเรื่อง “Trafficking in Children into the Worst Forms of Child Labour in Thailand” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเส้นทาง กระบวนการเดินทางของเด็กจากประเทศเพื่อนบ้านเพื่อเข้ามาทำงานในประเทศไทย และปัจจัยในประเทศต้นทางที่ทำให้เด็กตัดสินใจเดินทางมาทำงาน ใช้วิธีสัมภาษณ์กรณีศึกษาเด็กที่เคยเข้ามาทำงานหรือกำลังทำงานในประเทศไทยเป็นการศึกษา พื้นที่ศึกษาคือชายแดนไทย-พม่า บริเวณอำเภอแม่สายและแม่สอด บริเวณชายแดนไทย-ลาว บริเวณจังหวัดหนองคายและมุกดาหาร ผลการศึกษาพบว่าเด็กลาวสมัครใจมาเองมากกว่าเด็กพม่า การได้ยินได้ฟังเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศไทยทั้งจากสื่อและจากคนที่เคยมาประเทศไทยทำให้เด็กลาวตัดสินใจเดินทางเพื่อต้องการหาประสบการณ์ รองลงมาเป็นเหตุผลด้านเศรษฐกิจ เด็กจากประเทศลาวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงและเข้ามาทำงานในร้านอาหารและสถานบริการทางเพศ หลายคนที่ครอบครัวรับรู้หรือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รายงานการวิจัยชี้ให้เห็นว่าความแตกต่างของ

การพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมทำให้เด็กจากประเทศที่ด้อยกว่าถูกดูดเข้าไปสู่ประเทศที่เหนือกว่า

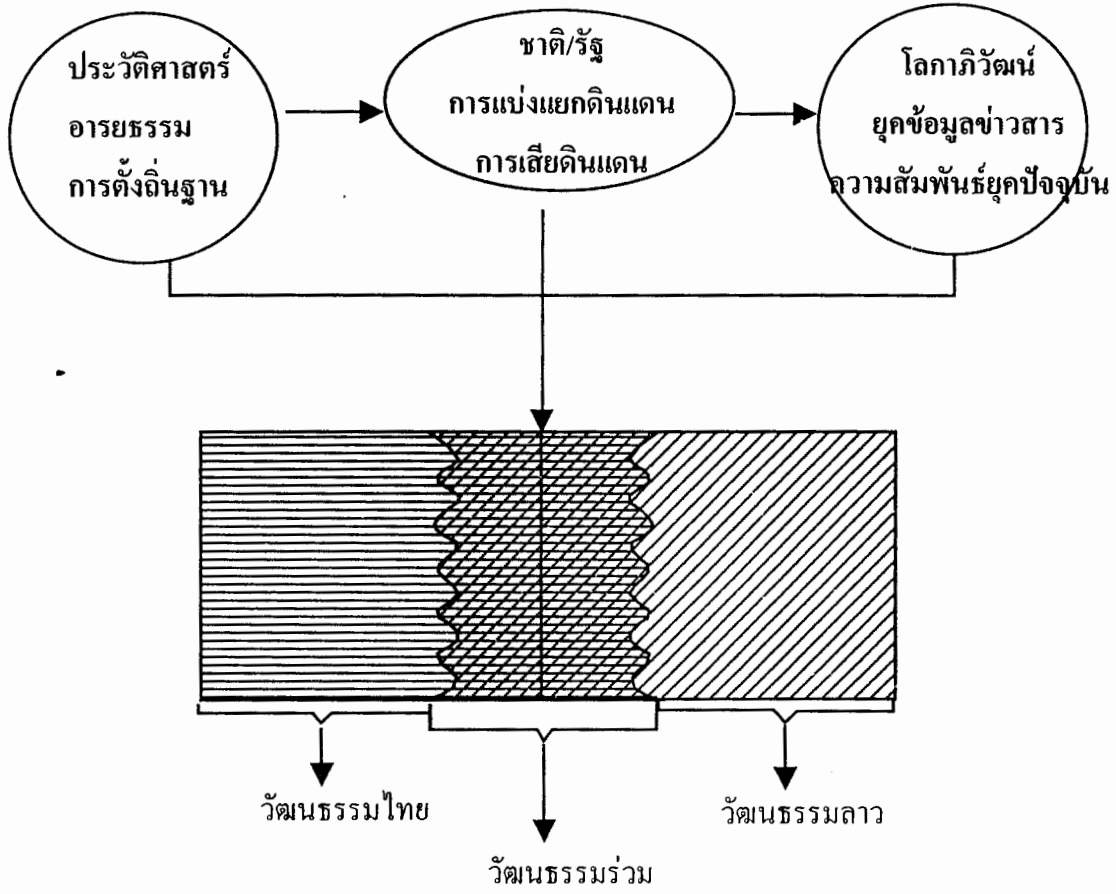
Shakti Paul และอมรทิพย์ (1997) ศึกษาเรื่อง “Cross-Border Transportation Infrastructure Development and HIV/AIDS Vulnerability at Nongkai-Vientiane Friendship Bridge” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของการสร้างสะพานมิตรภาพไทย-ลาว ต่อการเคลื่อนย้ายของประชากรและการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ การศึกษาใช้วิธีเก็บข้อมูลสนามและวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร ผลการศึกษา พบว่า หลังการเปิดใช้สะพานในปีแรกมีคนเดินทางข้ามพรมแดนมากขึ้น ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากจังหวัดอื่นหรือภาคอื่น การแพร่ระบาดของโรคเอดส์มีอัตราสูงขึ้น มูลค่าการค้าขายมากขึ้น โดยเฉพาะบริเวณสะพาน แต่ในขณะที่เดียวกันก็ยังมีลักลอบข้ามไปมาหาสู่กันตามอำเภอต่าง ๆ ตลอดแนวชายแดน ในปีต่อ ๆ จำนวนนักท่องเที่ยวลดลง โดยบริษัทท่องเที่ยวแห่งหนึ่งระบุว่าเนื่องจากมีความไม่แน่นอนของฝ่ายลาว ขั้นตอนยุ่งยาก และความไม่ไว้วางใจไม่จริงใจต่อกัน

โดยสรุปแล้ว แนวคิดเชิงประจักษ์เรื่องเกี่ยวกับปัญหาความสัมพันธ์ไทย-ลาวที่ผ่านมามีหลาย ปัจจัยส่งผลต่อความสัมพันธ์ ได้แก่ ชาติพันธุ์ การถ่ายทอดเรื่องราวจากสังคมรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง ระบบการเมืองการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ ระบบสังคมวัฒนธรรม ปัจจัยส่วนบุคคล (ได้แก่ภูมิหลังและประสบการณ์) บทบาทในสังคม (เช่น สถานภาพ ภาระหน้าที่หรืออาชีพ) เป็นที่มาของทัศนคติและทำให้อันส่งผลต่อความสัมพันธ์ทั้งในระดับบุคคลและระดับประเทศต่อความทำให้เกิดนอกจากนั้น

2.6 สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาและกรอบการวิเคราะห์

จากแนวคิดเชิงทฤษฎีและเชิงประจักษ์ดังกล่าวมาข้างต้นทั้งหมด สรุปให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดต่าง ๆ แสดงถึงที่มาและการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมบริเวณชายแดน ซึ่งใช้เป็นแนวทางการศึกษาและ แนวทางการวิเคราะห์ได้ดังนี้

การเกิดและการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมบริเวณชายแดน

บทที่ 3

ความสัมพันธ์ไทย- ลาว: มิติเชิงประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์

ในบทนี้จะกล่าวถึงความสัมพันธ์เชิงประวัติศาสตร์ของไทยกับลาว และความสัมพันธ์ของภาคอีสานกับลาว ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจถึงความเป็นมาและความผูกพันทางประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ของคนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ตามบริเวณต่าง ๆ

3.1 ประวัติศาสตร์ลาว (สีลา วีระวงศ์, 2539 ศรีศักร วัลลิโภดม, 2540 และ สุวิทย์ ธีรศาสตร์วัต, 2543)

1) ที่มาของคำว่า “ลาว” มีผู้กล่าวถึงที่มาไว้ต่าง ๆ กัน คือ

ในพงศาวดารไทยของหลวงวิจิตรวาทกาลกล่าวว่ามีมาจากคำว่า “ลัวะ” หรือ “ลัว” เป็นชื่อของชนชาติหนึ่งซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่แล้วดินแดนสุวรรณภูมิ

ในนิทานขุนบรมราชาธิราช กล่าวว่า ชนชาติลาวเกิดมาจากน้ำเต้า น้ำเต้าในภาษาบาลีเรียกว่า “ลาว”

ในพงศาวดารจีนกล่าวว่า ถิ่นฐานเดิมของชาติลาวตั้งอยู่บริเวณภูเขาฮ้ายลาว ในเขตมณฑลเสฉวนของจีน

2) ความหมายของคำว่าลาว

ศาสตราจารย์ คลิฟตันค็อดด์ กล่าวว่า ลาว แปลว่าใหญ่ หรือคนใหญ่ หมายความว่าชาติลาวเป็นชาติใหญ่ มีคนมาก มีอารยธรรมสูงในสมัยโบราณ

ท่านเจ้าคุณพระธรรมธีรราชมหมุนี (ธีร์ ปุณณโก) กล่าวว่าลาว อาจเพี้ยนมาจากคำว่าลาว ซึ่งหมายความว่าฟ้าหรือสูงสุด

มหาสีลา วีระวงศ์ กล่าวว่าลาวอาจจะเพี้ยนมาจากคำว่าหลั่ง ลี ลุง ลวง หลวง ซึ่งมีความหมายว่าใหญ่หรือเจริญ

3) ประเทศลาว 3 อาณาจักร

ในยุคประวัติศาสตร์ ดินแดนสุวรรณภูมิแบ่งเป็น 3 มณฑล คือ ล้านนา ล้านช้าง และอยุธยา ทำสงครามขยายอาณาเขตและแย่งชิงผู้คนแย่งชิงพลเมืองกัน และในแต่ละมณฑลก็มีการแก่งแย่งกัน

ในปี 2241 (ค.ศ. 1698) ล้านช้าง (ประเทศลาวในปัจจุบัน) แบ่งออกเป็น 3 อาณาจักร คือ เวียงจันทน์ หลวงพระบาง และจำปาศักดิ์ และต่อมาได้ตกเป็นเมืองขึ้นของไทยพร้อมกัน

ในปี 2322 เนื่องจากความแตกแยกไม่สามัคคีกัน หลังจากนั้นก็มีผู้นำของลาวได้พยายามกอบกู้เอกราชจากไทยหลายครั้งหลายครา ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดในภายหลังในเรื่องความสัมพันธ์เชิงชาติพันธุ์

จากการทำสงครามขยายอาณาเขตและความพยายามกอบกู้เอกราชในหลาย ๆ ครั้ง ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของประชากรจำนวนมากทั้งโดยสมัครใจและไม่สมัครใจ ทำให้มีคนไทยเชื้อลาวตั้งถิ่นฐานอยู่ตามบริเวณต่าง ๆ ของประเทศไทย

3.2 การตั้งถิ่นฐานของคนลาวในประเทศไทย

ความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานของพลเมืองในบริเวณต่าง ๆ จะทำให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์รวมทั้งวัฒนธรรมของคนเหล่านั้นด้วย ในส่วนนี้เป็นข้อมูลจากการศึกษาหนังสือเรื่องประวัติศาสตร์อีสานหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ถึงปัจจุบัน ของสุวิทย์ ธีรศาสตร์วัด และ ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์ ปี 2541, ประวัติศาสตร์ลาว 1779-1975 ของสุวิทย์ ธีรศาสตร์วัด ปี 2543, ประวัติศาสตร์ลาว ของ สีลา วีระวงส์ ปี 2539, แอ่งอารยธรรมอีสานของ ศรีศักร วัลลิโภดม ปี 2540, สงครามประวัติศาสตร์ ของ พล โท รวมศักดิ์ ไชยโกมินทร์ ปี 2543 เนื้อหาที่สำคัญมีดังนี้

ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2310-2367) เกิดเหตุการณ์ที่มีการเคลื่อนย้ายของประชากรที่เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐานของประชากร 3 ช่วง คือ

1) ช่วงสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสิน ถึงรัชกาลที่ 2

1.1 การตั้งถิ่นฐานของคนลาวในประเทศไทย จังหวัดสระบุรี

ช่วงเวลาดังกล่าว ไทยได้ขยายอำนาจเข้ามาครอบครองภาคอีสานและลาวได้ทั้งหมด เนื่องจากการแตกแยกความสามัคคีระหว่าง 3 อาณาจักรของล้านช้างดังที่กล่าวไปแล้ว ในครั้งนั้นพระเจ้าตากสินมหาราชได้อัญเชิญพระแก้วมรกตและพระบางมาประดิษฐานไว้ที่กรุงธนบุรี พร้อมทั้งกวาดต้อนผู้คนจำนวนมากจากเวียงจันทน์มาไว้ตั้งถิ่นฐานที่สระบุรี

1.2 การตั้งถิ่นฐานของคนกลุ่มต่าง ๆ ในภาคอีสาน

ช่วงเวลาดังกล่าวได้มีการตั้งถิ่นฐานของคน 3 กลุ่มใหญ่ คือ

กลุ่มกวยและเขมร กลุ่มซึ่งอพยพมาจากภาคใต้ของลาวเข้ามาตั้งถิ่นฐานทางอีสานใต้ ต่อมากลุ่มกวยได้แสดงความจงรักภักดีต่อกรุงศรีอยุธยาหลายครั้งหลายครา จึงได้รับการตอบแทนความดีด้วยการรับชุมชนกวยเหล่านี้เข้าไปในพระราชอาณาจักร และแต่งตั้งผู้นำกวยขึ้นเป็นเจ้าเมืองหลายแห่ง ปกครองกวยและเขมรป่าดง โดยให้ขึ้นกับเมืองพิมาย ส่วนเขมรที่อยู่ในอีสานใต้คือพวกที่อพยพหนีการเกณฑ์แรงงานจากทางการเขมรเพื่อสร้างปราสาทหินและสิ่ง

ก่อสร้างอื่น ๆ และต่อมาก็หนีภัยสงครามระหว่างเขมรกับกรุงธนบุรีเข้ามาตั้งถิ่นฐานในอีสานได้

กลุ่มพระครูเสียดา วัดโพนสะเม็ก เดิมอยู่อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดร เป็นพระที่ชาวบ้านและข้าราชการเวียงจันทน์นับถือมาก ต่อมาเกิดความวุ่นวายในเวียงจันทน์ เจ้าหญิงสุมังคละและข้าราชการบริวาร ประมาณ 3000 คนได้อพยพลงมาทางใต้ และได้ขอให้พระครูเสียดาช่วยกันสร้างบ้านแปงเมืองที่จำปาศักดิ์ จนถึงในปี 2256 จึงได้ยกราชโอรสของเจ้าหญิงสุมังคละขึ้นปกครองทรงพระนามว่าเจ้าสร้อยสินสมุทร ต่อมากลุ่มนี้ได้ส่งคนไปสร้างบ้านแปงเมืองตั้งถิ่นฐานทั้งชายและขวาของกลุ่มแม่น้ำโขง โดยฝั่งซ้ายปัจจุบันส่วนใหญ่อยู่ในประเทศลาว ฝั่งขวาปัจจุบันคือร้อยเอ็ดและอุบลของไทย (เมืองสุวรรณภูมิ บ้านโงงเจียมและบ้านพระเหลา) และในกลุ่มร้อยเอ็ด (หรือสุวรรณภูมิ) ซึ่งมีจารย์แก้วศิษย์เอกของครูเสียดาเป็นผู้นำได้ขยายการตั้งถิ่นฐานในกลุ่มแม่น้ำชีและแม่น้ำมูลในเวลาต่อมา

กลุ่มพระวอ พระตา คือ กลุ่มที่อพยพเข้ามาในภาคอีสานหลังจากเสร็จศึกการปราบเวียงจันทน์ของไทยใน พ.ศ. 2322 โดยท้าวคำผงบุตรชายพระตา เข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณคงอยู่ฝั่ง ปัจจุบันคือจังหวัดอุบลฯ และได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าเมืองอุบลเป็นคนแรก (เป็นต้นตระกูล ณ อุบล) และท้าวหน้าบุตรชายอีกคนหนึ่งเข้ามาตั้งชุมชนที่บ้านสิงท่าและบ้านสิงห์โคก ปัจจุบันคือเมืองยโสธร และแต่งตั้งท้าวคำ บุตรพระวอเป็นพระเทพวงศาเป็นเจ้าเมืองเขมราชธานีเป็นคนแรก (ดูรายละเอียดในเดิม วิกิคำศัพท์พจนกิจ, 2530)

2) สมัยกบฏเจ้าอนุวงศ์ (พ.ศ. 2369-2371)

ในที่นี้จะไม่กล่าวถึงสาเหตุของการเกิดกบฏเนื่องจากมีเอกสารที่เขียนหลากหลายและแตกต่างกันออกไป แต่จะกล่าวเฉพาะเรื่องการอพยพของราษฎรจำนวนมากจากเวียงจันทน์ หลวงพระบาง สกลนครและบริเวณใกล้เคียงเข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคกลางของไทย บริเวณนครนายก ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ลพบุรี อ่างทอง อยุธยา นครไชยศรี ราชบุรี กลุ่มนี้มักเรียกว่าลาวเวียง กลุ่มที่กวาดต้อนจากเมืองทันต์ (ชื่อหงี) เมืองม่วย ให้ตั้งถิ่นที่เพชรบุรี สุพรรณบุรี เรียกว่า ลาวทรงดำ หรือ ลาวโซ่งดำ ส่วนกลุ่มที่กวาดต้อนมาจากตอนกลางของลาว (กะเลิง ข่า ผู้ไทย ย้อ แสก) ให้ตั้งถิ่นฐานที่บริเวณรอบ ๆ ภูเขา ได้แก่สกลนคร นครพนม มุกดาหารและกาฬสิน

โดยสรุปจะเห็นว่าคนลาวในภาคอีสานเข้ามาตั้งถิ่นฐานโดยสมัครใจโดยได้รับการสนับสนุนชักชวนในสมัยรัชกาลที่ 3 ซึ่งขณะนั้นไทยรบกับลาวและญวน ส่วนคนลาวในภาคกลางและภาคอื่น ๆ เป็นผู้ที่ถูกกวาดต้อนมาเป็นเชลย ปัจจุบันรัฐบาลไทยได้กำหนดให้ตั้งหลักแหล่งอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ

3.3 การเสียดินแดน การแบ่งของแยกพลเมือง

ผลของการเสียดินแดนให้กับฝรั่งเศสทำให้พลเมืองที่เคยอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศเดียวกันถูกแบ่งแยกออกไปเป็นพลเมืองของประเทศต่าง ๆ ตามไปด้วย การเสียดินแดนครั้งสำคัญสรุปได้ 3 ครั้ง ดังนี้

1) เสียดินแดนสิบสองจุไทย (พ.ศ. 2431)

ดินแดนสิบสองจุไทยเดิมเป็นของหลวงพระบางซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองไทย ต่อมาฝรั่งเศส (ขณะนั้นปกครองญวน) เสนอขอร่วมมือกับไทยปราบฮ่อ (จีนหนีการปราบปรามของราชวงศ์แมนจูลงมาทำการปล้นสดมภ์ไทยและเวียดนาม) โดยไทยตีขนาบทางตะวันตก ฝรั่งเศสขนาบทางตะวันออก เมื่อปราบฮ่อสำเร็จฝรั่งเศสไม่ยอมถอนทัพออกจากสิบสองจุไทยโดยอ้างว่าเคยเป็นของญวนมาก่อน ไทยต้องยอมลงนามให้ฝรั่งเศสตั้งมั่นในสิบสองจุไทยเมื่อปี 2431 จนกระทั่งปี 2497 เมื่อฝรั่งเศสแพ้เวียดนามและถอนทัพออกไป ดินแดนสิบสองจุไทยจึงตกเป็นของเวียดนามตั้งแต่นั้นจนถึงปัจจุบัน

2) เสียดินแดนฝั่งซ้าย (พ.ศ. 2436 หรือ ร.ศ. 112)

5 ปีต่อมาหลังจากเสียดินแดนสิบสองจุไทย ไทยได้เสียดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงทั้งหมดให้กับฝรั่งเศส ทำให้ดินแดนลาวถูกแยกออกเป็น 2 ส่วน ฝั่งซ้ายอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส ฝั่งขวาอยู่ใต้การปกครองของไทย

3) เสียดินแดนฝั่งขวาบางส่วน (พ.ศ. 2446-2447)

เกิดกรณีพิพาทเรื่องการแบ่งพรหมแดนฝั่งซ้ายและขวาของแม่น้ำโขงอยู่เนื่อง ๆ ทำให้ไทยต้องยอมยกดินแดนฝั่งขวาหลายแห่งให้แก่ฝรั่งเศสในช่วง 2 ปีดังกล่าว คือ หลวงพระบาง ฝั่งขวา (เขตติดต่อด้านตะวันตกของจังหวัดน่าน พิชณุโลก และทิศตะวันตกของจังหวัดเลย) จำปาศักดิ์และมโนไพร (ปัจจุบันเป็นของกัมพูชา) ตราด ด้านซ้าย และฝั่งซ้ายแม่น้ำคอบ (ติดกับเขตด้านตะวันออกของเชียงราย) ให้กับฝรั่งเศส ต่อมาปี 2450 ฝรั่งเศสได้คืนตราดและด้านซ้ายให้ไทยโดยแลกกับพระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณ

3.4 การปฏิรูปภาคอีสาน

ไทยครอบครองอีสานและลาวทั้งหมดตั้งแต่ปี 2322 (จนกระทั่งปี 2436 ลาวฝั่งซ้ายตกเป็นของฝรั่งเศส รวมระยะเวลาที่ไทยปกครองลาว 114 ปี) และยังให้ดำเนินการปกครองตามระบบเดิม คือปกครองกันเองและส่งส่วยสาอากร ต่อมามีการกระด้างกระเดื่องและความยุ่งยากในการดูแล รัชกาลที่ 5 จึงเริ่มปฏิรูปการปกครองโดยแบ่งอีสานและลาวออกเป็น 4 ฝ่าย และส่งข้าหลวงใหญ่ 4 คนไปปกครอง คือ

- 1) หัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกมีศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่จำปาศักดิ์
- 2) หัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกเฉียงเหนือมีศูนย์กลางอยู่ที่อุบลราชธานี
- 3) หัวเมืองลาวฝ่ายเหนือมีศูนย์กลางอยู่ที่หนองคาย
- 4) หัวเมืองลาวฝ่ายกลางมีศูนย์กลางอยู่ที่นครราชสีมา

ต่อมาปี 2434 รัชกาลที่ 5 จัดการปกครองใหม่โดยยุบฝ่ายตะวันออกรวมเข้ากับฝ่ายตะวันออกเฉียงเหนือ และเพิ่มเขตหลวงพระบางเข้าไปอีก 1 เขต ทำการเปลี่ยนชื่อใหม่ และจึงมีเขตการส่งพระเจ้าน้องยาเธอไปเป็นข้าหลวงใหญ่ ดังนี้

- 1) หัวเมืองลาวกาว (คือหัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกและตะวันออกเฉียงเหนือเดิม) ส่งพระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงพิชิตปรีชากรไปเป็นข้าหลวงใหญ่ และเปลี่ยนชื่อเป็นมณฑลตะวันออกเฉียงเหนือและเป็นมณฑลอีสานในเวลาต่อมา
- 2) หัวเมืองลาวพวน (คือหัวเมืองลาวฝ่ายเหนือเดิม) ส่งพระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคมไปเป็นข้าหลวงใหญ่ และเปลี่ยนเป็นมณฑลอุดรในเวลาต่อมา
- 3) หัวเมืองลาวพุงขาว คืออาณาเขตหลวงพระบาง ส่งพระยาฤทธิรงค์ธรรมาธิบดีไปเป็นข้าหลวงใหญ่
- 4) หัวเมืองลาวกลาง (คือหัวเมืองลาวฝ่ายกลางเดิม) ส่งพระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นสรรพสิทธิประสงค์ไปเป็นข้าหลวงใหญ่ไปเป็นข้าหลวงใหญ่ (ปี 2436 จึงย้ายกรมหมื่นสรรพสิทธิประสงค์ไปลาวกาวและย้ายกรมหลวงพิชิตปรีชากรไปหัวเมืองลาวกลาง) และเปลี่ยนชื่อเป็นมณฑลนครราชสีมาในเวลาต่อมา

หัวเมืองลาวในเขตปกครองดังกล่าว รวมทั้งสิบสองจุไท สิบสองปันนา ไทยเรียกว่าหัวเมืองลาวชั้นนอก และเรียกกันว่าลาวนอก ส่วนหัวเมืองลาวชั้นในและลาวใน ไทยใช้เรียกคนลาวที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเขตกรุงศรีอยุธยาและเขตกรุงเทพฯ ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

- 1) คนลาวที่ถูกกวาดต้อนในสมัยไทยตีได้นครเวียงจันทน์ครั้งแรก (2321-2322) และสมัยเจ้าอนุวงศ์ (2372) คนลาวกลุ่มนี้ตั้งถิ่นฐานที่ลพบุรี สระบุรี ปราจีนบุรี เพชรบุรี พนมสนิคม
- 2) คนลาวที่อพยพเอง เรียกว่าลาวอาสา กลุ่มนี้เป็นชาวนครพนมนำโดยอุปราชาซึ่งขัดแย้งกับเจ้าเมืองนครพนม จึงพาบริวารประมาณ 2000 คนหนีมาขึ้นกับไทยในสมัยสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และตั้งถิ่นฐานที่สมุทรปราการ

นอกจากปฏิรูปการปกครองแล้ว ยังมีการปฏิรูปการศึกษา มีการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นหลายแห่ง จนกระทั่งมีการตราพระราชบัญญัติประถมศึกษา สมัยรัชกาลที่ 6 ปี 2464 มีโรง

เรียนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยการเรียนการสอนใช้ภาษาไทย ใช้หลักสูตรจากส่วนกลาง ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมระหว่างคนภาคกลางและภาคอื่น ๆ มีการปฏิรูประบบการคมนาคม การสื่อสารทำให้ผู้คนไปมาหาสู่กันสะดวกสบายขึ้น

สรุป ก่อนปี 2303 อีสานส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรล้านช้าง ปี 2303 เขมรและกวยซึ่งตั้งถิ่นฐานในบริเวณอีสานใต้ได้มาขึ้นกับกรุงศรีอยุธยา ปี 2322 อีสานและลาวทั้งหมดตกเป็นของกรุงเทพฯ ปี 2436 ลาวฝั่งซ้ายตกเป็นของฝรั่งเศส ปี 2446 อีสานบางส่วนตกเป็นของฝรั่งเศสอีก การแบ่งพรมแดนมีปัญหาความไม่ชัดเจนของเขตแดนและส่งผลมาถึงปัจจุบัน การปฏิรูปการปกครองสมัยรัชกาลที่ 5 ทำให้ภาคอีสานและภาคอื่น ๆ อยู่ใต้อำนาจส่วนกลางอย่างเต็มที่ การปฏิรูปการศึกษาและคมนาคมทำให้เกิดความกลมกลืนทางวัฒนธรรมยิ่งขึ้น ในขณะเดียวกันก็ทำให้ความผูกพันระหว่างคนไทยอีสานกับคนลาวลดน้อยลง

3.5 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและการตั้งถิ่นฐานของคนในจังหวัดหนองคาย

ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของคนในจังหวัดหนองคาย สามารถเชื่อมโยงถึงประวัติด้านการเมืองการปกครองและความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรต่าง ๆ คือ ล้านนา ล้านช้าง เวียงจันทน์ สุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ตามลำดับ

ในส่วนนี้เป็นข้อมูลจากการหนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดหนองคาย ปี 2542 , แอ่งอารยธรรมอีสาน ของ รศ. ศรีศักร วัลลิโภดม ปี 2540 และ เอกสารสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคอีสาน เล่มที่ 1, 4, 8, 9, 12, 14

1) การตั้งถิ่นฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์

เมื่อปี 2536 มีการค้นพบแหล่งโบราณคดีที่สำคัญของภูมิภาคนี้เรียกว่า แหล่งโบราณคดีโคกคอน บริเวณตำบลโคกคอน อำเภอท่าบ่อ วัตถุประสงค์ที่พบเป็นพวกหม้อดินโบราณ เครื่องประดับหินแก้ว ลูกปัด กำไล เศษสำริด เครื่องมือหิน ประเภทขวาน ธนู ซึ่งนักโบราณคดีคาดว่า มีมาก่อนยุคบ้านเชียง

นอกจากนั้นยังพบเสมาหินสมัยทวารวดีและครกหินใหญ่ที่คาดว่าน่าจะเป็นเบ้าหลอมโลหะ พบเหรียญเงินพุนันอายุกว่า 2000 ปี ซึ่งพบในอีกหลายแห่ง เช่น เวียงคานม เมืองอุทองโบราณ (จังหวัดสุพรรณบุรี) เมืองนครไชยศรีโบราณ (นครปฐม) แสดงให้เห็นว่าชุมชนนี้มีมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์และมีการติดต่อกับดินแดนอื่นด้วย

จากโครงการสำรวจแหล่งถลุงแร่ทองแดง ดินยุคสมัยโบราณ โดย สิทธิพร วัฒนครพนมและคณะ สรุปได้ว่าทางตอนเหนือของหนองคายเป็นแหล่งถลุงโลหะสมัยโบราณ

แหล่งทำเหมืองอยู่ที่ภูโล้น อำเภอสังขม ดังนั้นจึงสรุปได้ว่ามีการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ตั้งแต่สมัยโลหะ บริเวณนี้อาจเป็นที่อยู่ของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ น่าจะเก่าแก่กว่าบ้านเชียง โดยอาจมีอายุมากกว่า 7000 ปี อย่างไรก็ตาม แหล่งโบราณคดีบ้านโคกคอนอยู่ในระหว่างการสำรวจจุดค้นทางโบราณคดีอย่างจริงจัง ซึ่งนักวิชาการท้องถิ่นรวมทั้งผู้สำรวจระยะแรกๆ เชื่อว่าหากทำการศึกษาให้ดียิ่งขึ้นแล้ว บริเวณตอนเหนือของหนองคายและบริเวณใกล้เคียงอาจจะเป็นแอ่งอารยธรรมที่ 3 (แอ่งที่ 1 และสองที่ค้นพบแล้วคือแอ่งโฆราชและแอ่งสกลนคร) และมีการสันนิษฐานว่าบ้านเชียงน่าจะเป็นเพียงชุมชนแลกเปลี่ยนสินค้าเนื่องจากไม่พบเตาหลอมโลหะและหลักฐานอื่นที่แสดงว่ามีการผลิต (สิทธิพร ณ นครพนม, สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคอีสาน เล่มที่ 1)

2) การตั้งถิ่นฐานสมัยต้นประวัติศาสตร์

ก่อนมีชุมชนโบราณบริเวณนี้เรียกว่า เจนละบก (เจนละหมายถึงช่วงที่มีการอพยพเคลื่อนย้ายบ่อย ๆ ของกลุ่มประชากร จนไม่เห็นร่องรอยของการรวมกันเป็นกลุ่มเมือง) มีการตั้งถิ่นฐานของชนพื้นเมืองกลุ่มหนึ่ง ประกอบด้วย พวกข่า (พูดภาษามอญ-กะแมร์) พวกไทย และชนเผ่าอื่น ๆ พวกจาม พวกเวียด และพวกลาวซึ่งคาดว่าเข้ามาหลังสุด ในนานเจ้า ชาวกำพูชา หรือกำพู (เจนละน้ำ) และคนเหล่านี้มีการโยกย้ายไปมาในพื้นที่ใกล้เคียง ดังหลักฐานที่ปรากฏที่ภูพระบาท อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี พัฒนาการของคนและวัฒนธรรมในบริเวณนี้รวมทั้งจังหวัดหนองคายจึงเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป มีการผสมปนเปของวัฒนธรรมของคนที่อยู่เดิมและคนที่เข้ามาใหม่

3) การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มประชากรในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-16

ในช่วงนี้เรียกว่ายุคทวารวดี มีการรับอิทธิพลความเชื่อและศาสนา หนองคาย อุดร และเวียงจันทน์รับอิทธิพลความเชื่อของขอมและลพบุรี รวมทั้งยอมรับอำนาจการปกครอง ขอมด้านลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่างด้วย จนกระทั่งพุทธศตวรรษที่ 19-20 เมื่ออิทธิพลขอมเริ่มเสื่อมลงประชากรจากล้านช้างจึงอพยพเข้ามาอยู่ในบริเวณนี้จนถึงปัจจุบัน

3.6 ประวัติศาสตร์เมืองสำคัญ

1) เมืองปากห้วยหลวงหรืออำเภอโพนพิสัย

เมืองปากห้วยหลวงกับล้านช้าง

เมืองปากห้วยหลวง เป็นเมืองเก่าแก่ จากหลักฐานวัตถุโบราณที่พบน่าจะเป็นเมืองที่มีความสำคัญในยุคเดียวกับเวียงจันทน์ เวียงคำ และตั้งให้เป็นเมืองลูกหลวงในสมัยอาณาจักรล้านช้างเชียงทอง สมัยเจ้าฟ้ารุ่ง ดังปรากฏในพงศาวดารลาวว่าเจ้าฟ้ารุ่งแห่งล้านช้างยกทัพมาตีเอาเวียงจันทน์ เวียงคำและเมืองอื่น ๆ รวมทั้งเมืองปากห้วยหลวงไว้ได้เมื่อปี พ.ศ. 1898

และได้จัดการปกครองอาณาจักรล้านช้างใหม่ ให้เวียงปากห้วยหลวงเป็นเมืองเช่นเดียวกับ เวียงจันทน์ เวียงคำ ให้พระยาปากห้วยหลวงเป็นเจ้าเมือง

และเมื่อพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชย้ายเมืองหลวงมาที่นครเวียงจันทน์ (พ.ศ. 2093) เมืองปากห้วยหลวงก็ยังคงมีความสำคัญเห็นได้จากเจ้าเมืองปากห้วยหลวงที่ถูกส่งมาเป็นบุคคลสำคัญ ในราชวงศ์ของอาณาจักรล้านช้าง ต่อมาเมื่อเวียงจันทน์รุ่งเรืองขึ้นจนเป็นศูนย์กลางการเมือง การปกครองในบริเวณนี้ เมืองปากห้วยหลวงยิ่งทวีความสำคัญยิ่งขึ้นตามไปด้วย

หลักฐานเมืองโบราณที่พบที่เมืองปากห้วยหลวงคือมีวัดเก่าแก่จำนวนมากทั้งที่เป็น ชากและที่ยังเป็นวัดอยู่ พบว่ามีศิลาจารึกโบราณมากที่สุดในการสำรวจเมืองโบราณภาคอีสาน และลาว เป็นอักษรไทยน้อย ศิลาจารึกปรากฏพระนามพระยาปากห้วยหลวงที่สำคัญหลาย องค์ (ดูรายละเอียดในวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดหนองคาย)

นอกจากนั้น เมืองปากห้วยหลวงยังมีความสำคัญต่อการเมืองการปกครองและมีความ สัมพันธ์ใกล้ชิดกับอาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์อย่างยิ่ง โดยเฉพาะสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ซึ่งมีชายาคือเจ้าจอมมณี (พระราชมารดาของพระเจ้าหน่อแก้ว) พระยาแสนสุรินทร์ลือชัย เป็นบิดาของเจ้าจอมมณีเป็นเจ้าเมืองปากห้วยหลวง ต่อมาเมื่อพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชสวรรคต (หายสาบสูญในสงครามล้านช้างกับพม่าเมื่อปี พ.ศ. 2114) เจ้าหน่อแก้วขึ้นครองราชซึ่ง ขณะนั้นยังทรงเยาว์วัย พระยาแสนสุรินทร์ลือชัย ซึ่งเป็นอัยกา จึงสถาปนาตนเองเป็นผู้สำเร็จ ราชการแทน ทรงพระนามว่าพระเจ้าสุมังคลาภัยโกโทธิสัตรู ต่อมาเวียงจันทน์ตกเป็นเมือง ขึ้นของพม่า ทั้งเจ้าหน่อแก้ว และพระเจ้าสุมังคลาภัยโกโทธิสัตรูจึงถูกส่งไปอยู่ที่พม่า และยก พระยานครน้อย บุตรพระเจ้าสุมังคลาภัยโกโทธิสัตรูได้เป็นกษัตริย์เวียงจันทน์ แต่ชาวเมืองไม่ ยอมรับเนื่องจากไม่ใช่เชื้อสายกษัตริย์แท้ จึงถูกส่งกลับไปหงสาวดี ราชอาณาจักรล้านช้างเวียง จันทน์จึงว่างเว้นกษัตริย์ไปถึง 7 ปี

ปี พ.ศ. 2143 ชาวเวียงจันทน์ได้ไปขอพระเจ้าหน่อแก้ว (ขณะนั้นพระชนมายุ 20ปี) คืนจากหงสาวดีเพื่อมาเป็นกษัตริย์เวียงจันทน์ หลังครองราชก็ทรงทำนุบำรุงบ้านเมืองและ ศาสนาจนเจริญรุ่งเรือง และเสด็จเมืองปากห้วยหลวงเนื่อง ๆ

โดยสรุปเมืองปากห้วยหลวงมีความสำคัญต่อการเมืองการปกครองของอาณาจักรล้าน ช้างเวียงจันทน์อย่างยิ่ง และกษัตริย์ถึง 2 พระองค์เป็นเชื้อพระวงศ์จากเมืองปากห้วยหลวง เมืองปากห้วยหลวงกับราชธานีไทย

เนื่องจากทำเลที่ตั้งและลักษณะความเป็นชุมชนใหญ่ที่มีมานาน ทำให้เมืองปากห้วยหลวงเป็นเมืองสำคัญทางยุทธศาสตร์ เป็นหัวเมืองรองของเวียงจันทน์และของกรุงเทพฯ สมัยรัตนโกสินทร์ในเวลาต่อมา

ชื่อเมืองปากห้วยหลวงเปลี่ยนเป็นโพนแพนในสมัยพระนั่งเกล้า ต่อมาหลังปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ (ปี พ.ศ. 2369-2370) ท้าวสุวอ บุตรหลานเจ้าเมืองยโสธร ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระประทุมเทวาภิบาล เจ้าเมืองหนองคาย และท้าวตาดิ บุตรพระขัติยวงศา (สีลัง) เจ้าเมืองร้อยเอ็ด ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระพิชัยสุริยวงศ์ เจ้าเมืองโพนแพน จึงมีข้อสันนิษฐานว่า โพนแพนเปลี่ยนเป็นโพนพิชัย (ภาษาถิ่นอีสานออกเสียงเป็นพิชัย) ตามพระราชทินนามของเจ้าเมือง และเป็นโพนพิชัยในที่สุด

ต่อมาพระพิชัยสุริยวงศ์ถูกลอบทำร้ายจนถึงแก่อนิจกรรม ก็ไม่พบหลักฐานว่าผู้ใดเป็นเจ้าเมืองโพนแพนต่อ จนกระทั่งสมัยรัชกาลที่ 5 เจ้าเมืองโพนพิชัยในขณะนั้นชื่อพระพิชัยสรเดช (หนู) และกรมการเมืองหนองคาย (ขณะนั้นดูแลเมืองหนองคายแทนพระประทุมเทวาภิบาลซึ่งไปช่วยราชการพระยาอำมาตยาธิบดีที่อุบล) ได้รับคำสั่งให้เกณฑ์คนไปช่วยเวียงจันทน์สู้รบกับโจรสอ แต่เกิดความกลัวพากันหลบหนี เมื่อพระยาอำมาตยาธิบดีเกณฑ์ทัพจากลาวและเขมรฝ่ายตะวันออกมาปราบฮ่อจนแตกหนีไปแล้วจึงได้ติดตามตัวเจ้าเมืองโพนพิชัยและกรมการเมืองมาสำเร็จโทษเพื่อมิให้เป็นเยี่ยงอย่างต่อไป

โพนพิชัยหลังการปฏิรูปการปกครองหัวเมืองอีสาน

ปี พ.ศ. 2436 ตามข้อตกลงกับฝรั่งเศสที่ห้ามมีค่ายทหารและอาวุธอยู่ในบริเวณ 25 กิโลเมตรจากชายแดน ทำให้ไทยต้องย้ายที่ทำการมณฑลลาวพวนจากเมืองหนองคายมาตั้งอยู่ที่บ้านเดื่อหมากแข้ง โพนพิชัย อำเภอโพนพิชัยมีฐานะเป็นหัวเมืองจัตวา ต่อมา ปี 2450 เปลี่ยนเป็นอำเภอโพนพิชัย ขึ้นกับเมืองอุดรธานี และปี 2458 หนองคายยกฐานะเป็นจังหวัด โพนพิชัยจึงขึ้นกับหนองคายตั้งแต่นั้นจนถึงปัจจุบัน

2) เมืองเวียงคุก หรือ ตำบลเวียงคุก อำเภอเมือง

เมืองเวียงคุก (หรือเวียงคำ) เป็นชุมชนโบราณตั้งแต่ พุทธศตวรรษที่ 18-19 เป็นช่วงที่ชาวลาวล้านช้างอพยพเข้าครอบครองดินแดนแถบลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลางคือบริเวณเวียงจันทน์ เวียงคำ เป็นเมืองที่มีความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์และความเป็นมาในเรื่องการตั้งถิ่นฐานหรือการอพยพของกลุ่มชนอย่างยิ่ง ส่วนตัวอำเภอเมืองเอง (เดิมชื่อบึงคำย - บ้านไผ่) ไม่ค่อยมีความสำคัญ

เวียงคุก ในพุทธศตวรรษที่ 14-15

คนพื้นเมืองดั้งเดิมคือพวกเจนละบก พบหลักฐานทางประวัติศาสตร์สมัยทวารวดีตอนต้นจนถึงปลาย คือเทวรูปหินสมัยก่อนนครวัด เสม่าหินสมัยทวารวดี และศิลปะสมัยลพบุรี

กลุ่มคนจากอาณาจักรศรีโคตรบูรหนีอพยพจากเมืองร้อยเอ็ดเข้ามาในบริเวณนี้และผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมกับกลุ่มคนพื้นเมือง และมีอิทธิพลครอบงำเหนือกว่าในเวลาต่อมา

พบพระพุทธรูปหิน ศิลารีก และปราสาทขอมโบราณอยู่ทั่วไปในเวียงคุกและเมืองชายฟอง ซึ่งเป็นหลักฐานว่ามีการแผ่อิทธิพลของขอมมาดินแดนสุวรรณภูมิจนถึงลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลางนี้ด้วย ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 16-17

เวียงคุก ในพุทธศตวรรษที่ 18-19

ตรงกับช่วงเริ่มต้นอาณาจักรสุโขทัย นักประวัติศาสตร์วิเคราะห์ว่าชาวสยามสุโขทัยคือกลุ่มคนในลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลาง (เวียงจันทน์ เวียงคำ เวียงคุก) ที่มีความเจริญรุ่งเรืองขึ้น จับไล่อิทธิพลขอมออกไป และขยายอิทธิพลออกไปจนถึงสุโขทัย

เวียงคุกสมัยล้านช้าง

พุทธศตวรรษที่ 19-20 ชาวลาวล้านช้างอพยพเข้ามาอยู่เวียงคุก ผสมกลมกลืนกับชาวเวียงจันทน์ เวียงคำ และเมืองอื่น ๆ ในแถบลุ่มแม่น้ำโขงถัดจากหลวงพระบางลงมา เวียงคุกถือเป็นส่วนหนึ่งของล้านช้างและถูกลดความสำคัญลง ขาดช่วงการพัฒนาโบราณสถานต่างๆ จนกระทั่งสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชจึงรุ่งเรืองขึ้นอีกครั้งหนึ่ง โดยทรงทำการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ โบราณสถานทางศาสนาจำนวนมาก และยังมีหลงเหลืออยู่จนถึงปัจจุบัน ศิลปะล้านช้างจึงมีอยู่เป็นจำนวนมากที่สุดในพื้นที่บริเวณนี้

เมืองเวียงคุกเป็นเมืองด่านหน้าของเวียงจันทน์ เมื่อลาวเสียเอกราชให้กรุงธนบุรีผู้คนจึงถูกกวาดต้อนมาพร้อมกับคนเวียงจันทน์และถูกกวาดต้อนอีกครั้งหนึ่งหลังกบฏเจ้าอนุวงศ์

3) เมืองพานพร้าวหรืออำเภอศรีเชียงใหม่

ปรากฏชื่อในประวัติศาสตร์ลาวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2087 เดิมเป็นส่วนหนึ่งของเวียงจันทน์ โบราณสถานโบราณวัตถุที่พบเป็นช่วงทวารวดีตอนปลาย ล้านช้าง ลงมาถึงอยุธยา (ศรีศักร วัลลิโกดม. อ้างแล้ว)

ในสมัยพระเจ้าโพธิสารราช ทรงจัดพิธีราชาภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงยอคคำทิพย์ของล้านนา (พระบรมราชชนนีของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช) ชาวล้านนาจำนวนมากที่ติดตามเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเวียงจันทน์และศรีเชียงใหม่ และได้เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมรวมทั้งความรู้เรื่องทางศาสนาเข้ามา ต่อมาเมื่อพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชขึ้นครองราชและได้ย้ายเมืองหลวงมา

ตั้งที่เวียงจันทน์ ได้ดำเนินรอยตามโดยทำนุบำรุงศาสนา สร้างวัดและศิลปวัตถุโบราณจำนวนมาก ที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างล้านนาและล้านช้างเป็นจำนวนมากตลอดแนวริมฝั่งแม่น้ำโขง บริเวณนี้

ความสำคัญของเมืองพานพร้าวในยุคต่าง ๆ

พานพร้าวสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

เมืองพานพร้าวเป็นเมืองค่ายคูประตูบที่เข้มแข็งของเวียงจันทน์ เมื่อพระยาจักรียกกองทัพจากกรุงธนบุรีตีเวียงจันทน์ได้แล้วก็ได้ใช้พานพร้าวเป็นที่ตั้งค่ายชั่วคราวของกองทัพไทย และได้อัญเชิญพระแก้วมรกตและพระบางมาประดิษฐานไว้ชั่วคราวที่เมืองพานพร้าว ก่อนที่จะอัญเชิญเข้ากรุงเทพฯ ในครั้งนั้นได้นำเชื้อพระวงศ์เวียงจันทน์ (รวมทั้งเจ้านูนวงศ์) ข้าราชการและชาวเมืองเวียงจันทน์ที่เหลือไปที่กรุงเทพฯ ด้วย

พานพร้าวสมัยเจ้านูนวงศ์

เจ้านูนวงศ์เป็นอนุชาองค์ที่ 3 ของพระเจ้าศิริบุญสาร (พระนามตามศิลลาจารึกว่าพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 3 หรือพระสีหะตะนุ) เติบโตและศึกษาวิชาความรู้ที่กรุงเทพฯ จนอายุ 37 ปี ไทยจึงส่งกลับมาครองราชที่เวียงจันทน์ ต่อมาเมื่อเจ้านูนวงศ์ก่อการกบฏ รัชกาลที่ 3 ของไทยส่งกองทัพมาปราบ เจ้านูนวงศ์หลบหนีไปพึ่งญวน ระหว่างรอกการค้นหาตัวเจ้านูนวงศ์ ไทยได้ใช้เมืองพานพร้าวเป็นที่ตั้งมั่นและรวบรวมเอาพระพุทธรูปที่สำคัญมาไว้ สร้างพระเจดีย์ปราบเวียงจันทน์ ไว้สักการะ ต่อมาญวนและลาวได้ใช้อูบายหลอกให้ไทยหลงกล เข้าตีค่ายพานพร้าว กองทัพไทยถอยทัพมาอยู่ที่ค่ายบกหวาน ทหารลาวจึงรื้อพระเจดีย์ปราบเวียงจันทน์ และนำพระพุทธรูปกลับไป ลาวส่งกองทัพตามมาตีค่ายบกหวานแตก ไทยถอนร่นไปโยสธร ต่อมากองทัพจากโยสธรโดยพระสุวอธรรมมา (บุตรหลานพระวอพระตา) ยกกำลังสมทบกลับมาตีค่ายบกหวานและค่ายพานพร้าวได้คืน เจ้านูนวงศ์จะหนีไปพึ่งญวนอีกแต่ถูกจับกลางทาง เวียงจันทน์ถูกทำลายกำแพง ป้อมเมือง และหอคำเพื่อไม่ให้เป็นที่ตั้งมั่นได้อีกต่อไป และในครั้งนั้นผู้คนในเวียงจันทน์ถูกกวาดต้อนเข้ากรุงเทพฯจนเกือบหมด

เมืองพานพร้าวสมัยปฏิรูปการปกครอง

การปฏิรูปการปกครอง ปี 2436 พานพร้าวเป็นหัวเมืองในมณฑลลาวพวน ต่อมาถูกจัดให้ขึ้นกับเมืองหนองคาย ต่อมาเมื่อแบ่งเขตการปกครองเป็นอำเภอ-จังหวัด ตำบลพานพร้าวเป็นที่ตั้งของอำเภอท่าบ่อ เมื่ออำเภอท่าบ่อย้ายมาที่บ้านท่าบ่อ ตำบลพานพร้าวถูกยกให้เป็นอำเภอศรีเชียงใหม่

4) เมืองไชยบุรีหรืออำเภอบึงกาฬ

เมืองไชยบุรีเดิมตั้งอยู่ตำบลไชยบุรี อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม ในบันทึกประวัติศาสตร์พบว่ามี การอพยพโยกย้ายพลเมืองหลายครั้ง หลายกลุ่มชน นับจากไทยย้อที่อพยพมาจากเมืองหงสาหรือหงสาวดี (ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงตอนบน เหนือเมืองหลวงพระบาง) การอพยพกลับมาของคนลาวหลังการปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ ต่อมาปี 2450 เมืองไชยบุรี ถูกยุบรวมกับเมืองนครพนม และปี 2457 กระทรวงมหาดไทยเห็นว่าอำเภอโพธิ์ชัยมีพื้นที่กว้างใหญ่เกินไป จึงตัดพื้นที่ส่วนหนึ่งมาขึ้นกับอำเภอไชยบุรีและย้ายที่ทำการมาอยู่ที่บ้านบึงกาฬ โดยขณะนั้นไชยบุรียังขึ้นอยู่กับเมืองนครพนม ปี 2459 กระทรวงมหาดไทยเปลี่ยนคำว่าเมืองเป็นจังหวัด ไชยบุรีย้ายไปขึ้นกับจังหวัดหนองคายและเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอบึงกาฬ

บทที่ 4

ความสัมพันธ์ไทย- ลาว: วัฒนธรรมร่วมสมัยและความขัดแย้ง

บทนี้เสนอการวิเคราะห์เอกสารรายงานการวิจัย สื่อสิ่งพิมพ์ และข้อมูลสนามจากการสัมภาษณ์เป็นทางการ ไม่เป็นทางการ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้วิจัย

4.1 ความสัมพันธ์ด้านการค้าชายแดน

การค้าชายแดนผ่านระบบศุลกากรที่อำเภอเมืองและอำเภอบึงกาฬ ซึ่งเป็นด่านถาวรเพียง 2 แห่ง มีค่าสูงสุดเมื่อเทียบกับจังหวัดชายแดนไทย-ลาวด้วยกัน นอกจากนั้นยังมีจุดผ่อนปรนทางการค้าและการท่องเที่ยวอีก 2 แห่ง คือที่กิ่งอำเภอรัตนวาปีและอำเภอบุงคล้า เปิดให้ข้ามไปมาได้สัปดาห์ละ 1 วัน

การค้าอันกระบอบและมีการลักลอบนำสินค้าหนีภาษีเข้ามาเป็นจำนวนมาก สินค้าที่ลักลอบนำเข้ามาเป็นผลผลิตทางเกษตร ไม้และผลิตภัณฑ์จากป่า และมีสินค้าจากประเทศอื่นๆ เช่น รัสเซีย จีน และเวียดนาม

สะพานมิตรภาพไทย-ลาว เชื่อมระหว่างหนองคายกับเวียงจันทน์ เป็นโครงการความร่วมมือระหว่าง 3 ประเทศคือออสเตรเลีย ไทย และสปป. ลาว เปิดใช้เมื่อ 2538

4.2 ความสัมพันธ์ด้านความมั่นคง

ในภาพรวม ไทยและลาวได้มีความร่วมมือด้านความมั่นคงหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือในการปักปันเขตแดน ข้อตกลงในการส่งผู้ร้ายข้ามแดน รวมไปถึงจนถึงการตั้งคณะกรรมการเพื่อแก้ไขข้อพิพาทต่าง ๆ เหล่านี้จะทำให้เหตุการณ์สู้รบเช่นที่เคยเกิดขึ้นที่บ้านร่มเกล้า-บ่อแดนหมดไป ความหวาดระแวงว่าไทยมีส่วนสนับสนุนกระบวนการกู้ชาติเพื่อต่อสู้กับรัฐบาลลาวลดลง โดยรวมแล้วคนลาวเห็นว่าปัจจุบันไทยเป็นภัยคุกคามต่อลาวน้อยลงเมื่อเทียบกับในอดีต โดยคนระดับผู้นำเห็นว่าไทยเป็นภัยคุกคามต่อลาวมากกว่าคนกลุ่มอื่น ๆ (เขียน ชีระวิทย์และคณะ อ้างแล้ว) ส่วนไทยเองมองภัยคุกคามที่สำคัญที่สุดคือเรื่องยาเสพติด

4.3 ความสัมพันธ์ด้านความช่วยเหลือ

ความช่วยเหลือที่ไทยให้กับลาว อาจจำแนกตามแหล่งผู้ให้ได้ 3 กลุ่ม คือ

- 1) ความช่วยเหลือโดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและเชื้อพระวงศ์ของไทย เช่น โครงการพัฒนาชนบทตามพระราชดำริฯ ที่ หล้าก ก.ม. 22 ปี 1994 และโครงการ

อ่างเก็บน้ำห้วยซอน-ห้วยซั่ว ปี 1999 และโครงการส่งเสริมกิจกรรมของโรงเรียน วัฒนธรรม หรือโรงเรียนเด็กกำพร้า

- 2) ความช่วยเหลือโดยรัฐบาลไทย เช่น การให้งบประมาณสนับสนุนการบูรณะ สนามบินหลวงพระบาง 2 ครั้ง รวมเป็นเงินจำนวน 250 ล้านบาทในปี 1992, สนับสนุนการซ่อมถนนในเขตนครเวียงจันทน์จำนวน 70.2 ล้านบาท ในปี 1996, ความช่วยเหลือด้านวิชาการ (ผู้เชี่ยวชาญ, ทุน อุปกรณ์ และอื่น ๆ) เป็นการช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 1992 เป็นต้นมา (นภชาติ ประเสริฐ, อ้างถึงในเขียน ธีระวิทย์และคณะ 2544) และความช่วยด้านการแพทย์และสาธารณสุขที่โรงพยาบาลโพนโฮง (หลัก ก.ม. 71)
- 3) ความช่วยเหลือโดยเอกชน ส่วนใหญ่เป็นความช่วยเหลือโดยสมาคมภาคธุรกิจของ ไทย เช่น การจัดกฐิน ผ้าป่า การจัดวิ่ง-เดิน การจัดแรลลี่เพื่อการกุศล รวมไปถึงกิจกรรมชุมชนอื่น ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมระดับชายแดน นอกจากนี้ยังมี ความช่วยเหลือในระดับองค์กร คือ หอการค้าไทยให้ทุนการศึกษาแก่นักศึกษา ลาวเรียนในมหาวิทยาลัยหอการค้าไทยปีละ 4-5 คน

โดยรวมแล้วคนลาวยอมรับโครงการพระราชดำริฯ มากที่สุด เนื่องจากเห็นว่าไม่มีผลประโยชน์แอบแฝง ความช่วยเหลือจากรัฐบาลไทย คนลาวยังระแวงว่ามีวัตถุประสงค์แอบแฝงในการครอบงำลาวทำให้ลาวต้องพึ่งพาไทยในที่สุด ส่วนความช่วยเหลือจากภาคธุรกิจเอกชน เป็นสิ่งที่ลาวไม่ยอมรับมากที่สุดเนื่องจากเห็นว่าไม่จริงใจในการช่วยให้คนอยู่ดีกินดี แต่เป็นการให้เพื่อผลประโยชน์ของคนไทยเองในที่สุด

4.4 ผลกระทบของสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ต่อความสัมพันธ์ไทย-ลาว

ปัจจุบันรัฐบาลลาวเปิดกว้างให้สื่อมวลชนลาวมากยิ่งขึ้น ทำให้คนลาวมีสิทธิในการรับรู้ข่าวสารจากสื่อมวลชนลาวมากยิ่งขึ้น แต่หากจะเทียบกับข้อมูลข่าวสารที่หลั่งไหลจากฝั่งไทยข้ามไปสู่ฝั่งลาวในยุคนี้แล้ว ย่อมเป็นเรื่องที่เปรียบเทียบได้ยาก คนลาวรับข้อมูลข่าวสารจากไทยทั้งโดยตรงและโดยอ้อม อิทธิพลของสื่อมวลชนไทยไม่เพียงแต่ทำให้เกิดความผสมกลมกลืน เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านสังคมวัฒนธรรม ในบางครั้งยังทำให้เกิดความขัดแย้ง ลูกกลามเป็นปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

รองศาสตราจารย์ วิภา อุดมฉินท์ (อ้างแล้ว) สรุปเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อไทยกระทบต่อเศรษฐกิจ การเมือง จิตวิทยา ภาษา วัฒนธรรมของลาว ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีความซับซ้อน สื่อไทยเป็นเพียงปัจจัยหนึ่งซึ่ง

ไม่ได้มีผลกระทบกับลาวมากมายอย่างที่คิด เนื่องจากยังมีโครงสร้างการเมืองแบบสังคมนิยม และโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ยังยากจน ช่วยป้องกันไม่ให้เกิดความเปลี่ยนแปลงรวดเร็วนัก

4.5 ทศนคติของคนลาวต่อคนไทย

เนื้อหาในส่วนทศนคติของคนลาวต่อคนไทยที่จะเสนอต่อไปนี้ ผู้วิจัยสรุปผลการ ศึกษาของ ศ. ดร. เขียน ธีระวิทย์และคณะ (อ้างแล้ว) ดังนี้

- 1) คนลาวที่รู้สึกว่าคุณไทยเป็นมิตร และระบุความช่วยเหลือที่ได้รับจากไทยหลาย ด้าน คือ ความช่วยเหลือด้านการศึกษา วิชาการ, ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของลาว, ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ, ความช่วยเหลือทางด้านการแพทย์และสาธารณสุข, ความช่วยเหลือเกี่ยวกับ ศาสนา วัฒนธรรมประเพณี การทำบุญ การบริจาค การทอดกฐิน ทอดผ้าป่า
- 2) คนลาวที่รู้สึกว่าคุณไทยเป็นปรปักษ์ และระบุเรื่องการทำลายเสถียรภาพและความ มั่นคง ให้การสนับสนุนกระบวนการกู้ชาติ การล่องลำดินแดน, สื่อมวลชนเสนอ ข่าวกินจริง บิดเบือนให้ร้ายลาว, ขัดขวางการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ของ โครงการ ลงทุนไว้แล้วไม่ทำตามสัญญา ตั้งกำแพงภาษีสูง ปิดพรมแดนห้ามสินค้าเข้าออก รวมทั้งการห้ามสินค้ายุทธปัจจัยในอดีต
- 3) คนลาวรู้สึกว่าคุณไทยเอาเปรียบลาวตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คุณถูกคนลาว หลอก - ลวงคนลาว นักธุรกิจไทยมักมีผู้หญิงลาวเป็นเมียบ่อย
- 4) คนลาวเห็นคนไทยชอบเขียนประวัติศาสตร์บิดเบือน แม้ในพจนานุกรมฉบับราช บัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 (หน้า 801) ก็กล่าวว่าลาวเคยเป็นของไทย

โดยสรุปแล้วคนลาวตอบว่าคุณไทยมีความเป็นมิตรที่ดี หรืออย่างน้อยมีความเป็นมิตร มากกว่าเป็นศัตรู กลุ่มที่เห็นว่าไทยเป็นมิตรมากที่สุดคือประชาชนลาวทั่วไป ที่ข้ามไป มาตามด่านต่าง ๆ และกลุ่มที่รู้สึกว่าคุณไทยเป็นมิตรน้อยที่สุดคือเจ้าหน้าที่ระดับสูง ผู้นำแขวง และนักศึกษาลาวในไทย ตามลำดับ

ในเรื่องทศนคติต่อกลุ่มบุคคลและสถาบัน คนลาวมีทศนคติที่ดีต่อนักวิชาการและ ปัญญาชนมากที่สุด รองลงมาคือพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์, คนลาวมีทศนคติ ไม่ดีต่อพ่อค้า นักลงทุนไทย และคนลาวมีทศนคติไม่ดีมากที่สุดต่อศิลปิน นักร้อง ดารา และ สื่อมวลชนไทย

คนลาวเห็นว่าคนไทยชอบดูถูกคนลาวมากที่สุด กลุ่มคนไทยที่ถูกคนลาวมากที่สุด คือศิลปิน นักร้อง ดาราโทรทัศน์ และสื่อมวลชน

สรุป โดยรวมคนลาวเห็นว่าไทยเป็นมิตรมากกว่าศัตรู เป็นมิตรมากกว่าในอดีต กลุ่มประชาชนมีทัศนคติที่ดีกับคนไทยมากกว่ากลุ่มคนระดับผู้นำซึ่งเป็นผู้ผ่านระบบการศึกษา ระดับสูงมา, กลุ่มคนไทยที่คนลาวยอมรับมากที่สุดมักเป็นกลุ่มที่คนลาวเห็นว่าไม่ได้หวังผลประโยชน์ใด ๆ ซึ่งได้แก่ นักวิชาการ ปัญญาชน และพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ของไทย, กลุ่มที่คนลาวไม่ชอบมากที่สุดคือกลุ่มศิลปิน นักร้อง ดารา สื่อมวลชนไทย ซึ่งคนลาวได้รับข้อมูลข่าวสารของคนกลุ่มนี้ผ่านสื่อต่าง ๆ ซึ่งอาจจะผลิตขึ้นเพื่อผู้รับสารที่เป็นคนไทยเป็นหลัก จึงไม่ได้ระมัดระวังว่าจะกระทบกระทั่งผู้รับสารที่เป็นคนลาว ส่วนกลุ่มพ่อค้า นักธุรกิจไทยคนลาวก็ไม่ชอบเช่นกันแต่ก็น้อยกว่าที่ไม่ชอบกลุ่มศิลปิน ๆ และสื่อมวลชน

4.6 ความสัมพันธ์ทั้งเชิงบวกและเชิงลบที่ปรากฏในระดับพื้นที่ (ที่ไม่ปรากฏในสื่อ)

- ความคิดเห็นและปฏิกิริยาของคนในพื้นที่บาง แสดงให้เห็นถึงทัศนคติที่อาจส่งผลถึงความสัมพันธ์ของคนทั้งสองฝั่งรวมไปจนถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ความรู้สึกของคนที่อยู่ในพื้นที่บางประการ อาจเป็นความรู้สึกเฉพาะที่คนนอกพื้นที่ไม่เข้าใจ และอาจจะไม่ปรากฏออกมาในวงกว้างตามสื่อต่าง ๆ จึงได้ทำการเก็บข้อมูลในส่วนนี้จากการสัมภาษณ์เป็นทางการ ไม่เป็นทางการ และการสังเกตในพื้นที่ สรุปปรากฏการณ์ที่เป็นรูปธรรมได้ดังนี้ได้ดังนี้

4.6.1 ความสัมพันธ์เชิงบวก

- 1) การข้ามไปมาหาสู่ เพื่อเยี่ยมเยียน ทำบุญ เป็นปกติตามบริเวณอำเภอต่าง ๆ
- 2) การผ่อนปรนของเจ้าหน้าที่ทั้งไทยและลาวในช่วงเทศกาล งานประเพณี เช่น แข่งเรือ บั้งไฟ บริเวณอำเภอเมือง อำเภอท่าบ่อและอำเภอศรีเชียงใหม่
- 3) การข้ามมาซื้อ-ขาย แลกเปลี่ยนสินค้าตามตลาดนัด บริเวณจุดผ่อนปรน กิ่งอำเภอรัตนวาปี และอำเภอบึงคำ
- 5) การข้ามมารับจ้างในงานภาคเกษตรตามฤดูกาลของแรงงานลาว บริเวณอำเภอ อำเภอท่าบ่อ อำเภอศรีเชียงใหม่ โพนพิสัย ปาดคาด และบึงกาฬ
- 6) การผ่อนผันและอำนวยความสะดวกให้คนไข้หนักเข้ามารักษาพยาบาล มีการจัดรถรับคนไข้บริเวณสะพานมิตรภาพ
- 7) การไปให้การรักษาคอนไซท์ที่ข้ามมาใช้บริการตามสถานอนามัยที่อยู่ใกล้แม่น้ำโขง
- 8) การเรียนภาษาและวัฒนธรรมลาวในโรงเรียนประจำจังหวัด

4.6.2 ความสัมพันธ์เชิงลบ

- 1) คนไทยจำนวนมากมีความคับข้องใจ และต้องการเรียกร้องความชอบธรรมในการครอบครองเกาะแก่งในแม่น้ำโขง
- 2) การลักลอบขนสินค้าเถื่อน การค้ำนอกระบบ หลายแห่งตามลำน้ำโขง
- 3) กระบวนการค้ำมนุษย์ และการลักลอบนำแรงงานลาวเข้าสู่ส่วนกลาง พบมากบริเวณอำเภอศรีเชียงใหม่ โพนพิสัย รัตนวาปี และบึงกาฬ
- 4) การธุรกิจบริการทางเพศ พบมากอำเภอศรีเชียงใหม่ โพนพิสัย และบึงกาฬ
- 5) กระบวนการลักลอบตัดไม้ ขนส่งไม้เถื่อนจากลาวสู่ไทย พบมากบริเวณอำเภอศรีเชียงใหม่และสังคม
- 6) กระบวนการค้าและเส้นทางลำเลียงยาเสพติด ตลอดแนวแม่น้ำโขง
- 7) มีกระบวนการปลอมแปลงเอกสาร เพื่อให้คนลาวได้สัญชาติไทย พบมากบริเวณอำเภอศรีเชียงใหม่และสังคม
- 8) การจับตัวคนไทยเพื่อเรียกค่าไถ่ การถูกกักขังอย่างทรมาน พบที่อำเภอท่าบ่อและศรีเชียงใหม่
- 9) ความไม่เท่าเทียมของข้อตกลงต่าง ๆ เช่น การข้ามแดน การนำรถส่วนตัวไปในลาว การนำรถบรรทุกสินค้าเข้าไปในลาว

สรุป ความสัมพันธ์เชิงบวกที่ปรากฏในระดับพื้นที่ พบความสัมพันธ์แบบเครือข่าย ความอ่อนปรนของทางการในช่วงเทศกาล การค้าขายบริเวณจุดผ่อนปรน การพึ่งพาแรงงานภาคเกษตร การให้ความช่วยเหลือด้านสาธารณสุข และการใช้ระบบการศึกษาเพื่อช่วยให้ความเข้าใจกันมากขึ้น ความสัมพันธ์ทั้งเชิงลบ ส่วนใหญ่เรื่องผิดกฎหมาย คือ สินค้าเถื่อน การค้ำนอกระบบ ไม้เถื่อน การค้ำมนุษย์ กระบวนการคอร์รัปชันเพื่อขอมีสัญชาติไทย การขายบริการทางเพศ ยาเสพติด และความคับข้องใจของคนไทยเรื่องการแบ่งดินแดน

บทที่ 5

ทัศนคติของคนไทยต่อคนลาว

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่าทัศนคติที่ไทยมีต่อลาวและลาวมีต่อไทย อาจเกิดขึ้นได้จากประสบการณ์ตรงในช่วงชีวิตของบุคคลหนึ่งๆ หรือจากประสบการณ์โดยอ้อมคือการถ่ายทอดปลุกฝังต่อ ๆ กันมา หรือทั้งสองทางประกอบกัน

5.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

5.1.1 ภูมิหลังกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 19 คน ตามแผนการเลือกกลุ่มตัวอย่างในบทที่ 1 หน้า 3 (รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญในภาคผนวก)

ดังที่กล่าวไว้ในเบื้องต้นว่าทัศนคติที่ไทยมีต่อลาวและลาวมีต่อไทย เกิดขึ้นได้จากประสบการณ์ของบุคคล จึงต้องวิเคราะห์ว่าประสบการณ์เหล่านั้นคืออะไร เกิดในช่วงใดและควรจะแก้ไขอย่างไร ข้อค้นพบที่ปรากฏการณ์และอธิบายที่มาของของทัศนคติของคนไทยและคนลาว สรุปเป็นประเด็นได้ ดังนี้

5.1.2 การบันทึกและถ่ายทอดประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกัน

บันทึกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ของแต่ละประเทศมักจะแตกต่างกัน สิ่งที่เหมาะสมกันคือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง มีร่องรอยและหลักฐานชัดเจน ส่วนในสิ่งที่แตกต่างกันคือ คำอธิบายสาเหตุที่เกิดเหตุการณ์ต่างๆ การปรุงแต่งเรื่องราวเพิ่มเติมเพื่อหวังผลของลัทธิชาตินิยม ในช่วงเวลาต่าง ๆ และเน้นย้ำบางเรื่องราวด้วยวัตถุประสงค์บางอย่าง ดังนั้นเรื่องราวที่บันทึกไว้และถ่ายทอดสู่สังคมต่อ ๆ มาจึงมีเรื่องอารมณ์และความรู้สึกของผู้บันทึกปนอยู่ด้วย ตัวอย่างประวัติศาสตร์ที่แตกต่างคือเรื่องเจ้าอนุวงศ์ และท้าวสุรนารี

5.1.3 การอ้างสิทธิสิ่งเดียวกันในช่วงเวลาต่างกัน

ในช่วงการทำสงครามขยายอาณาเขตและแย่งชิงกันครอบครองดินแดน แคว้นต่าง ๆ ผลัดกันแพ้ผลัดกันชนะ ผู้ชนะได้ครอบครองดินแดนเป็นเจ้าของทรัพยากร กวาดต้อนผู้คน และทรัพย์สินของผู้แพ้ ผลที่ตามมาถึงยุคปัจจุบันคือความขัดแย้งที่เกิดจากการอ้างสิทธิซึ่งแต่ละฝ่ายมักจะเลือกยกเอาช่วงเวลาที่คิดว่าตนเองมีความชอบธรรมที่จะถือสิทธิเป็นเจ้าของสิ่งนั้นๆ การโต้แย้งนอกจากจะหาข้อสรุปใด ๆ ไม่ได้แล้วยังจะเพิ่มความขัดแย้งและทัศนคติที่ไม่ดีต่อกันมากขึ้นไปอีก ตัวอย่างการอ้างสิทธิในสิ่งเดียวกันคือเรื่องพระแก้วมรกต และเรื่องสิทธิในเรือดินแดนหลายแห่ง

5.1.4 ผลสืบเนื่องจากการเข้าครอบครองดินแดนอาณานิคม

คนลาวกล่าวว่าดินแดนทั้งฝั่งซ้ายและขวาเคยเป็นของลาว เห็นได้จากผู้คนมีภาษาพูด และวัฒนธรรมไม่แตกต่างกับลาว ในช่วงที่ไทยเข้มแข็งกว่าได้เข้าครอบครองลาวทั้งหมด ต่อมาไทยจำยอมยกดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงและดินแดนบางส่วนให้ฝรั่งเศส พื้นที่นี้ถูกแยกออกจากกัน คนไทยเห็นว่าการให้ลาวถือสิทธิการครอบครองเกาะแก่งในแม่น้ำโขงเกือบทั้งหมดเป็นการไม่ยุติธรรม น่าจะใช้หลักว่าอยู่ใกล้ฝั่งใดให้ฝั่งนั้นเป็นเจ้าของ ในขณะที่ลาวกล่าวว่า การแบ่งดินแดนเป็นไปตามอนุสัญญาที่ไทยตกลงใจทำไว้กับฝรั่งเศสเอง

5.1.5 ประสบการณ์ในค่ายผู้ลี้ภัยช่วงลาวเปลี่ยนแปลงการปกครองปี 2518

ประสบการณ์อันขมขื่นของคนลาวในศูนย์อพยพ การถูกคนไทยและเจ้าหน้าที่ไทยเข้มแข็งรังแก คนลาวว่าขี้ขลาดมาหนองคาย จมน้ำตายไปก็มาก ที่รอดมาหากมีเงินมีทองติดตัวมาก็ถูกคนไทยเอาไปหมดก่อนที่จะเข้าไปอยู่ในศูนย์อพยพ ผู้หญิงสาวบางคนถูกข่มเหง เมื่อเข้าไปอยู่ในศูนย์แล้วก็ได้รับการปฏิบัติไม่ดี สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ฝังอยู่ในความรู้สึกและถ่ายทอดกันต่อมา

5.1.6 ความรู้สึกถูกไทยเอารัดเอาเปรียบด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม

ลาวมีความสัมพันธ์ด้านการค้าและการลงทุนกับไทยมากที่สุด และลาวมีความรู้สึกที่ไทยมักจะเอาเปรียบ ไม่รักษาสัญญา ไม่ทำความเข้าใจกฎเกณฑ์ของลาว ในขณะที่ไทยเห็นว่าลาวมีกฎเกณฑ์ไม่แน่นอนกฎเกณฑ์บางอย่างไม่เป็นสากล และในบางเรื่องเป็นความเข้าใจผิดกันมากกว่าที่จะเป็นไปโดยความตั้งใจ

5.1.7 ความรู้สึกไทยไม่จริงใจ การช่วยเหลือเพื่อหวังผลประโยชน์

ความช่วยเหลือที่ลาวได้รับจากไทย มีทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน และโครงการพระราชดำริ ในเรื่องการช่วยเหลือดังกล่าว มีเพียงโครงการพระราชดำรินี้เท่านั้นที่ลาวเห็นว่ามีประโยชน์กับลาว ช่วยให้คนลาวอยู่ดีกินดี และเป็นการช่วยเหลือโดยไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทน ส่วนช่วยเหลือของภาครัฐและเอกชนก็เพื่อผลประโยชน์ของประเทศไทยในอนาคต คนไทยต้องการครอบงำลาวให้ลาวต้องพึ่งพาไทยและขึ้นอยู่กับไทย ไทยต้องการทรัพยากรธรรมชาติของลาว

5.1.8 นโยบายของลาวในการต่อต้านวัฒนธรรมจากภายนอก

รูปแบบการรุกรานเข้ามีอำนาจเหนือดินแดนของชาติอื่น เป็นการรุกรานเข้าครอบงำด้านเศรษฐกิจ สังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านวัฒนธรรม ลาวเห็นว่าการวัฒนธรรมที่หลังไหลข้ามโขงเข้าไปสู่ลาวในยุคข้อมูลข่าวสารไร้พรมแดนจะทำให้ลาวสูญเสียเอกลักษณ์และเกิดความเปลี่ยนแปลงในสังคมไปในทางที่ไม่พึงปรารถนา วัฒนธรรมตะวันตกผ่านไทยเข้าไปสู่

ลาวจะทำลายคุณค่าและค่านิยมในสังคมวัฒนธรรมเดิม ในขณะที่ไทยเห็นว่าเป็นการปิดกั้นโอกาสในการพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชาชนลาวในขณะที่ชนชั้นผู้นำมีชีวิตที่ดีกว่า

5.1.9 ระบบการศึกษาของไทยเพื่อสร้างความผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นกับวัฒนธรรมส่วนกลาง

การใช้ระบบการศึกษาสร้างความผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นกับวัฒนธรรมส่วนกลาง (ภาคกลาง) เพื่อให้เกิดความความมั่นคง การวางหลักสูตรโดยส่วนกลาง การสร้างความภาคภูมิใจว่าไทยเป็นใหญ่ ไทยเหนือกว่า ทำให้คนท้องถิ่นไม่ยอมรับความใกล้ชิดกับลาว ไม่อยากเป็นคนลาว ทศนคติที่เกิดขึ้นอาจเนื่องจากการปลูกฝังด้วยระบบการศึกษา หรืออาจจะเป็นไปได้โดยภาระหน้าที่ หรืออาชีพของคนนั้นๆ ซึ่งหากไปตอกย้ำความรู้สึกที่คนลาวได้รับการปลูกฝังไว้ก็ยิ่งทำให้เกิดความบาดหมางกันได้มากขึ้น

5.1.10 ระบบการศึกษาของลาว แนวทางและการสนับสนุนค่ายสังคมนิยม

ลาวมีความใกล้ชิดและเป็นมิตรกับเวียดนามมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หลังการปกครองเป็นสังคมนิยมเมื่อปี 2518 ก็ยังมีความใกล้ชิดกับเวียดนามมากขึ้น ผู้นำลาวส่วนใหญ่ผ่านการศึกษาจากเวียดนามและรัสเซีย แนวคิดต่าง ๆ ที่ได้รับในระบบการศึกษายังตอกย้ำให้เกิดความหวาดระแวงไทยมากขึ้น ดังที่มีคนลาวกล่าวว่า *ไทยเป็นพี่ เวียดนามเป็นเพื่อน* ซึ่งมีความหมายว่า คนไทยเอาเปรียบลาวในขณะที่คนลาวพึ่งพาคนเวียดนามได้เสมอ อย่างไรก็ตาม หลังยุคสงครามเย็นระหว่างลัทธิการปกครองสองค่าย รวมทั้งหลายฝ่ายระมัดระวังสิ่งที่จะทำให้เกิดความบาดหมาง และความพยายามเสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน ปัจจุบันเริ่มมีทิศทางว่าลาวยอมรับไทยมากขึ้น

5.1.11 ผลกระทบจากสื่อ: การนำเสนอโดยไม่ระมัดระวังหรือมีเจตนาแอบแฝง

เหตุการณ์กระทบกระทั่งเนื่องจากศิลปินเป็นเรื่องที่มีมานาน ยกตัวอย่างเช่นเมื่อ 20-30 ปีที่ผ่านมา ในนักร้องลูกทุ่งไทยชื่อเพลิน พรหมแดน ร้องเพลงมีเนื้อหว่า "...ถ้าที่มีเงินเป็นต้น จะซื้อนครเวียงจันทน์มาให้เจ้าได้ครอง..." ทำให้คนลาวโกรธว่าดูถูกประเทศลาว เห็นลาวต่ำต้อยทั้ง ๆ ที่ผู้ร้องและผู้แต่งเพลงมิได้มีเจตนา อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ครั้งนั้นทำให้คุณเพลินพรหมแดนก็ไม่กล้าเดินทางเข้าไปในประเทศลาว

โดยปกติกลุ่มเป้าหมายของการผลิตสื่อมักจะเป็นคนในประเทศนั้น จึงมักขาดความระมัดระวังว่าจะไปกระทบกระทั่งคนของประเทศอื่นซึ่งไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายหลัก กรณีเช่นนี้เกิดขึ้นโดยปราศจากเจตนา เช่น การตลกตมขุดลาว ต้องล้อเลียนหรือดูถูกลาว และคนลาวในที่นี้หมายถึงคนอีสาน ไม่ใช่หมายถึงคนลาว

การแข่งขันทางธุรกิจของผู้ผลิตสื่อ บางครั้งขาดความสำนึกต่อส่วนรวม ต่อประเทศชาติ มีการออกข่าวทำลายคู่แข่งบางครั้งไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น กรณีข่าวศิลปินมีชื่อเสียงของไทยกล่าวถ้อยคำดูถูกคนลาว ซึ่งยังหาข้อยุติไม่ได้ว่าเป็นจริงหรือไม่ และเกิดคำถามว่ามีผู้นำเหตุการณ์นี้ไปขยายผลเพื่อวัตถุประสงค์อื่นหรือไม่ เช่น การทำลายคู่แข่งของผู้ผลิตเทป, หรือลาวต้องการสกัดกั้นการหลั่งไหลเข้าไปของวัฒนธรรมใหม่

สรุปส่วนที่ 1 ข้อมูลเชิงคุณภาพได้จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม นักการเมืองท้องถิ่น นักธุรกิจ ครู พระ ข้าราชการฝ่ายปกครองและข้าราชการฝ่ายความมั่นคง ข้อมูลอธิบายที่มาของทัศนคติทางลบที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศว่าเกิดจากประสบการณ์ที่บุคคลได้รับโดยตรงคือเกิดขึ้นกับบุคคลนั่นเองและโดยอ้อมคือจากการถ่ายทอดเรื่องราวในอดีต บางเรื่องราวที่เลวร้ายเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริง แต่บางเรื่องถึงแม้จะเกิดขึ้นจริงแต่ไม่ได้มีเจตนาที่จะทำให้เกิดความบาดหมาง หลายเรื่องมีมุมมองมีคำอธิบายที่แตกต่าง บางเรื่องอาจจะไม่ใช่เรื่องราวที่เกิดขึ้นจริงแต่มีผู้สร้างสถานการณ์เพื่อจุดมุ่งหมายบางประการ

5.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

5.2.1 ภูมิหลังของผู้ตอบแบบสอบถาม

1) บริเวณที่สัมภาษณ์

ทำการเก็บข้อมูลใน 6 อำเภอ เลือกอำเภอติดริมแม่น้ำโขงที่คนไทยและลาวมีปฏิสัมพันธ์กันมากที่สุด (เกณฑ์การเลือกตัวอย่างดูขอบเขตด้านพื้นที่ บทที่ 1 หน้า 6) ซึ่งพบว่าเป็นการสัมภาษณ์คนในบริเวณอำเภอเมืองมากที่สุด (ร้อยละ 73.2) รองลงมาเป็นอำเภอศรีเชียงใหม่, อำเภอท่าบ่อ (รวมกันเป็นร้อยละ 12.0), กิ่งอำเภอรัตนวาปีรวมกับอำเภอบึงกาฬ (ร้อยละ 10.0) และอำเภอโพนพิสัย (ร้อยละ 4.8) ตามลำดับ (ดูตาราง 5.1)

ตาราง 5.1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามบริเวณที่สัมภาษณ์ (n=209)

บริเวณที่สัมภาษณ์ (อำเภอ)	จำนวน	ร้อยละ
อำเภอเมือง	153	73.2
อำเภอศรีเชียงใหม่, อำเภอท่าบ่อ	25	12.0
อำเภอโพนพิสัย	10	4.8
กิ่งอำเภอรัตนวาปี, อำเภอบึงกาฬ	21	10.0
รวม	209	100.0

2) สถานที่เกิด

ผู้วิจัยใช้ตัวแปรสถานที่เกิดของผู้ตอบเป็นตัวแปรควบคุมตัวหนึ่งในการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากจะใช้อธิบายความผูกพันและความใกล้ชิดกับวัฒนธรรมของพื้นที่ โดยจะแบ่งเป็นผู้ที่เกิดหนองคาย ผู้เกิดในจังหวัดภาคอีสาน และผู้เกิดในจังหวัดอื่น ๆ ที่ไม่อยู่ในภาคอีสาน พบว่า ผู้ตอบเกิดที่หนองคายมากที่สุด (ร้อยละ 48.3) เกิดในจังหวัดภาคอีสานและเกิดในจังหวัดอื่น ๆ ที่ไม่อยู่ในภาคอีสาน จำนวนเท่า ๆ กัน (ร้อยละ 25.4 และร้อยละ 25.8) (ดูตาราง 5.2)

ตาราง 5.2 จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถานที่เกิด (n=209)

สถานที่เกิด	จำนวน	ร้อยละ
หนองคาย	101	48.3
อีสาน	53	25.4
ไม่ใช่อีสาน	54	25.8
ไม่ตอบ	1	.5
รวม	209	100.0

3) ระยะเวลาที่อยู่ในจังหวัดหนองคาย

นอกจากสถานที่เกิดแล้วระยะเวลาที่พำนักอยู่ในพื้นที่ก็เป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่ทำให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจเรื่องราวในพื้นที่ เมื่อทำการวิเคราะห์เฉพาะกลุ่มที่ไม่ใช่คนที่เกิดในจังหวัดหนองคาย พบว่า มีการกระจายของข้อมูลค่อนข้างดี คือ มีทั้งผู้ที่เพิ่งเข้ามาอยู่ไม่เกิน 1 ปี (ร้อยละ 34.3) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวนักและเดินทางเข้ามาทำงานเป็นครั้งคราว, ผู้อยู่นานเกินกว่า 1-5 ปี (ร้อยละ 19.4), ผู้อยู่นานเกินกว่า 5-10 ปี (ร้อยละ 13.9) ซึ่งสองกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นผู้เข้ามาทำงานประจำที่หนองคาย และกลุ่มสุดท้ายคือผู้ที่อยู่นานกว่า 10 ปี (ร้อยละ 32.4) ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ย้ายเข้ามาทำงาน สร้างครอบครัวและตั้งถิ่นฐานถาวร (ดูตาราง 5.3)

(n=108)

ระยะเวลาที่อยู่ในหนองคาย	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เกิน 1 ปี	37	34.3
มากกว่า 1 ปี - 5 ปี	21	19.4
มากกว่า 5 ปี - 10 ปี	15	13.9
มากกว่า 10 ปี	35	32.4
รวม	108	100.0

และเมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่เกิดและระยะเวลาที่อยู่ในพื้นที่ พบว่าสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญ คือ กลุ่มที่เกิดหนองคายมีระยะเวลาการอยู่ในพื้นที่นานกว่าอีกสองกลุ่ม

4) อายุ

ผู้ตอบที่มีอายุน้อยที่สุดคือ 17 ปี อายุมากที่สุดคือ 67 ปี กลุ่ม 30-40 ปี มีจำนวนมากที่สุด (ร้อยละ 26.8) ผู้ตอบอายุเกินกว่า 50 ปี มีจำนวนน้อยที่สุด (ร้อยละ 9.1) โดยภาพรวมแล้ว ด้านอายุของกลุ่มตัวอย่างกระจายตัวค่อนข้างดี (ดูตาราง 5.4)

ตาราง 5.4 จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุ (n=209)

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เกิน 20 ปี	47	22.5
21-30 ปี	43	20.6
31-40 ปี	56	26.8
41-50 ปี	44	21.1
มากกว่า 50 ปี	19	9.1
รวม	209	100.0

5) เพศ

ผู้ตอบเป็นเพศชายและเพศหญิงจำนวนเท่า ๆ กัน (ดูตาราง 5.5)

ตาราง 5.5 จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ (n=209)

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	107	51.2
หญิง	102	48.8
รวม	209	100.0

6) ระดับการศึกษาของผู้ตอบ

ข้อมูลระดับการศึกษาของผู้ตอบกระจายตัวค่อนข้างดี เนื่องจากการศึกษาสัมพันธ์กับอาชีพ และอาชีพเป็นตัวแปรควบคุมในการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งพบว่า ผู้มีการศึกษาระดับมัธยมปลายจำนวนมากที่สุด (ร้อยละ 33.0), รองลงมาเป็นผู้มีการศึกษาไม่เกินมัธยมต้น (ร้อยละ 34.4) และสูงกว่ามัธยมปลายไปจนถึงปริญญาโท (รวมกันเป็นร้อยละ 32.5) ตามลำดับ (ดูตาราง 5.6)

ตาราง 5.6 จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับการศึกษา (n=209)

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เกินประถม	36	17.2
มัธยมต้น	36	17.2
มัธยมปลาย	69	33.0
ประกาศนียบัตร. อนุปริญญา	37	17.7
ปริญญาตรี. ปริญญาโท	31	14.8
รวม	209	100.0

7) อาชีพ

อาชีพของผู้ตอบเป็นตัวแปรสำคัญที่ใช้ในการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากเป็นตัวกำหนดบทบาท ภาระหน้าที่ รวมไปถึงจนถึงทัศนคติของคนนั้น ๆ พบว่า ผู้ตอบเป็นลูกจ้างภาคเอกชนและราชการจำนวนมากที่สุด (ร้อยละ 34.4), รองลงมาเป็นนักเรียนนักศึกษา (ร้อยละ 23.9), เกษตรกรและผู้ใช้แรงงาน (ร้อยละ 12.4), ค้าขายและนักธุรกิจ (รวมกันเป็นร้อยละ 12.0) ที่เหลือเป็นข้าราชการและอื่น ๆ (ดูตาราง 5.7)

ตาราง 5.7 จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอาชีพ (n=209)

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
นักเรียน นักศึกษา	50	23.9
เกษตรกร	12	5.7
กรรมกร แรงงานรับจ้าง	14	6.7
ลูกจ้าง	72	34.4
ค้าขาย	16	7.7
นักธุรกิจ	9	4.3
ครู ข้าราชการ	20	9.6
ฝ่ายความมั่นคง (ตำรวจ ตชด ตม. นปช)	11	5.3
อื่น ๆ	5	2.4
รวม	209	100.0

8) การมีเครือญาติและความผูกพัน

การมีเครือญาติเป็นคนลาวเป็นตัวแปรหนึ่งที่น่าจะเกี่ยวข้องกับทัศนคติและความผูกพันพบว่า ผู้ตอบเป็นส่วนใหญ่ไม่มีญาติเป็นคนลาว (ร้อยละ 75.6) ในส่วนผู้ที่มีญาติเป็นคน

ลาว (ร้อยละ 22.0) ส่วนใหญ่ตอบว่าญาติยังอาศัยอยู่ในประเทศในลาวและยังมีการเยี่ยมเยียนกันอยู่ (ดูตาราง 5.8)

ตาราง 5.8 การมีเครือญาติเป็นคนลาวของผู้ตอบแบบสอบถาม (n=209)

เครือญาติคนลาว (n=209)		ญาติยังอยู่ที่ลาว (n=46)		การเยี่ยมเยียนกัน (n=37)	
มี	46 (22.0%)	ยังอยู่ทั้งหมด	11 (23.9%)	เยี่ยมเยียนสม่ำเสมอ	30(81.0%)
ไม่มี	158 (75.6%)	อยู่บางคน	26 (56.5%)	เยี่ยมเยียนบ้าง	7(18.9%)
ไม่ตอบ	5 (2.4%)	ไม่อยู่	9 (19.6%)	ไม่เคย	2 (5.4%)

สรุปภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามครอบคลุมหลายตัวแปรที่น่าจะมีผลต่อความสัมพันธ์ไทยลาว โดยตัวแปรที่สำคัญในการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง คือ ตัวแปรด้านสถานที่เกิดพื้นที่ (อำเภอ) ที่ทำการเก็บข้อมูล การมีเครือญาติเป็นคนลาวและอาชีพ ส่วนตัวแปรอื่นๆ ที่สำคัญรองลงมาคือ ระยะเวลาที่พำนักในพื้นที่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา

ตัวแปรภูมิหลังส่วนบุคคลที่ผู้วิจัยจะใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับทัศนคติ 7 ตัวแปร คือ 1) สถานที่เกิด 2) พื้นที่ (อำเภอ) ที่ทำการเก็บข้อมูล 3) อายุ 4) เพศ 5) ระดับการศึกษา 6) อาชีพ และ 7) การมีเครือญาติเป็นคนลาว, ส่วนระยะเวลาการอยู่ในพื้นที่สัมพันธ์กับสถานที่เกิดจึงใช้เพียงสถานที่เกิดมาทำการวิเคราะห์

5.2.2 ทัศนคติต่อเหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างศิลปินและสื่อไทยกับลาว

- 1) ความคิดเห็นต่อเรื่องนิโคล
- 2) เรื่องนิโคลรัฐบาลควรทำอย่างไร
- 3) ภาษาที่ใช้ในสื่อไทย

รายละเอียดมีดังนี้

- 1) ความคิดเห็นต่อเรื่องนิโคล

ผู้ตอบเกินครึ่งเชื่อว่านิโคลพูดถูกผู้หญิงลาวจริง (ร้อยละ 57.9), และส่วนใหญ่เห็นว่าเรื่องส่วนบุคคล (ร้อยละ 71.2), ส่วนที่เห็นว่าเป็นเรื่องร้ายแรงอาจลุกลามไปเป็นความขัดแย้งจำนวนไม่มากนัก (ร้อยละ 11.2) (ดูตาราง 5.9 ก)

จากปัจจัยส่วนบุคคล 7 ปัจจัย พบว่า ปัจจัยอาชีพและสถานที่เกิดสัมพันธ์กับทัศนคติ ส่วนอีก 5 ปัจจัยไม่พบความสัมพันธ์ นั่นคือ พบว่า กลุ่มอาชีพค้าขายและนักธุรกิจมีผู้ตอบว่าเป็นปัญหาร้ายแรงมากกว่ากลุ่มอื่นๆ (ร้อยละ 37.5 และ 35.3 ตามลำดับ) ทั้งนี้อาจจะเนื่องจากการติดต่อสัมพันธ์กับคนลาวมากกว่ากลุ่มอื่นๆ (ดูตารางที่ 5.9 ข) รองลงมาคือกลุ่มข้าราชการฝ่ายความมั่นคง (ร้อยละ 18.9) ทั้งนี้เนื่องจากภาระหน้าที่เกี่ยวข้อง โดยตรงกับการแก้ปัญหา

ส่วนปัจจัยสถานที่เกิด พบว่า ในกลุ่มที่เกิดจังหวัดอื่น ๆ มีผู้ตอบว่าเป็นเรื่องร้ายแรง จำนวนน้อยที่สุด (ร้อยละ 6.8), รองลงมาเป็นกลุ่มเกิดที่หนองคาย (ร้อยละ 14.8), ส่วนกลุ่ม จังหวัดอื่นในภาคอีสานกลับเห็นว่าเป็นเรื่องร้ายแรงมากที่สุด (ร้อยละ 20.0) ทั้งนี้อาจจะเนื่อง จากการที่ต้องติดต่อกันใกล้ชิดกันทำให้โอกาสรับรู้และเกิดความขัดแย้งกันมากกว่ากลุ่มที่อยู่ ห่างๆ (ดูตารางที่ 5.9 ค)

ตาราง 5.9 ก. การแสดงความคิดเห็นเรื่องนิโคล

การรับรู้ (n=209)		ความคิดเห็น (n=170)	
เชื่อ	121 (57.9%)	เป็นเรื่องบุคคล	121(71.2%)
ไม่แน่ใจ	49 (23.4%)	เป็นเรื่องร้ายแรง ๆ	19 (11.2%)
ไม่รู้เรื่อง	39 (18.7%)	ไม่ตอบ	30 (17.6%)

ตาราง 5.9 ข. การแสดงความคิดเห็นเรื่องนิโคลจำแนกตามอาชีพ (n=140)

อาชีพ	เรื่องบุคคล	ร้ายแรง ๆ	รวม
นักเรียน นักศึกษา	14 (93%)	1(6.7%)	15
เกษตรกร	5 (100%)	-	5
กรรมกร แรงงานรับจ้าง	7 (100%)	-	7
ลูกจ้าง	3(100%)	-	3
ค้าขาย	5(62.5%)	3 (37.5%)	8
นักธุรกิจ	11(64.7%)	6(35.3%)	17
ครู ข้าราชการ	36(94.7%)	2(5.3%)	38
ฝ่ายความมั่นคง (ตำรวจ ตชด คม. นปช)	30(81.1%)	7(18.9%)	37
รวม	121	19	140

ตาราง 5.9.ค. การแสดงความคิดเห็นเรื่องนิโคลจำแนกตามสถานที่เกิด (n=140)

สถานที่เกิด	เรื่องบุคคล	ร้ายแรง ๆ
หนองคาย	52 (85.3%)	9(14.8%)
อีสาน	28(80.0%)	7(20.0%)
ไม่ใช่อีสาน	41(93.2%)	3(6.8%)
รวม	121(86.4%)	19(13.6%)

2) เรื่องนิโคลรัฐบาลควรทำอย่างไร

โดยรวมเห็นว่ารัฐไม่ต้องทำอะไรเป็นหน้าที่ของเอกชน (ร้อยละ 55.8), เห็นว่าเป็นหน้าที่รัฐควรขอโทษ (ร้อยละ 44.2). จากปัจจัยส่วนบุคคล 7 ปัจจัย พบว่า มีเพียงสถานที่เกิดเท่านั้นที่สัมพันธ์กับทัศนคติ นั่นคือ กลุ่มเกิดที่เห็นว่ารัฐไม่ต้องทำอะไรมากที่สุดคือกลุ่มเกิดที่หนองคาย (ร้อยละ 60.2) รองลงมาเป็นกลุ่มเกิดจังหวัดในภาคอีสาน (ร้อยละ 55.1) (ดูตารางที่ 5.9 ง)

ตาราง 5.9 ง. ความคิดเห็นว่ารัฐควรทำอย่างไรในเรื่องนิโคล จำแนกตามสถานที่เกิด(n=199)

ความคิดเห็น	สถานที่เกิด	หนองคาย	อีสาน	ไม่ใช่อีสาน	รวม
1. ไม่ต้องทำอะไร เป็นหน้าที่เอกชน		59 (60.2%)	27(55.1%)	25(48.1%)	111(55.8%)
2. ควรขอโทษ ปรับความเข้าใจระหว่างรัฐ		39 (39.8%)	22(48.9%)	27(51.9%)	88(44.2%)
รวม		98(49.3%)	49(24.6%)	52(26.1%)	199(100.0%)

โดยสรุป ในเรื่องนิโคล พบว่ามีคนจำนวนหนึ่งไม่รู้เรื่องและไม่แน่ใจว่าเกิดขึ้นจริง ส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นเรื่องของบุคคลไม่ใช่เรื่องร้ายแรง อาชีพเป็นปัจจัยที่ทำให้มีความคิดเห็นแตกต่างกันกลุ่มอาชีพหรือกลุ่มที่ตระหนักว่าเป็นเรื่องที่น่าจะถูกลามเป็นปัญหาระหว่างประเทศได้ ได้แก่กลุ่มที่มีภาระหน้าที่ บทบาทที่ต้องเกี่ยวข้องกับคนลาว เช่น นักธุรกิจ ผู้ค้าขายกับคนลาว เจ้าหน้าที่ด้านความมั่นคง ส่วนปัจจัยด้านสถานที่เกิด พบว่า ผู้ที่เกิดหนองคายเห็นว่าเป็นเรื่องไม่ร้ายแรง รวมทั้งเห็นว่ารัฐบาลไม่น่าจะต้องทำอะไรปล่อยให้เป็นที่ของบุคคลหรือเอกชนมากกว่ากลุ่มเกิดที่อื่น ทั้งนี้อาจจะเนื่องจากการที่ต้องติดต่อใกล้ชิดกันโดยขาดความเข้าใจและทัศนคติที่ดีต่อกันเป็นพื้นฐานอาจจะทำให้เกิดการกระทบกระทั่งได้มากขึ้น ส่วนเรื่องภาษาในสื่อ กลุ่มที่ไม่ใช่คนอีสานเห็นว่าสื่อต้องระมัดระวังมากขึ้น คนหนองคายและคนอีสานเห็นว่าสื่อไม่มีเจตนาที่จะล้อเลียนคนลาว คือและเห็นว่าคำว่าลาวหมายถึงคนอีสานเอง

3) ภาษาที่ใช้ในสื่อไทย

ในเรื่องภาษาปรากฏในสื่อ เช่น การใช้ภาษาลาวในการแสดงตลก คำพูดที่มีความหมายเชิงดูถูกว่าลาวด้อยกว่า พบว่า โดยรวมส่วนใหญ่เห็นว่าไม่น่าจะเป็นอะไร เพราะลาวหมายถึงอีสาน และเป็นเรื่องธรรมดาผู้พูดไม่ได้มีเจตนา (รวมกันเป็นร้อยละ 76.0). รองลงมาเป็นผู้ตอบว่าต้องระมัดระวังมากกว่านี้ (ร้อยละ 18.5) และผู้ตอบอื่น ๆ เช่น คนลาวก็ดูถูกคนไทยเหมือนกันเหมือนกัน, คนลาวเป็นอย่างนั้นจริง ๆ (ร้อยละ 5.5), จากปัจจัยส่วนบุคคล 7

ปัจจัย พบว่า มีเพียงสถานที่เกิดเท่านั้นที่สัมพันธ์กับทัศนคติ นั่นคือ กลุ่มที่มีจำนวนผู้ตอบว่า ต้องระมัดระวังมากกว่านี้จำนวนมากที่สุดเป็นกลุ่มที่ไม่ใช่คนอีสาน (ร้อยละ 23.0)

ตาราง 5.9 จ. การแสดงความคิดเห็นเรื่องภาษาที่ใช้ในสื่อไทย (n=200)

ความคิดเห็น	สถานที่เกิด			รวม
	หนองคาย	อีสาน	ไม่ใช่อีสาน	
1. ไม่น่าจะเป็นอะไร เพราะลาวหมายถึงอีสาน	9(1.0%)	9(18.0%)	9(17.3%)	27(13.5%)
2. เป็นเรื่องธรรมดา ไม่มีเจตนา	69(70.4%)	29(58.0%)	26(50.0%)	125 (62.5%)
3. ต้องระมัดระวังมากกว่านี้	18(18.4%)	7(1.9%)	12(23.0%)	37(18.5%)
4. อื่น ๆ	2(2.0%)	5(10.0%)	5(9.6%)	11(5.5%)
	98(49.0%)	50(25.0%)	52(26.0%)	200(100.0%)

สรุป เรื่องภาษาในสื่อ ปัจจัยสถานที่เกิดสัมพันธ์กับทัศนคติต่อเรื่องภาษาในสื่อ นั่นคือ กลุ่มที่ไม่ใช่คนอีสานเห็นว่าสื่อต้องระมัดระวังมากขึ้น คนหนองคายและคนอีสานเห็นว่าสื่อไม่มีเจตนาที่จะล้อเลียนคนลาว คือและเห็นว่าคำว่าลาวหมายถึงคนอีสานเอง

5.2.3 ทัศนคติต่อข้อตกลงแบ่งพรมแดนระหว่างไทยและลาว

เรื่องการแบ่งพรมแดน พบว่า มีผู้ตอบบางส่วนตอบว่าไม่แน่ใจ ไม่รู้รายละเอียด (ร้อยละ 18.2) . ผู้ตอบว่าไม่ยุติธรรมจำนวนมากที่สุด (ร้อยละ 71.8) เฉพาะในกลุ่มผู้ตอบว่า ไม่ยุติธรรมส่วนใหญ่เห็นว่ารัฐบาลควรหาทางเจรจาใหม่ (ร้อยละ 44.7) รองลงมาเห็นว่าไม่ต้องทำอะไร (ร้อยละ 26.0) และอื่น ๆ เช่น ไม่ควรนำมาเป็นประเด็นที่อาจทำให้เกิดปัญหาขัดแย้ง ไม่มีประโยชน์เพราะลาวคงไม่ยอม (ร้อยละ 29.3) ตามลำดับ (ดูตาราง 5.9)

จากปัจจัยส่วนบุคคล 7 ปัจจัย ไม่พบว่า มีปัจจัยใดที่สัมพันธ์กับทัศนคติ ตาราง 5.10 การแสดงความคิดเห็นต่อการแบ่งพรมแดนระหว่างไทยและลาวโดยใช้ร่องน้ำลึกที่อยู่ใกล้ฝั่งไทย

การแบ่งพรมแดน (n=209)		รัฐบาลควรทำอย่างไร (n=150)	
ดีแล้ว	21(10.0%)	หาทางเจรจาใหม่	67(44.7%)
ไม่ยุติธรรม	150(71.8%)	ไม่ต้องทำอะไร ไม่สำคัญ	39(26.0%)
ไม่มีความคิดเห็น ไม่รู้รายละเอียด	38(18.2%)	อื่น ๆ	44(29.3%)

5.2.4 ทัศนคติต่อเงื่อนไขการเดินทางข้ามพรมแดนบริเวณสะพานมิตรภาพ

เกี่ยวกับเงื่อนไขการข้ามพรมแดนที่สะพานมิตรภาพไทย-ลาว ผู้ตอบว่าต้องให้แก้ไขจำนวนมากที่สุด (ร้อยละ 47.4), รองลงมาตอบว่ายอมรับได้ (ร้อยละ 39.2) และตอบอื่นๆ เช่น ไทยเสียเปรียบแต่คงทำอะไรไม่ได้ ไม่มีประโยชน์ที่จะถกเถียงกัน ไม่ใช่เรื่องสำคัญ (ร้อยละ 13.4) ตามลำดับ, และเฉพาะในกลุ่มที่เห็นว่าต้องการให้แก้ไข ส่วนใหญ่เห็นว่าการแก้ไข

เฉพาะในส่วนของไทยเองให้เท่าเทียมกับของลาวจะง่ายกว่าที่ขอความร่วมมือให้ลาวแก้ไขให้เหมือนไทย (ร้อยละ 41.4), รองลงมาคือให้เจรจารัฐต่อรัฐ (ร้อยละ 35.3) และมีผู้เห็นว่าแก้ปัญหาโดยเจรจาระดับชายแดน(ร้อยละ 23.2) ตามลำดับ (ดูตาราง 5.10)

จากปัจจัยส่วนบุคคล 7 ปัจจัย ไม่พบว่า มีปัจจัยใดที่สัมพันธ์กับทัศนคติ

ตาราง 5.11 เจื่อนใจการข้ามพรมแดนบริเวณสะพานมิตรภาพ

เจื่อนใจการข้ามพรมแดน ที่บริเวณสะพานมิตรภาพไทย-ลาว (n=209)		หากต้องแก้ไข ควรทำอย่างไร (n=99)	
ยอมรับได้	82(39.2%)	เจรจารัฐต่อรัฐ	35(35.3%)
ต้องแก้ไข	99(47.4%)	แก้ไขระดับชายแดน	23(23.2%)
อื่น ๆ	28(13.4%)	แก้ไขเฉพาะของไทยเอง	41(41.4%)

โดยสรุปเกี่ยวกับการแบ่งพรมแดนและข้อตกลงการข้ามแดน พบว่า ส่วนใหญ่เห็นว่าไม่ยุติธรรม ต้องการให้แก้ไข และผู้ที่เห็นว่าควรเจรจาแบบรัฐต่อรัฐเพียงประมาณหนึ่งในสามของผู้ตอบ ผู้ตอบว่าแก้ในส่วนของไทยเองมีมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบคาดหวังการเจรจาระดับรัฐต่อรัฐไม่มากนัก ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับทัศนคติ

5.2.5 ทัศนคติต่อแรงงานลาวในประเทศไทย ในภาพรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้ามาทำงานของแรงงานลาว กลุ่มที่ยอมรับมีมากกว่ากลุ่มต่อต้านคือ เห็นว่าน่าจะอนุญาตให้เข้ามา และเห็นว่ามีคามจำเป็นเนื่องจากไทยขาดแคลนแรงงานในบางอาชีพ บางฤดูกาล (รวมกันเป็นร้อยละ 53.3) โดยให้เหตุผลว่าคนลาวน่าสงสาร และดีกว่าแรงงานชาติอื่น, รองลงมาเป็นกลุ่มที่ไม่ยอมรับ (ร้อยละ 38.9) ให้เหตุผลว่าแย่งงานคนไทย และอาจเป็นปัญหาสังคม และกลุ่มที่ตอบอื่นๆ เช่น แสดงความคิดเห็นเป็นกลาง หรือไม่แสดงความคิดเห็น (ร้อยละ 17.8) ตามลำดับ

เมื่อรวมความเห็นว่าจะยอมให้แรงงานลาวเข้ามาทั้งด้วยเห็นต่าง ๆ กัน แล้วนำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับปัจจัยส่วนบุคคล 7 ปัจจัย พบว่า สถานที่เกิดและสถานที่สัมภาษณ์สัมพันธ์กับทัศนคติ นั่นคือ พบว่า กลุ่มเกิดที่หนองคายยอมรับแรงงานต่างชาตินมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ (รวมเป็นร้อยละ 60.5) รองลงมาเป็นกลุ่มจังหวัดอื่น ๆ (รวมกันเป็นร้อยละ 31.5) และกลุ่มที่เกิดภาคอีสาน ๆ (รวมกันเป็นร้อยละ 28.3) ตามลำดับ. ส่วนปัจจัยด้านบริเวณที่สัมภาษณ์ พบว่ากลุ่มที่สัมภาษณ์ในอำเภอเมือง ไม่ยอมรับแรงงานลาวมากกว่ากลุ่มอำเภออื่น ๆ (ร้อยละ 53.7) ทั้งนี้อาจจะเนื่องกลุ่มที่สัมภาษณ์บริเวณอำเภอเมืองเป็นคนจากที่อื่น ซึ่งไม่คุ้นเคยกับสภาพการพึ่งพาแรงงานลาวในภาคเกษตรตามอำเภอต่าง ๆ (ดูตาราง 5.12 ก และ 5.12 ข)

ตาราง 5.12 ก. การแสดงความคิดเห็นเรื่องแรงงานลาว (n=209)

ความคิดเห็น	สถานที่เกิด	หนองคาย	อีสาน	ไม่ใช่อีสาน	รวม
น่าจะอนุญาตให้เข้ามา นำส่งสาร ดีกว่าชาติอื่น		36(35.6%)	14(26.4%)	9(16.7%)	59(28.4%)
จำเป็น ไทยขาดแคลนแรงงานบางประเภท บางฤดูกาล		15(14.9%)	8(1.9%)	8(14.8%)	31(14.9%)
ไม่จำเป็น แย่งงานคนไทย อาจเป็นปัญหาสังคม		27(26.7%)	25(47.2%)	29(53.7%)	81(38.9%)
อื่น ๆ		23(22.8%)	6(11.3%)	8(14.8%)	37(17.8%)
รวม		101(48.6%)	53(25.5%)	54(26.0%)	208(100.0%)

ตารางที่ 5.12 ข. การยอมรับแรงงานลาวจำแนกตามบริเวณที่สัมภาษณ์ (n=209)

บริเวณที่สัมภาษณ์ (อำเภอ)	ยอมรับ	ไม่ยอมรับ	อื่น ๆ	รวม
อำเภอเมือง	62 (40.5%)	63(41.2%)	28(18.3%)	153(73.2%)
อำเภอศรีเชียงใหม่, อำเภอท่าบ่อ	13(52.0%)	7(28.0%)	5(20.0%)	25(12.0%)
อำเภอโพธิ์ชัย	5(50.0%)	2(20.0%)	3(30.0%)	10(4.8%)
กิ่งอำเภอรัตนวาปี, อำเภอบึงกาฬ	11(52.3%)	9(4.8%)	1(4.8%)	21(10.0%)
รวม	91(43.5%)	81(38.8%)	37(17.7%)	209(100.0%)

โดยสรุปทัศนคติเกี่ยวกับแรงงานลาว พบว่า ผู้ตอบยอมรับแรงงานมากกว่าไม่ยอมรับเล็กน้อย สถานที่เกิดกับสถานที่เก็บข้อมูลสัมพันธ์กับทัศนคติ คือ คนท้องถิ่นยอมรับมากกว่ากลุ่มอื่นเนื่องจากมีความคุ้นเคยและมีการใช้แรงงานลาวตามฤดูกาลเป็นจำนวนมาก คนผู้ที่เกิดจังหวัดในอีสานยอมรับน้อยกว่าเนื่องจากเห็นว่ามาแย่งงานคนไทย ส่วนคนจังหวัดอื่น ๆ ที่ไม่ภาคอีสานยอมรับเนื่องจากเห็นว่าดีกว่าแรงงานชาติอื่น ๆ หากพิจารณาตามพื้นที่ทำการเก็บข้อมูล พบว่า กลุ่มอำเภออื่น ๆ นอกจากอำเภอเมืองจะยอมรับแรงงานลาวมากกว่ากลุ่มอำเภอเมือง เนื่องจากกลุ่มที่สัมภาษณ์ที่อำเภอเมืองส่วนใหญ่เป็นคนมาจากถิ่นอื่น เช่น นักท่องเที่ยว ผู้ที่เดินทางเข้ามาทำงาน

5.2.6 ทัศนคติต่อเรื่องการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมของลาวในโรงเรียนไทยบริเวณชายแดน

ในเรื่องการจัดการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมลาว ผู้ตอบส่วนใหญ่เห็นว่าไม่ควร (ร้อยละ 79.9) โดยให้เหตุผลหลายประการ เช่น ควรใช้เวลาเรียนวิชาอื่นที่สำคัญกว่า, คนชายแดนรู้วัฒนธรรมลาวอยู่แล้ว ไม่ควรเสียเวลาเรียนอีก, ส่วนผู้ที่เห็นว่าควรให้เรียน จำนวนไม่มากนัก (ร้อยละ 14.8) โดยให้เหตุผลว่าจะได้รู้จักลาวมากขึ้น เพื่อประโยชน์ของไทยเอง มีเพียงเล็กน้อยที่ให้เหตุผลว่าเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์หรือลดความไม่เข้าใจกันในอนาคต

จากปัจจัยส่วนบุคคล 7 ปัจจัย พบว่า ระดับการศึกษาของผู้ตอบสัมพันธัมมีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นเรื่องนี้ คือ กลุ่มกลุ่มที่มีระดับการศึกษาสูง ส่วนใหญ่เห็นว่าควรให้เรียน (ดูตาราง 5.13) ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ไม่พบว่ามีความสัมพันธ์

ตาราง 5.13 ความคิดเห็นเรื่องการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมของลาวในโรงเรียนไทย บริเวณชายแดน จำแนกตามระดับการศึกษา (n=209)

ระดับการศึกษา	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่ตอบ	รวม
ไม่เกินประถม	7(19.4%)	24(66.7%)	5(13.8%)	36(17.2%)
มัธยมต้น	3(8.3%)	31(86.1%)	2(5.6%)	36(17.2%)
มัธยมปลาย	5(7.2%)	60(87.0%)	4(5.8%)	69(33.0%)
ประกาศนียบัตร. อนุปริญญา	8(21.6%)	29(78.4%)	-	37(17.7%)
ปริญญาตรี, ปริญญาโท	8(25.8%)	23(74.2%)	-	31(14.8%)
รวม	31(14.8%)	167(79.9%)	11(5.3%)	209(100.0%)

โดยสรุปส่วนใหญ่ผู้ตอบทุกกลุ่มเห็นว่าไม่เห็นด้วยกับการจัดการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมลาวในโรงเรียนไทย เนื่องจากไม่เห็นความสำคัญ แต่มีผู้ตอบว่าเห็นด้วยเพื่อจะได้รู้จักลาวมากขึ้นและเป็นประโยชน์กับคนไทยอนาคต จะเห็นได้ว่าไม่มีผู้ตอบว่าเห็นด้วยเพื่อให้เกิดความเข้าใจกัน เพื่อความสัมพันธ์ที่ดีในอนาคต ระดับการศึกษาไม่สัมพันธ์กับทัศนคติในเรื่องนี้

เฉพาะจากข้อมูลเชิงปริมาณ ปัจจัยที่สัมพันธ์กับทัศนคติสรุปได้ดังนี้

- 1) บริเวณที่สัมภาษณ์ สัมพันธ์กับทัศนคติเรื่องแรงงานลาว*
- 2) ด้านสถานที่เกิด (และระยะเวลาที่อยู่ในพื้นที่) สัมพันธ์กับทัศนคติเรื่องศิลปิน*
- 3) อายุ ไม่สัมพันธ์
- 4) เพศ ไม่สัมพันธ์
- 5) ระดับการศึกษา สัมพันธ์กับทัศนคติการจัดการเรียนการสอนภาษาลาวในโรงเรียนชายแดน*
- 6) อาชีพสัมพันธ์กับทัศนคติเรื่องศิลปิน และสื่อ*
- 7) เครือญาติ ไม่สัมพันธ์

5.2.7 ปัญหาสำคัญของความสัมพันธ์ไทย-ลาว ในพื้นที่

คำถามข้อนี้เป็นแบบปลายเปิดโดยขอให้ผู้ตอบแต่ละคนระบุปัญหาที่สำคัญ 3 รายการ และนำมาวิเคราะห์หาความถี่ พบว่า ปัญหาที่ถูกระบุลำดับจากมากไปหาน้อยคือยาบ้า, แรงงานเถื่อนรวมกับหญิงขายบริการทางเพศ, ข้อตกลงที่ไทยเสียเปรียบ เช่น การค้า การท่องเที่ยว

การแบ่งดินแดน, การค้ำนอกระบบและสินค้าเถื่อน ไทยสูญเสียชีวิตประโยชน์, การจับตัวคนไทยเรียกค่าไถ่, การลักขโมยโจรกรรม, การลักลอบตัดไม้จากลาว, อกติและความไม่จริงใจต่อกัน, โรคติดต่อ, คนไทยรู้สึกตัวเองเหนือกว่าไม่ให้ความเท่าเทียมแก่คนลาว, คนไทยดูถูกเหยียดหยามคนลาว, ผู้ชายไทยไม่ให้เกียรติผู้หญิงลาว (ดูตาราง 5.14)

ตาราง 5.14 ปัญหาในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ไทย-ลาว (n=209)

ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ไทย-ลาว	จำนวน	ร้อยละ
1. ยาบ้า	126	60.3
2. แรงงานเถื่อน การขายบริการทางเพศ	86	41.1
3. ข้อตกลงที่ไทยเสียเปรียบ เช่น การค้า การท่องเที่ยว ดินแดน	66	31.6
4. การค้ำนอกระบบและสินค้าเถื่อน ไทยสูญเสียชีวิตประโยชน์	47	22.5
5. การจับตัวคนไทยเรียกค่าไถ่	12	5.7
6. การลักขโมยโจรกรรม การลักลอบตัดไม้จากลาว	10	4.8
7. อกติและความไม่จริงใจต่อกัน	10	4.8
8. โรคติดต่อ	8	3.8
9. คนไทยรู้สึกตัวเองเหนือกว่าไม่ให้ความเท่าเทียม	6	2.9
10. คนไทยดูถูกเหยียดหยามลาว	5	2.4
11. ผู้ชายไทยไม่ให้เกียรติผู้หญิงลาว	3	1.4

โดยสรุปปัญหาสำคัญความสัมพันธ์ไทย-ลาวในพื้นที่ ที่ถูกระบุมากที่สุดเป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อสังคมในวงกว้างทั้งสิ้น เช่น เรื่องยาเสพติด, แรงงานเถื่อน การขายบริการทางเพศ, ข้อตกลงที่ไทยเสียเปรียบ เช่น การค้า การท่องเที่ยว การแบ่งดินแดน, การค้ำนอกระบบ สินค้าเถื่อน ส่วนปัญหาสำคัญที่ถูกระบุน้อยลงมากเป็นปัญหาที่กระทบกับสังคมน้อยกว่า หรือเป็นความรู้สึกของบุคคล เช่น การโจรกรรม การจับตัวเรียกค่าไถ่ ทัศนคติที่ไม่ดีต่อกัน

5.2.8 คำพูดที่ลาวไม่ชอบมากที่สุด

คำถามข้อนี้เป็นแบบปลายเปิดโดยขอให้ผู้ตอบแต่ละคนระบุคำหรือประโยคที่ลาวไม่มากที่สุด 3 รายการ ผลการวิเคราะห์ พบว่า มีผู้ตอบทั้งหมดเพียง 148 คน (ร้อยละ 70.8) และจากจำนวนผู้ตอบมาทั้งหมดทำการวิเคราะห์ความถี่ พบว่า คำที่ถูกระบุจากมากไปหาน้อย คือ ลาวโง่, ลาวสกปรก, ลาวเชย ไม่พัฒนา, บ้านพี่เมืองน้อง, ลาวขี้โกง มักได้ ขี้ข่อ, ลาวขี้เกียจ, ลาวตาขาวลาวตาแตก และอื่น ๆ (ดูตาราง 5.15)

ตาราง 5.15 คำพูดที่ลาวไม่ชอบมากที่สุด (n=140)

คำพูดที่ลาวไม่ชอบมากที่สุด	จำนวน	ร้อยละ
1. ลาวโง่	109	73.6
2. ลาวสกปรก	32	21.6
3. ลาวเชย ไม่พัฒนา	26	17.6
4. บ้านที่เมืองน้อง	26	17.6
5. ลาวขี้โกง	15	10.7
6. ลาวมักได้ ขี้ขอ	15	10.7
7. ลาวขี้เกียจ	13	9.3
8. ลาวตาขาว ลาวตาแตก (ขี้ขลาด)	10	7.1
9. คนลาวเป็นเอดส์เยอะ ไปเที่ยวลาวระวังเป็นเอดส์	6	4.3
10. ผู้หญิงลาวชอบผู้ชายไทย	6	4.3
11. ผู้หญิงลาวทำงานเป็นคนใช้. ทำงานขายบริการในไทย	5	3.6
12. ลาวขี้คุย ลาวขี้โม้	5	3.6
13. ลาวคอมมิวนิสต์	5	3.6
14. ลาวน่าจะเป็นจังหวัดหนึ่งของไทย ลาวเคยเป็นของไทย	3	2.1
15. ลาวเวียด (หมายถึงเวียดนาม) ลาวเป็นลูกน้องแกว	3	2.1
16. ลาวเรื่องมาก	1	0.7

โดยสรุปคำที่คนลาวไม่ชอบมากที่สุดเป็นคำที่ลักษณะการดูถูกเหยียดหยามเรื่องความเป็นอยู่ การไม่ได้รับความเท่าเทียม การพูดอดีตที่เป็นความเจ็บปวด คำพูดที่ถูกกระบุมากที่สุด คือ ลาวโง่ ลาวสกปรก ลาวเชยไม่พัฒนา บ้านที่เมืองน้อง

5.2.9 ปัจจัยส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว

คำถามข้อนี้เป็นแบบปลายเปิด โดยขอให้ผู้ตอบแต่ละคนระบุปัจจัยที่จะช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว 3 รายการ ผลการวิเคราะห์ พบว่า มีผู้ตอบทั้งหมด 166 คน (ร้อยละ 79.4) และจากจำนวนผู้ตอบมาทั้งหมดทำการวิเคราะห์ความถี่ พบว่า ปัจจัยที่ถูกระบุว่าช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว ได้ดีที่สุด คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของไทยและเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี, การมีข้อตกลงระดับชายแดน เช่น การเปิดจุดผ่อนปรนทางการค้าและการท่องเที่ยว ตลาดนัดไทย-ลาว, แนวคิด ทิศทางและความสัมพันธ์ของผู้นำรัฐบาลทั้งสองฝ่าย, การให้ทุนนักศึกษาลาวเรียนในประเทศไทย, จัดกิจกรรมวัฒนธรรม และกิจกรรมชุมชนร่วมกัน เช่น แข่งเรือ แข่งกีฬา เดิน-วิ่งการกุศล (ดูตาราง 5.16)

ตาราง 5.16 ปัจจัยที่จะช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว (n=166)

ปัจจัยที่จะช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว	จำนวน	ร้อยละ
1. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของไทย และเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี	117	70.5
2. การผ่อนปรนระดับชายแดน เช่น การเปิดจุดผ่อนปรนทางการค้า และการท่องเที่ยว ตลาดนัด ไทย-ลาว	57	34.3
3. แนวคิด ทิศทางและความสัมพันธ์ของผู้นำรัฐบาลทั้งสองประเทศ	41	24.7
4. การให้ทุนนักศึกษาลาวเรียนในประเทศไทย	40	24.6
5. จัดกิจกรรมวัฒนธรรม และกิจกรรมชุมชนร่วมกัน เช่น แข่งเรือ แข่งกีฬา เดิน-วิ่งการกุศล	29	17.5
6. การมีคณะกรรมการชายแดน	10	6.0
7. การสร้างสายสัมพันธ์ระดับบุคคล ตามบทบาท ตามอาชีพ เช่น นักวิชาการไทยกับนักวิชาการลาว นักธุรกิจไทยกับนักธุรกิจลาว	9	5.4

โดยสรุปสิ่งที่จะช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์สร้างความสัมพันธ์ก็คือการให้ความช่วยเหลือและต้องเป็นการช่วยเหลือคนลาวรู้สึกได้ว่าการไม่หวังผลประโยชน์แอบแฝงอยู่ เช่น โครงการช่วยเหลือของพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ของไทย, การลดความเข้มงวดในบริเวณชายแดนเพื่อทำให้เกิดการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เช่น การเปิดจุดผ่อนปรน ผ่อนปรนการควบคุมชายแดนในช่วงเทศกาล, นอกจากนั้นแนวความคิด ทิศทางการบริหารประเทศของผู้นำก็เป็นปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่ง

5.3 สรุป ปัจจัยด้านบวกและลบต่อความสัมพันธ์ไทยลาว

จากข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพทั้งหมด สรุปแยกเป็นปัจจัยต่อความสัมพันธ์ด้านบวกและด้านลบ โคนแบ่งตามช่วงเวลาต่าง ๆ ได้ดังนี้

ตาราง 5.16 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ไทย-ลาว

ปัจจัยความสัมพันธ์ด้านบวก	ปัจจัยความสัมพันธ์ด้านลบ
<p>ประวัติศาสตร์</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การสืบเชื้อสาย การเป็นเครือญาติ 2. การสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณีร่วมกัน 	<p>ประวัติศาสตร์</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ความเจ็บปวดจากการสงคราม การสู้รบในอดีต 2. การถ่ายทอดประวัติศาสตร์ที่แตกต่าง 3. การอ้างสิทธิในสิ่งเดียวกัน เรื่องพระพุทธรูปสำคัญ 4. ผลกระทบจากยุคจักรวรรดินิยม เรื่องสิทธิในดินแดน 5. การใช้ระบบการศึกษาไทยแยกคนอีสานจากคนลาว* 6. ประสบการณ์การที่เจ็บปวดของผู้ลี้ภัย ปี 2518
<p>ปัจจุบัน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ความร่วมมือปักปันเขตแดน การตั้งคณะกรรมการเจรจาปัญหาชายแดน 2. ความช่วยเหลือที่ไทยให้กับลาวด้านวิชาการ การอบรม คูงาน และให้ทุนการศึกษา* 3. ความช่วยเหลือที่ไทยให้ลาวตาม โครงการเพื่อพัฒนาความเป็นอยู่คนลาวให้ดีขึ้น* 4. ความช่วยเหลือด้านสาธารณสุขที่ไทยให้ลาว* 5. ความช่วยเหลือจากภาคเอกชนไทย ในด้านการพัฒนาและเศรษฐกิจ 6. การพึ่งพาอาศัยกันเรื่องแรงงานลาว 7. การผ่อนปรนในช่วงเทศกาล ประเพณีการเปิด 8. จุดผ่อนปรนทางการค้าตามอำเภอต่าง 9. การเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมลาวในโรงเรียนไทย 	<p>ปัจจุบัน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ลาวผ่านระบบการศึกษาแบบประเทศสังคมนิยม* 2. ผลกระทบของสื่อที่ผลิตโดยคนที่ไม่เข้าใจวัฒนธรรม* 3. ความไม่เข้าใจกฎเกณฑ์ กฎหมาย ของกันและกัน 4. ปัญหาที่เกิดจากการเข้ามางานของแรงงานลาว การล่อ 5. ลวง การค้ามนุษย์ปัญหาการค้าคนกระบับ ลิ่นค้าเถื่อน 6. ปัญหาสุขภาพจิต

* หมายถึงส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์อย่างมาก

จะเห็นได้ว่าเหตุการณ์ในอดีตส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ด้านลบมากกว่าด้านบวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบการศึกษาไทยในช่วงปฏิรูปการปกครองสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งหมายรวมถึงการปฏิรูปการศึกษาโดยกำหนดหลักสูตรจากส่วนกลาง เพื่อให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมส่วนกลางกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ประกอบกับการปลูกฝังลัทธิไทยเป็นใหญ่ ส่งผลให้คนไทยภาคอีสานถูกแยกออกจากคนลาว

ปัจจัยด้านบวกในปัจจุบัน ส่วนใหญ่เป็นการช่วยเหลือของฝ่ายไทย โดยเฉพาะความช่วยเหลือด้านวิชาการ โครงการเพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ของคนลาวให้ดีขึ้น และด้านสาธารณสุข แต่ทั้งนี้การยอมรับหรือไม่ยอมรับขึ้นอยู่กับความรู้ของคนลาวว่าเป็นการช่วยเหลือโดยมี

วัตถุประสงค์แอบแฝงหรือไม่ ส่วนปัจจัยด้านลบ เป็นเรื่องระบบการศึกษาของลาวในปัจจุบัน และผลกระทบจากสื่อไทย

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้ ครอบคลุมเนื้อหาเชิงประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ และเหตุการณ์ร่วมสมัย ใช้วิธีการศึกษาหลายวิธี คือ เนื้อหาด้านประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ และการตั้งถิ่นฐานของคนในพื้นที่ ที่ใช้วิธีการศึกษาเอกสารร่วมกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ข้อมูลด้านทัศนคติ ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะใช้วิธีเก็บข้อมูลสนามเชิงคุณภาพเชิงคุณภาพร่วมกับเชิงปริมาณ โดยวิธีการสนทนากลุ่ม สัมภาษณ์แบบเป็นทางการ ไม่เป็นทางการ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม

สรุปผลการศึกษา

6.1 ภูมิหลังกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 19 คน (ผู้ให้ข้อมูลบางคนมีสองบทบาท และให้สัมภาษณ์สองครั้ง) คือ ผู้เชี่ยวชาญวัฒนธรรมท้องถิ่น 4 คน, ผู้มีบทบาทที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของคนจำนวนมาก (ครู นักจัดรายการวิทยุ โทรทัศน์ พระ) 5 คน, นักการเมืองท้องถิ่น 1 คน, ภาคธุรกิจเอกชน 2 คน, และภาครัฐฝ่ายความมั่นคง (ตำรวจ ตำรวจตระเวนชายแดน ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง หน่วยปฏิบัติการตามลำน้ำโขง) 5 คน, องค์กรท้องถิ่น (อบต. กำนัน) 2 คน และฝ่ายปกครอง ฝ่ายบริหาร และฝ่ายข้อมูลจังหวัด 3 คน

กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม 209 คน ครอบคลุมตัวแปรที่มีผลต่อความสัมพันธ์ไทยลาว ตัวแปรที่สำคัญที่สุดคือตัวแปรด้านสถานที่เกิด พื้นที่ (อำเภอ) ที่ทำการเก็บข้อมูล, การมีเครือญาติเป็นคนลาวและอาชีพ ส่วนตัวแปรอื่น ๆ ที่สำคัญรองลงมาคือ ระยะเวลาที่พำนักในพื้นที่ เพศ ระดับการศึกษา พบว่า อาชีพและการศึกษาค่อนข้างสัมพันธ์กัน สถานที่เกิดสัมพันธ์กับระยะเวลาพำนักในพื้นที่

6.2 ความสัมพันธ์ไทย-ลาว: มิติเชิงประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์

6.2.1 การทำสงครามขยายอาณาเขตและความพยายามกอบกู้เอกราชในหลาย ๆ ครั้ง ในสมัย 3 อาณาจักร ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของประชากรจำนวนมากทั้งโดยสมัครใจและไม่สมัครใจ ทำให้มีคนไทยตั้งถิ่นฐานอยู่ตามบริเวณต่าง ๆ ของประเทศไทย

6.2.2 การตั้งถิ่นฐานของคนลาวในภาคอีสานและในภาคอื่น ๆ ของประเทศไทยในสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 คือ สมัยพระเจ้าตากสินคนลาวถูกกวาดต้อนมาอยู่สระบุรี การ

ตั้งถิ่นฐานของกลุ่มกวยและเขมรในอีสานใต้ การตั้งถิ่นฐานกลุ่มพระครูเสียดาและจารย์แก้วที่ ร้อยเอ็ดและอุบล และขยายสู่ลุ่มแม่น้ำชี แม่น้ำมูลในเวลาต่อมา สมัยหลังปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์คนลาวจำนวนมากถูกกวาดต้อนมาสู่ภาคกลางของไทย บางกลุ่มสมัครใจมาตั้งถิ่นฐานที่บริเวณรอบ ๆ ภูเขา ได้แก่สกลนคร นครพนม มุกดาหารและกาฬสิน

6.2.3 การเสียดินแดนทำให้คนเชื้อสายเดียวกันถูกแบ่งแยกออกจากกัน ได้แก่ การเสียดินแดนสิบสองจุไทย ปี พ.ศ. 2431 การเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ปี พ.ศ. 2436 (ร.ศ.112) และการเสียดินแดนฝั่งขวาบางส่วน ปี พ.ศ. 2446-2447)

สรุป การตั้งถิ่นฐานของคนลาวในภาคอีสาน ส่วนใหญ่เป็นความสมัครใจ ส่วนการตั้งถิ่นฐานในภาคอื่น ๆ เป็นการกวาดต้อนมา, เรื่องราวในอดีตน่าจะทำให้เกิดความสัมพันธ์ได้ ทั้งในทางบวกและทางลบ ทางบวกคือ คนลาว คนไทยในภาคอีสาน และในภาคกลางบางจังหวัดจึงมีความเกี่ยวข้องในทางชาติพันธุ์ หลาย ๆ กลุ่มยังมีการรักษาวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมไว้เป็นอย่างดี ส่วนในทางลบคือเรื่องราวสงครามในอดีตก็อาจทำให้ผู้เจ็บช้ำและถ่ายทอดความรู้สึกให้คนรุ่นหลังต่อมาโดยการบันทึกเรื่องราวประวัติศาสตร์หรือบอกเล่าสืบต่อกันมา

6.2 การปฏิรูปภาคอีสาน

การปฏิรูปการปกครอง

ไทยครอบครองอีสานและลาวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2322 เป็นเวลา 114 ปี แต่ยังไม่เปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้จัดระบบการปกครองใหม่เป็นหัวเมือง 4 ฝ่ายและส่งเชื้อพระวงศ์ปกครอง

การปฏิรูปการศึกษา มีการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นหลายแห่ง การเรียนการสอนใช้ภาษาไทย ใช้หลักสูตรจากส่วนกลาง ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมระหว่างคนภาคกลางและภาคอื่น ๆ มีการปฏิรูประบบการคมนาคม การสื่อสารทำให้ผู้คนไปมาหาสู่กันสะดวกสบายขึ้น

สรุป ความสัมพันธ์เชิงประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ ก่อนปี 2303 อีสานส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรล้านช้าง ปี 2303 เขมรและกวยซึ่งตั้งถิ่นฐานในบริเวณอีสานใต้ได้มาขึ้นกับกรุงศรีอยุธยา ปี 2322 อีสานและลาวทั้งหมดตกเป็นของกรุงเทพฯ ปี 2436 ลาวฝั่งซ้ายตกเป็นของฝรั่งเศส ปี 2446 อีสานบางส่วนตกเป็นของฝรั่งเศสอีก การแบ่งพรมแดนมีปัญหาความไม่แน่ชัดเจนของเขตแดนและส่งผลมาถึงปัจจุบัน การปฏิรูปการปกครองสมัยรัชกาลที่ 5 ทำให้ภาคอีสานและภาคอื่น ๆ อยู่ใต้อำนาจส่วนกลางอย่างเต็มที่ การปฏิรูปการศึกษาและคมนาคมทำให้เกิดความกลมกลืนทางวัฒนธรรมยิ่งขึ้น

6.4 ประวัติศาสตร์ศาสตร์ท้องถิ่น

ในพื้นที่หนองคายพบชุมชนโบราณก่อนประวัติศาสตร์ มีแหล่งโบราณคดีที่สำคัญคือ แหล่งโบราณคดีโคกคอน มีอายุ 5,000-7,000 ปี ก่อนมีชุมชนโบราณ ชนพื้นเมืองเดิมเป็น ชาวพาทไทย และเผ่าอื่น ๆ ต่อมาเป็นพวกจาม พวกเวียดและพวกลาวเข้ามาหลังสุด มีการผสมปนเปทางวัฒนธรรมอย่างค่อยเป็นค่อยไป ต่อยุคทวารวดีขอมและลพบุรีเข้าครอบครอง บริเวณหนองคาย อุดรและเวียงจันทน์ เมื่อขอมเสื่อมอำนาจลงประชากรจากล้านช้างจึงเข้ามาแทน

เมืองสำคัญในประวัติศาสตร์ได้แก่

1) เมืองปากห้วยหลวงหรืออำเภอโพธิ์ชัยในปัจจุบัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับอาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ ตั้งแต่ยุคก่อนสมัยพระเจ้าไชยเชษฐา คนเวียงจันทน์ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานที่เมืองปากห้วยหลวงเรื่อยมา. กษัตริย์ 2 พระองค์เป็นมีเชื้อสายจากเมืองปากห้วยหลวง

2) เมืองเวียงคุก เวียงคำ (อยู่ในเขตอำเภอเมือง) กลุ่มคนจากอาณาจักรศรีโคตรบูรณ์ จกร้อยเอ็ดเข้าครอบงำคนพื้นเมืองและขยายอิทธิพลมาถึงดินแดนสุวรรณภูมิและแม่น้ำโขงตอนกลาง ต่อไปจนถึงสุโขทัย ต่อมา ค.ศ. 19-20 ชาวล้านช้างอพยพเข้ามาผสมกลมกลืน เวียงคุกลดความสำคัญลงเป็นส่วนหนึ่งของเวียงจันทน์ จนกระทั่งสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชจึงได้รุ่งเรืองขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง มีการสร้างและบูรณะปฏิสังขรโบราณสถานทางศาสนาขึ้นมามากมาย และยังมีหลงเหลืออยู่จนถึงปัจจุบัน เมื่อลาวเสียเอกราชให้กรุงธนบุรีและสมัยกบฏเจ้าอนุวงศ์ ผู้คนในบริเวณนี้จึงถูกกวาดต้อนมาพร้อมกับคนเวียงจันทน์

3) เมืองพานพร้าวหรืออำเภอศรีเชียงใหม่ในปัจจุบัน มีความสำคัญมากในประวัติศาสตร์ พานพร้าวในอดีตเคยเป็นส่วนหนึ่งของเวียงจันทน์ ในสมัยพระเจ้าโพธิ์สาราชราชาภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงยอดคำทิพย์แห่งล้านนา ชาวล้านนาจากเชียงใหม่จำนวนมากอพยพติดตามเข้ามาอยู่เวียงจันทน์และพานพร้าว (ต่อมาจึงได้ชื่อว่าศรีเชียงใหม่) ผู้คนและศิลปวัฒนธรรมบริเวณนี้จึงผสมผสานระหว่างเวียงจันทน์กับเชียงใหม่ และเมื่อลาวเสียเอกราชให้กรุงธนบุรีผู้คนรวมทั้งเชื้อพระวงศ์เวียงจันทน์(รวมทั้งเจ้าอนุวงศ์) ถูกกวาดต้อนมาอยู่กรุงเทพฯ และถูกกวาดต้อนอีกครั้งหนึ่งหลังปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์

4) เมืองไชยบุรีหรืออำเภอบึงกาฬในปัจจุบัน มีการอพยพเข้ามาของคนหลายกลุ่ม นับจากกลุ่มไทยย้อที่มาจากหงสาวดี กลุ่มคนลาวที่อพยพกลับมาหลังกบฏเจ้าอนุวงศ์ถูกปราบลง

สรุป จากประวัติศาสตร์ท้องถิ่นดังกล่าว จะเห็นบริเวณหลายแห่งในหนองคายมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ มีการผสมผสานของของผู้คนและวัฒนธรรมวัฒนธรรมของคนใน

บริเวณพื้นที่ใกล้เคียงทั้งฝั่งซ้ายและฝั่งขวาของแม่น้ำโขง การเข้ามาของวัฒนธรรมของคนจากที่อื่นที่เข้ามาอยู่ใหม่ นอกจากนั้นยังมีการกระจายออกไปการแผ่ขยายออกไปทั้งแบบการขยายอิทธิพลและแบบถูกบังคับกับกาต้อน คนลาวและคนไทยจึงมีความสัมพันธ์กันทั้งด้านชาติพันธุ์และวัฒนธรรมประเพณี ในขณะที่เดียวกับเหตุการณ์ในอดีตบางอย่างก็อาจเป็นความเจ็บปวดที่ถ่ายทอดปลุกฝังต่อกันมาจนกลายเป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์ในปัจจุบันได้ในที่สุด

6.5 วัฒนธรรมร่วมสมัย (เหตุการณ์ปัจจุบัน)

- 1) ความสัมพันธ์ด้านการค้าชายแดนไทย-ลาวทั้งที่ผ่านและไม่ผ่านระบบศุลกากรมีมูลค่าหลายพันล้านในแต่ละปี มูลค่าการค้าที่ผ่านระบบศุลกากรชายแดนบริเวณจังหวัดหนองคาย มีมูลค่าสูงที่สุดเมื่อเทียบกับจังหวัดชายแดนไทย-ลาวอื่น ๆ
- 2) ความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงมีพัฒนาการที่ดีขึ้น มีความร่วมมือปักปันเขตแดน ข้อตกลงส่งผู้ร้ายข้ามแดน มีคณะกรรมการชายแดน
- 3) ด้านความช่วยเหลือจากไทย ซึ่งหลายฝ่ายของไทยที่ให้กับลาวอย่างต่อเนื่อง โดยรวมแล้วคนลาวยอมรับโครงการพระราชดำริฯ มากที่สุด เนื่องจากเห็นว่าไม่มีผลประโยชน์แอบแฝง ความช่วยเหลือจากรัฐบาลไทย คนลาวยังระแวงว่ามีวัตถุประสงค์แอบแฝงในการครอบงำลาวทำให้ลาวต้องพึ่งพาไทยในที่สุด ส่วนความช่วยเหลือจากภาคธุรกิจเอกชน เป็นสิ่งที่ลาวไม่ยอมรับมากที่สุดเนื่องจากเห็นว่าไม่จริงจังในการช่วยให้คนอยู่ดีกินดี แต่เป็นการให้เพื่อผลประโยชน์ของไทยเองในที่สุด
- 4) เรื่องอิทธิพลของสื่อไทยต่อลาว สรุปได้ว่าสื่อไทยมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ การเมือง จิตวิทยา ภาษา วัฒนธรรมของลาว ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีความซับซ้อน สื่อไทยเป็นเพียงไม่ได้มีผลกระทบกับลาวมากมายอย่างที่คิด เนื่องจากยังมีโครงสร้างการเมืองแบบสังคมนิยมและโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ยังยากจน ช่วยป้องกันไม่ให้เกิดความเปลี่ยนแปลงรวดเร็วนัก
- 5)ทัศนคติคนลาวต่อคนไทย โดยรวมคนลาวเห็นว่าไทยเป็นมิตรมากกว่าศัตรู เป็นมิตรมากกว่าในอดีต กลุ่มประชาชนมีทัศนคติที่ดีกับคนไทยมากกว่ากลุ่มคนระดับผู้นำซึ่งเป็นผู้ผ่านระบบการศึกษาระดับสูงมา กลุ่มคนไทยที่ลาวชอบมากที่สุดคือกลุ่มที่คนลาวเห็นว่าไม่ได้หวังผลประโยชน์ใด ๆ ซึ่งได้แก่ นักวิชาการและปัญญาชน และพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ ส่วนกลุ่มคนไทยที่คน

ลาวไม่ชอบมากที่สุดคือกลุ่มศิลปิน นักร้อง ดารา สื่อมวลชนไทย ซึ่งคนลาวได้รับข้อมูลข่าวสารของคนกลุ่มนี้ผ่านสื่อต่าง ๆ ที่ผลิตขึ้นเพื่อผู้รับสารหลักเป็นไทย จึงไม่ได้ระมัดระวังว่าจะกระทบกระทั่งผู้รับสารที่เป็นคนลาว ส่วนกลุ่มพ่อค้านักธุรกิจไทยคนลาวก็ไม่ชอบเช่นกันแต่ก็น้อยกว่าที่ไม่ชอบกลุ่มศิลปิน ๆ และสื่อมวลชน

- 6) ความสัมพันธ์ที่ปรากฏในระดับพื้นที่ ในเชิงบวกพบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ, ความอ่อนปรนของทางการในช่วงเทศกาล, การค้าขายบริเวณจุดผ่อนปรน, การพึ่งพาแรงงานลาวในภาคเกษตร การให้ความช่วยเหลือด้านสาธารณสุข และการใช้ระบบการศึกษาเพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจกันมากขึ้น ความสัมพันธ์ทั้งเชิงลบส่วนใหญ่เรื่องผิดกฎหมาย คือ สินค้าเถื่อน การค้านอกระบบ ไม้เถื่อน การค้ามนุษย์ กระบวนการคอร์รัปชันเพื่อขอมีสัญชาติไทย การขายบริการทางเพศ ยาเสพติด และความคับข้องใจของคนไทยเรื่องการแบ่งดินแดน

6.6 ทักษคติของคนไทยต่อลาวละทัศนคติของคนลาวต่อคนไทย

ทัศนคติที่ไทยมีต่อลาวและลาวมีต่อไทย เกิดขึ้นได้จากประสบการณ์ของบุคคล ประสบการณ์เหล่านั้นอาจทำให้เกิดทัศนคติทั้งลบและบวก จึงต้องวิเคราะห์ว่าทัศนคตินั้นเกิดจากอะไร เกิดในช่วงใดและควรจะแก้ไขอย่างไร ข้อค้นพบที่อธิบายที่มาของของทัศนคติของคนไทยและคนลาว สรุปเป็นประเด็นได้ ดังนี้

1) การบันทึกและถ่ายทอดประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกัน

บันทึกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ของแต่ละประเทศมักจะแตกต่างบ้าง สิ่งที่มีเหมือนกันคือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง มีร่องรอยและหลักฐานชัดเจน ส่วนในสิ่งที่แตกต่างกันคือ คำอธิบายสาเหตุที่เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ การปรุงแต่งเรื่องราวเพิ่มเติมเพื่อหวังผลให้ชาตินิยมในช่วงเวลาต่าง ๆ และเน้นย้ำบางเรื่องราวด้วยวัตถุประสงค์บางอย่าง ดังนั้นเรื่องราวที่บันทึกไว้และถ่ายทอดสู่สังคมต่อ ๆ มาจึงมีเรื่องอารมณ์และความรู้สึกของผู้บันทึกปนอยู่ด้วย ตัวอย่างประวัติศาสตร์ที่แตกต่างคือเรื่องเจ้าอนุวงศ์ ท้าวสุรนารี

2) การอ้างสิทธิสิ่งเดียวกันในช่วงเวลาต่างกัน

ในช่วงการทำสงครามขยายอาณาเขตและแย่งชิงกันครอบครองดินแดน แคว้นต่าง ๆ ผลัดกันแพ้ผลัดกันชนะ ผู้ชนะได้ครอบครองดินแดนเป็นเจ้าของทรัพยากร กวาดต้อนผู้คน และทรัพย์สินของผู้แพ้ การเคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานโดยสมัครใจคนลาวจำนวนมาก ผลที่ตามมาถึงยุคปัจจุบันคือความขัดแย้งที่เกิดจากการอ้างสิทธิ แต่ละฝ่ายมักจะเลือกยกเอาช่วงเวลาที่ดีว่าตนเองมีความชอบธรรมที่จะถือสิทธิเป็นเจ้าของสิ่งต่าง ๆ การถกเถียงนอกจากจะ

หาข้อสรุปใด ๆ ไม่ได้แล้วจะเพิ่มความขัดแย้งและทัศนคติที่ไม่ดีต่อกันมากขึ้นไปอีก ตัวอย่างการอ้างสิทธิในสิ่งเดียวกันคือเรื่องพระแก้วมรกต สิทธิในเรื่องดินแดนหลายแห่ง

3) ผลสืบเนื่องจากการเข้าครอบครองดินแดนอาณานิคม

คนลาวกล่าวว่าดินแดนทั้งฝั่งซ้ายและขวาเคยเป็นของลาว เห็นได้จากผู้คนมีภาษาพูด และวัฒนธรรมไม่แตกต่างกับลาว ในช่วงที่ไทยเข้มแข็งกว่าได้เข้าครอบครองลาวทั้งหมด ต่อมาไทยจำยอมยกดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงและดินแดนบางส่วนให้ฝรั่งเศส พื้นที่นี้ถูกแยกออกจากกัน คนไทยเห็นว่าควรให้ลาวถือสิทธิการครอบครองเกาะแก่งในแม่น้ำโขงเกือบทั้งหมด เป็นการไม่ยุติธรรม น่าจะใช้หลักว่าอยู่ใกล้ฝั่งใดให้ฝ่ายนั้นเป็นเจ้าของ ในขณะที่ลาวกล่าวว่า ทั้งการแบ่งดินแดนเป็นไปตามอนุสัญญาที่ไทยตกลงใจทำไว้กับฝรั่งเศสเอง (เมื่อ ร.ศ. 112)

4) ประสพการณ์ในค่ายผู้ลี้ภัยช่วงลาวเปลี่ยนแปลงการปกครองปี 2518

ประสพการณ์อันขมขื่นของคนลาวในศูนย์อพยพ การถูกคนไทยและเจ้าหน้าที่ไทยเข้มแข็งรังแก คนลาวว่ายน้ำข้ามมาหนองคาย จมน้ำตายไปก็มาก ที่รอดมาหากมีเงินมีทองติดตัวมากก็ถูกคนไทยเอาไปหมดก่อนที่จะเข้าไปอยู่ในศูนย์อพยพ ผู้หญิงสาวบางคนถูกข่มเหง เมื่อเข้าไปอยู่ในศูนย์แล้วก็ได้รับการปฏิบัติไม่ดี สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ฝังอยู่ในความรู้สึกและถ่ายทอดกันต่อมา

5) ลาวมีความรู้สึกที่ถูกไทยเอารัดเอาเปรียบด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม

ลาวมีความสัมพันธ์ด้านการค้าและการลงทุนกับไทยมากที่สุด และลาวมีความรู้สึกที่ไทยมักจะเอารัดเอาเปรียบ ไม่รักษาสัญญา ไม่ทำความเข้าใจกฎเกณฑ์ของลาว ในขณะที่ไทยเห็นว่าลาวมีกฎเกณฑ์ไม่แน่นอนกฎเกณฑ์บางอย่างไม่เป็นสากล และในบางเรื่องเป็นความเข้าใจผิดกันมากกว่าที่จะเป็นไปได้โดยความตั้งใจ

6) ลาวรู้ความรู้สึกว่าไทยไม่จริงใจ การช่วยเหลือเพื่อหวังผลประโยชน์

ความช่วยเหลือที่ลาวได้รับจากไทย มีทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน และโครงการพระราชดำริ ฯ ในเรื่องการช่วยเหลือดังกล่าว มีเพียงโครงการพระราชดำริฯ เท่านั้นที่ลาวเห็นว่ามิใช่ประโยชน์กับลาว ช่วยไปให้คนลาวอยู่ดีกินดี และเป็นการช่วยเหลือโดยไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทน ส่วนช่วยเหลือของภาครัฐและเอกชนก็เพื่อผลประโยชน์ของประเทศไทยในอนาคต คือคนไทยต้องการครอบงำลาวให้ลาวต้องพึ่งพาและขึ้นอยู่กับไทย ไทยต้องการทรัพยากรธรรมชาติของลาว

7) นโยบายของลาวในการต่อต้านวัฒนธรรมจากภายนอก

รูปแบบการรุกรานเข้ามีอำนาจเหนือดินแดนของชาติอื่น เป็นการรุกรานเข้าครอบงำด้านเศรษฐกิจ สังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านวัฒนธรรม ลาวเห็นว่าการวัฒนธรรมที่หลังไหล

ข้ามโจงเข้าไปสู่ลาวในยุคข้อมูลข่าวสารไร้พรมแดนจะทำให้ลาวสูญเสียเอกลักษณ์และเกิดความเปลี่ยนแปลงในสังคมไปในทางที่ไม่พึงปรารถนา วัฒนธรรมตะวันตกผ่านไทยเข้าไปสู่จะทำลายคุณค่าและค่านิยมในสังคมวัฒนธรรมเดิม ในขณะที่ไทยเห็นว่าเป็นการปิดกั้นโอกาสในการพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชาชนลาวในขณะที่ชนชั้นผู้นำอยู่มีชีวิตที่ดีกว่า

8) ระบบการศึกษาของไทยเพื่อสร้างความผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นกับวัฒนธรรมส่วนกลาง

การใช้ระบบการศึกษาสร้างความผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นกับวัฒนธรรมส่วนกลาง (ภาคกลาง) เพื่อให้เกิดความความมั่นคง การวางหลักสูตรโดยส่วนกลาง การสร้างความภาคภูมิใจว่าไทยเป็นใหญ่ ไทยเหนือกว่า ทำให้คนท้องถิ่นไม่ยอมรับความใกล้ชิด ไม่อยากเป็นคนลาว ทัศนคติที่เกิดขึ้นอาจเนื่องจากการปลูกฝังด้วยระบบการศึกษาหรืออาจจะเป็นไปโดยภาระหน้าที่ หรืออาชีพของคนนั้นๆ ซึ่งหากไปต่อย้ำความรู้สึกที่คนลาวได้รับการปลูกฝังไว้ก็ยิ่งทำให้เกิดความบาดหมางกันได้มากขึ้น

9) ระบบการศึกษาของลาว แนวทางและการสนับสนุนค่ายสังคมนิยม

ลาวมีความใกล้ชิดและเป็นมิตรกับเวียดนามมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี 2518 ก็ยังมีความใกล้ชิดกับเวียดนามมากขึ้น ผู้นำลาวส่วนใหญ่ผ่านการศึกษาจากเวียดนามและรัสเซีย แนวคิดต่าง ๆ ที่ได้รับจากระบบการศึกษายังต่อย้ำให้เกิดความหวาดระแวงไทยมากขึ้น *คนลาวจึงหันว่าไทยเป็นที่ เวียดนามเป็นเพื่อน* ซึ่งหมายความว่าไทยชอบทำตัวเป็นใหญ่กว่าไม่ให้ความเสมอภาค อย่างไรก็ตาม หลังยุคสงครามเย็นระหว่างลัทธิการปกครองสองค่าย รวมทั้งหลายฝ่ายระมัดระวังสิ่งที่จะทำให้เกิดความบาดหมาง และความพยายามเสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน ปัจจุบันเริ่มมีทิศทางว่าลาวยอมรับไทยมากขึ้น

10) สื่อไร้พรมแดน การนำเสนอโดยไม่ระมัดระวัง หรือโดนตั้งใจเพื่อหวังผลด้าน

ธุรกิจ

โดยปกติกลุ่มเป้าหมายของการผลิตสื่อมักจะเป็นคนในประเทศนั้น จึงมักขาดความระมัดระวังว่าจะไปกระทบกระทั่งคนของประเทศอื่นซึ่งไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายหลัก กรณีเช่นนี้เกิดขึ้นโดยปราศจากเจตนาเช่น การล้อเลียน การดูถูกลาว (ซึ่งลาวในที่นี้หมายถึงคนอีสาน ไม่ใช่หมายถึงคนลาว)

การแข่งขันทางธุรกิจของผู้ผลิตสื่อ บางครั้งขาดความสำนึกต่อส่วนรวม ต่อประเทศชาติ มีการออกข่าวทำลายคู่แข่งบางครั้งไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น กรณีข่าวศิลปินมีชื่อเสียงของไทยกล่าวถ้อยคำดูถูกคนลาว ซึ่งยังหาข้อยุติไม่ได้ว่าเป็นจริงหรือไม่

และเกิดคำถามว่ามีผู้นำเหตุการณ์นี้ไปขยายผลเพื่อวัตถุประสงค์อื่นหรือไม่ เช่น การทำลายคู่แข่งของผู้ผลิตเทป ลาวต้องการสกัดกั้นการหลั่งไหลเข้าไปของวัฒนธรรมใหม่

6.7 ปัจจัยส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติของคนไทยต่อเหตุการณ์ความสัมพันธ์ไทย-ลาว

1) เรื่องศิลปะ หนังสือ และภาษาในสื่อไทย ส่วนใหญ่ผู้ตอบเห็นว่าไม่ใช่เรื่องร้ายแรง อาชีพและสถานที่เกิดส่งผลต่อทัศนคติคือ นักธุรกิจ ผู้ค้าขายกับคนลาว เจ้าหน้าที่ด้านความมั่นคง เห็นว่าเป็นเรื่องร้ายแรงมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ทั้งนี้อาจเนื่องจากมีภาระหน้าที่ บทบาทที่ต้องเกี่ยวข้องกับคนลาว และผู้ที่เกิดหนองคายเห็นว่าเป็นเรื่องไม่ร้ายแรง รัฐบาลไม่น่าจะต้องทำอะไรปล่อยให้เป็นที่ของบุคคลหรือเอกชน ทั้งนี้อาจจะเนื่องจากการที่ต้องติดต่อกันใกล้ชิดกัน โดยขาดความเข้าใจและทัศนคติที่ดีต่อกันเป็นพื้นฐานอาจจะทำให้เกิดการกระทบกระทั่งได้มากขึ้น ส่วนเรื่องภาษาในสื่อ พบว่ากลุ่มที่ไม่ใช่คนอีสานเห็นว่าสื่อต้องระมัดระวังมากขึ้น คนหนองคายและคนอีสานเห็นว่าสื่อไม่มีเจตนาที่จะล้อเลียนคนลาว คือเห็นว่าคำว่าลาวหมายถึงคนอีสานเอง

2) การแบ่งพรมแดนและข้อตกลงการข้ามแดนส่วนใหญ่ผู้ตอบเห็นว่าไม่ยุติธรรม ต้องการให้แก้ไข และผู้ตอบว่าควรแก้ไขในส่วนของไทยเองมีจำนวนมากกว่าตอบว่าเจรจาแบบรัฐต่อรัฐ แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบคาดหวังการเจรจาแบบรัฐต่อรัฐไม่มากนัก ปัจจัยส่วนบุคคลไม่สัมพันธ์กับทัศนคติ นั่นคือทุกกลุ่มมีทัศนคติต่อเรื่องนี้ไม่แตกต่างกัน

3) แรงงานลาวที่เข้ามาในประเทศไทย ผู้ตอบยอมรับมีจำนวนมากกว่าผู้ตอบไม่ยอมรับ เหตุผลของการยอมรับคือความสงสารและเห็นว่าขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรตามฤดูกาล ปัจจัยสถานที่เกิดและพื้นที่ (อำเภอ) ที่ทำการเก็บข้อมูลมีผลต่อทัศนคติ โดยคนท้องถิ่นยอมรับมากกว่ากลุ่มอื่นเนื่องจากมีความคุ้นเคยและมีการใช้แรงงานลาวตามฤดูกาลเป็นจำนวนมาก คนผู้ที่เกิดจังหวัดในอีสานยอมรับน้อยกว่าเนื่องจากเห็นว่าเข้ามาแย่งงานคนไทย ส่วนคนจังหวัดอื่น ๆ ที่ไม่ภาคอีสานยอมรับเนื่องจากเห็นว่าดีกว่าแรงงานชาติอื่น ๆ ผู้ตอบในพื้นที่อำเภออื่น ๆ ยอมรับแรงงานลาวมากกว่ากลุ่มอำเภอเมือง เนื่องจากกลุ่มที่สัมผัสกับที่อำเภอเมืองส่วนใหญ่เป็นคนมาจากถิ่นอื่น เช่น นักท่องเที่ยว ผู้ที่เดินทางเข้ามาทำงาน

4) เรื่องการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมลาวในโรงเรียนไทย ส่วนใหญ่ผู้ตอบไม่เห็นด้วยว่าการจัดการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมลาวในโรงเรียนไทย ผู้ตอบส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าไม่จำเป็นไม่มีความสำคัญ ส่วนผู้ตอบว่าเห็นด้วยมีจำนวนไม่มากให้เหตุผลว่าการเรียนเพื่อจะได้รู้จักถามมากขึ้นและเป็นประโยชน์กับคนไทยอนาคต ปัจจัยด้านระดับการศึกษาไม่สัมพันธ์กับทัศนคติในเรื่องนี้

5) ปัญหาสำคัญความสัมพันธ์ไทย-ลาวในพื้นที่ ที่ถูกระบุมากที่สุดเป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อสังคมในวงกว้างทั้งสิ้น เช่น เรื่องยาเสพติด, แรงงานเถื่อน การขายบริการทางเพศ, ข้อตกลงที่ไทยเสียเปรียบ เช่น การค้า การท่องเที่ยว การแบ่งดินแดน, การค้าออก ระบบ สินค้าเถื่อน ส่วนปัญหาสำคัญที่ถูกระบุน้อยลงมากมักเป็นปัญหาที่กระทบกับสังคมน้อยกว่า หรือเป็นความรู้สึกส่วนบุคคล เช่น การโจรกรรม การจับตัวเรียกค่าไถ่ ทศนคติที่ไม่ดีต่อกัน

6) คำที่คนลาวไม่ชอบมากที่สุด เป็นคำที่ลักษณะการถูกเหยียดหยามเรื่องความเป็นอยู่ การไม่ได้รับความเท่าเทียม การพูดอดีตที่เป็นความเจ็บปวด คำพูดที่ถูกระบุมากที่สุด คือ ลาวโง่ ลาวสกปรก ลาวเชยไม่พัฒนา บ้านพี่เมืองน้อง

7) สิ่งที่จะช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ คือการให้ความช่วยเหลือและต้องเป็นการช่วยเหลือคนลาวรู้สึกได้ว่าการไม่หวังผลประโยชน์แอบแฝงอยู่ เช่น โครงการช่วยเหลือของพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ของไทย, การลดความเข้มงวดในบริเวณชายแดนเพื่อทำให้เกิดการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เช่น การเปิดจุดผ่อนปรน การลดความเข้มงวดในการควบคุมชายแดนในช่วงเทศกาลต่าง ๆ, นอกจากนี้แนวความคิด ทิศทางการบริหารประเทศของผู้นำก็เป็นปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่ง

โดยสรุปปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อทัศนคติ คือ บริเวณที่สัมผัส, สถานที่เกิด (และระยะเวลาที่อยู่ในพื้นที่), อาชีพ, และระดับการศึกษา ส่วนอายุ เพศ และเครือญาติฯ ไม่มีความสัมพันธ์

6.8 ปัจจัยส่งเสริมความสัมพันธ์

การสืบเชื้อสาย การเป็นเครือญาติ การสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณีร่วมกัน ความช่วยเหลือที่ไทยให้กับลาวด้านวิชาการ การ อบรม ฝึกงาน และให้ทุนการศึกษา ความช่วยเหลือที่ไทยให้ลาวตามโครงการเพื่อพัฒนาความเป็นอยู่คนลาวให้ดีขึ้น ความช่วยเหลือด้านสาธารณสุขที่ไทยให้ลาว ความช่วยเหลือจากภาคเอกชนไทย ในด้านการพัฒนาและเศรษฐกิจ การพึ่งพาอาศัยกันเรื่องแรงงานลาว การผ่อนปรนในช่วงเทศกาล ประเพณีการเปิด จุดผ่อนปรนทางการค้าตามอำเภอต่าง การเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมลาวในโรงเรียนไทย

6.9 ปัจจัยอุปสรรคต่อความสัมพันธ์

ความเจ็บปวดจากการสงคราม การสู้รบในอดีต การถ่ายทอดประวัติศาสตร์ที่แตกต่าง, การอ้างสิทธิในสิ่งเดียวกัน เรื่องพระพุทธรูปสำคัญ, ผลกระทบจากยุคจักรวรรดินิยม เรื่องสิทธิในดินแดน, การใช้ระบบการศึกษาไทยแยกคนอีสานจากคนลาว, ประสบการณ์การที่เจ็บปวดของผู้ลี้ภัย ปี 2518, ลาวผ่านระบบการศึกษาแบบประเทศสังคมนิยม, ผลกระทบของสื่อที่

ผลิตโดยคนที่ไม่เข้าใจวัฒนธรรม, ความไม่เข้าใจกฎเกณฑ์ กฎหมาย ของกันและกัน, ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเข้ามางานของแรงงานลาว การล่องลอย การค้ามนุษย์, ปัญหาการค้านอกระบบ สินค้าเถื่อนปัญหายาเสพติด

6.10 ปราบปรามการฉ้อโกงในช่วงเวลาต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ไทย-ลาวในปัจจุบัน

ปรากฏการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ไทย-ลาวในยุคปัจจุบัน ตามยุคต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้

- 1) ยุคประวัติศาสตร์ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นส่งผลด้านลบมากกว่าด้านบวก บาดแผลจากสงคราม การสู้รบ การทำลายบ้านเมือง กวาดต้อนผู้คนทรัพย์สิน การถ่ายทอดปลูกฝังต่อ ๆ มา ส่วนด้านบวกคือ ยังมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติเหลืออยู่
- 2) ยุคชาติ รัฐ การแบ่งดินแดน ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นส่งผลด้านลบมากกว่าด้านบวก ลัทธิชาตินิยม การใช้ระบบการศึกษาถิ่นวัฒนธรรมท้องถิ่น ผลกระทบจากการขยายอิทธิพลจักรวรรดินิยม ส่วนด้านบวกคือยังมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติเหลือสืบเนื่องมาจากยุคประวัติศาสตร์
- 3) ยุคปัจจุบัน เป็นช่วงของความพยายามแก้ไขข้อผิดพลาดในอดีต และความพยายามพัฒนาความสัมพันธ์ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นส่งผลทั้งด้านบวกและด้านลบ ด้านบวกคือ การให้ความช่วยเหลือ ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคง และการพัฒนาต่าง ๆ ส่วนด้านลบคือการไม่ยอมรับ การดูถูก การเอารัดเอาเปรียบ การต่อต้าน ความไม่เข้าใจกัน ข้อมูลในอดีตมีผลอย่างมากต่อทัศนคติและพฤติกรรมในปัจจุบัน

อภิปรายผล

1. ตามสมมติฐานว่ามิติความสัมพันธ์ด้านชาติพันธุ์น่าจะมีผลต่อความสัมพันธ์ค่อนข้างมาก ผลการวิจัยพบว่าชาติพันธุ์ส่งผลต่อความสัมพันธ์น้อย คือพบว่า มีความเกี่ยวข้องทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตการดำเนินชีวิตอยู่ข้างในกลุ่มคนท้องถิ่นบางแห่งที่ไกลออกไปจากชุมชนเมือง เป็นความสัมพันธ์ไม่เป็นทางการ ที่ไม่เหนียวแน่นนัก แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์แบบเป็นทางการมีอิทธิพลมากกว่า ทั้งนี้อาจจะเนื่องจากหนองคายตั้งอยู่ตรงกันข้ามกับเวียงจันทน์ซึ่งเป็นเมืองหลวง ความสัมพันธ์เป็นทางการอาจจะมีคามเข้มงวดเป็นพิเศษ ดังนั้นผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่าในพื้นที่อื่น ๆ ชาติพันธุ์อาจจะมีผลต่อความสัมพันธ์มากกว่านี้

2. ในส่วนมิติด้านประวัติศาสตร์การสู้รบเพื่อขยายอาณาเขต รวมทั้งแนวคิดเรื่องชาติรัฐที่มีประวัติศาสตร์การสู้รบการแบ่งดินแดนน่าจะเป็นที่มาของทัศนคติที่ไม่ดีต่อกัน ข้อค้นพบเป็นไปตามสมมติฐานว่าความเจ็บช้ำจากเหตุการณ์สู้รบ การแย่งชิงความเป็นใหญ่ในอดีต ได้รับการถ่ายทอดและปลูกฝังเป็นทัศนคติที่ไม่ดีต่อกันในปัจจุบัน การปลูกฝังให้รู้สึก

ภาคภูมิใจในความยิ่งใหญ่และการต่อสู้ของบรรพบุรุษในอดีต ประวัติศาสตร์ที่บันทึกโดยไทยและประวัติศาสตร์ที่บันทึกโดยลาวในเหตุการณ์เดียวกันย่อมมีความแตกต่างกันบ้าง การที่จะหาข้อพิสูจน์ว่าใครถูกใครผิด รังแต่จะทำให้เกิดความรู้สึกขัดแย้งกันมากขึ้น ซึ่งไม่น่าจะเกิดผลในทางสร้างสรรค์แต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม หากทำให้เข้าใจความรู้สึกของชนชาติอื่นๆ โดยผ่านเรื่องราวในประวัติศาสตร์ จะทำให้เข้าใจความรู้สึกชนชาตินั้นมากขึ้น ประวัติศาสตร์จะมีคุณค่าอย่างยิ่งหากนำมาใช้ในทางสร้างสรรค์ เช่น เรียนรู้ความผิดพลาดในอดีต หลีกเลียงการพูดถึงเรื่องราวที่จะนำไปสู่ความขัดแย้ง ส่งเสริมสิ่งที่แสดงถึงความผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความเป็นเชื้อสายเดียวกัน โดยเฉพาะเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิต

3. มิติความสัมพันธ์ในปัจจุบันหรือความร่วมมือ ได้แก่ความสัมพันธ์ด้านการค้า ความมั่นคง ด้านความช่วยเหลือ รวมไปถึงด้านสังคมวัฒนธรรม แม้ว่าในบางด้านมีการตอบรับร่วมมือกันดีขึ้นและส่งผลดีต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น ด้านความมั่นคง ด้านความช่วยเหลือจากคนบางกลุ่ม ในขณะที่ความสัมพันธบางอย่างได้ถูกต่อต้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการแพร่กระจายของวัฒนธรรมโดยผ่านสื่อต่าง ๆ หากพิจารณาให้ดีจะพบว่าอคติที่มีอยู่แต่ดั้งเดิมของทั้งสองฝ่ายนั่นเองที่ทำให้เกิดความรู้สึกต่อต้าน ในส่วนคนอีสานเองก็ซึ่งไม่ได้รับการยอมรับจากทั้งจากคนในวัฒนธรรมใหม่และคนในวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีคนสองวัฒนธรรม คือ รู้สึกกลืนไม่เข้า คายไม่ออก และเมื่อเกิดเรื่องราวที่เลวร้ายขึ้น มักจะไม่มีการมีการใคร่ครวญเหตุผลว่าผู้กระทำก็อาจมิได้มีเจตนาที่จะทำให้เกิดความบาดหมาง หลายเรื่องมีมุมมองมีคำอธิบายที่แตกต่าง ในขณะที่บางเรื่องอาจจะไม่ได้เกิดขึ้นจริงแต่มีผู้สร้างสถานการณ์เพื่อจุดมุ่งหมายบางประการ เช่น ผลประโยชน์ทางธุรกิจ แผนทิศทางการพัฒนาของประเทศหรือยุทธศาสตร์ชาติอย่างใดอย่างหนึ่ง

4. ตามสมมติฐานว่าข้อมูลเรื่องราวในอดีตที่บุคคลได้รับการถ่ายทอดมา ส่งผลให้เกิดทัศนคติทางลบ เป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์ แต่จากข้อค้นพบ พบว่าไม่ใช่เพียงเรื่องราวในอดีตเท่านั้นที่เป็นอุปสรรค พฤติกรรมบุคคลในปัจจุบันก็เป็นอุปสรรคเช่นกัน แต่อย่างไรก็ตามพฤติกรรมบุคคลในปัจจุบันก็เกี่ยวข้องกับทัศนคติเดิมค่อนข้างมาก

ข้อเสนอแนะ

แนวทางแก้ไขเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ ต้องทำในหลายระดับ ระดับระหว่างประเทศ ต้องปรับท่าทีและแนวทางปฏิบัติ โดยให้ความเท่าเทียม ระดับชายแดนต้องทำความเข้าใจกฎเกณฑ์ที่ต้องเกี่ยวข้องกัน การร่วมมือ การผ่อนปรนและการให้ความช่วยเหลือต้องเป็นไปอย่างจริงใจ ระดับบุคคลหรือกลุ่มอาชีพ โดยเฉพาะกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อความคิดของคนในวง

กว้าง ต้องหลีกเลี่ยงการตอกย้ำเรื่องราวความขัดแย้ง ระมัดระวังไม่ให้เกิดความกระทบกระทั่งทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ สิ่งสำคัญที่สุดของแนวทางที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ต้องอยู่บนพื้นฐานของความจริงใจเป็นสำคัญ มิใช่เพื่อผลประโยชน์ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จึงจะนำไปสู่การมีทัศนคติที่ดีต่อกันได้ในที่สุด

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเป็นประเด็น ดังนี้

1. การกำหนดหลักสูตรจากส่วนกลางไม่เอื้อสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ดังนั้นจึงควรให้ท้องถิ่นมีส่วนในการกำหนดหลักสูตร เช่น สถาบันการศึกษาในท้องถิ่น เช่น สถาบันราชภัฏและมหาวิทยาลัยในท้องถิ่น จัดหลักสูตรที่ทำให้คนอีสานใกล้ชิดด้านวัฒนธรรมกับลาวมากขึ้น
2. ส่งเสริมให้คนไทยทั่วไปเข้าใจ ยอมรับสังคมวัฒนธรรมหลากหลาย ระบบการศึกษาและสื่อควรมีบทบาทสำคัญ
3. ใช้ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มวิชาชีพ กลุ่มสถาบัน และสมาคมต่าง ๆ คนในอาชีพเดียวกันมักมีจุดมุ่งหมายใกล้เคียงกัน จึงควรใช้จุดร่วมนี้ให้เกิดความร่วมมือ กลุ่มที่น่าจะมีบทบาท เช่น กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มสื่อมวลชน และกลุ่มวัฒนธรรมสองฝั่งโขง
4. เตรียมพร้อมให้ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องเรียนรู้ รู้จักลาวมากกว่านี้ การทำความเข้าใจระเบียบกฎเกณฑ์ให้ถ่องแท้ การทำความเข้าใจประวัติศาสตร์และความสัมพันธ์ในอดีตจะทำให้เปิดใจกว้างพร้อมที่จะยอมรับเรื่องราวต่าง ๆ ได้มากขึ้น
5. การให้ทุนนักศึกษาลาวเข้ามาเรียนในประเทศไทย เป็นการช่วยเหลือโดยคาดหวังว่าจะทำให้เกิดทัศนคติที่ดี แต่จากการที่พบว่านักศึกษาลาวที่เคยมาเรียนในประเทศไทยมีทัศนคติต่อประเทศไทยไม่ดีเท่าประชาชนลาวทั่ว ๆ ไป จึงน่าจะทำการติดตามและศึกษาเพื่อปรับปรุงกระบวนการ
6. ส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรมในระดับชายแดน ให้ท้องถิ่นดำเนินการโดยรัฐสนับสนุนและเอื้ออำนวยด้านกฎเกณฑ์

รายการอ้างอิง

ภาษาอังกฤษ

The Asian Research Center for Migration, Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University.

Trafficking in Children into the Worst Forms of Child Labour in Thailand.

2000

Shakti, R.P. and Amornthip Amaraphubal. **The research project on Cross-Border Transportation Infrastructure Development and HIV/AIDS Vulnerability at Nongkai-Vientiane Friendship Bridge.** 1997

Leonard Broom and Phillip Selznick. **Sociology.** (New York : Harper and Row), 1969, p. 53-55.

Nicholas Abercrombie : Stephen Hill and Bryan S. Turner. **Sociology.** (Auckland : The Chaucer Press), 1984, p. 59.

ภาษาไทย

เขียน ชีระวิทย์และคณะ. **ความสัมพันธ์ไทย-ลาว ในสายตากคนลาว,** กรุงเทพฯ, 2544-

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดหนองคาย.** โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว. กรุงเทพฯ. 2542

รามศักดิ์ ไชยโกมินทร์. **สงครามประวัติศาสตร์,** สำนักพิมพ์มติชน กรุงเทพฯ. 2543

วิภา อุดมฉันท. **ผลกระทบของสัญญาณวิทย์และโทรทัศน์ข้ามพรมแดนระหว่างไทย-ลาว.** สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ. 2544

ศรีศักร วัลลิโภดม. **แอ่งอารยธรรมอีสาน,** สำนักพิมพ์มติชน กรุงเทพฯ. 2540

สมพร เทพสิทธิ์า. **ศาสนาและวัฒนธรรม กับความมั่นคงของชาติ.** สภาอุวัชกสมาคม ในพระบรมราชูปถัมภ์. กรุงเทพฯ. 2540: หน้า 6-8

สมิท สมัครการ. **การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาของสังคม** โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. กรุงเทพฯ. 2542. หน้า 69-71.84-86

สารสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคอีสาน เล่มที่ 1, 4, 8, 9, 12, 14

สีลา วีระวงส์. **ประวัติศาสตร์ลาว.** สำนักพิมพ์มติชน กรุงเทพฯ. 2539

สุวิทย์ ธีรศาสตร์รัต. **ประวัติศาสตร์ลาว 1779-1975,** สำนักพิมพ์กองทุนสนับสนุนการวิจัย. กรุงเทพฯ. 2543

สุวิทย์ ชีรสาดศรีวัด และ คารารัตน์ เมตตาริกานนท์, ประวัติศาสตร์อีสาน หลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ถึงปัจจุบัน. สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2543)

อมรา พงศาพิช. วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กรุงเทพฯ. 2541. หน้า 1-2, 7-9, 162-166, 172-176

อมรา พงศาพิช. ความหลากหลายทางวัฒนธรรม. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กรุงเทพฯ. 2542 หน้า 15-22, 66, 64

ภาคผนวก

ภาคผนวก 1

แนวคำถามสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. กูมิหลังผู้ให้ข้อมูล
 2. ท่านมองความสัมพันธ์เชิงประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ของหนองคายและอีสานอย่างไร
ในอดีตไทยเคยเบียดเบียน ทำร้ายลาวหรือไม่
คนไทย (กลุ่มต่าง ๆ) มองอย่างไร รู้สึกอย่างไร
คนลาวมองอย่างไร เหมือนหรือต่างกับคนไทยอย่างไร
 3. ความสัมพันธ์ไทยลาวในเรื่องต่าง ๆ (ระบุตามบทบาทผู้ตอบ เช่น เรื่องการค้า ความมั่นคง ฯลฯ)
ในอดีตเป็นอย่างไร
ปัจจุบันเป็นอย่างไร
- แนวโน้มในอนาคตจะเป็นอย่างไร
 4. ท่านมีข้อเสนอแนะในการที่จำทำให้ความสัมพันธ์ไทย-ลาวดีขึ้นได้อย่างไร ใคร (รัฐ เอกชน ประชาชน หรือท้องถิ่น) ควรมีบทบาทอย่างไร
 5. ความขัดแย้งที่ในสื่อ / ความขัดแย้งที่เห็นพื้นที่
มีอะไรบ้าง
เนื่องจากอะไร
แก้ไขได้หรือไม่
แก้ไขได้อย่างไร ควรแก้อย่างไร
 6. คนไทยมีความรู้สึกอย่างไรกับคนลาว เพราะอะไร
คนลาวมีความรู้สึกอย่างไรกับคนลาว เพราะอะไร
ถ้าไม่ดี จะแก้ไขได้อย่างไร
 7. สิ่งที่จะช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาวได้มากที่สุดคืออะไร
 8. คำพูดหรือการกระทำใดที่ลาวจะรู้สึกไม่พอใจ หรือไม่ชอบมากที่สุด
- คำถามเฉพาะสำหรับเจ้าหน้าที่ด้านความมั่นคง
1. เมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้ง มีผลกระทบกับการข้ามไปมาหาสู่กันหรือ จำนวนลดลง เท่าเดิม
 2. ในช่วงเทศกาลฝั่งไทยมีความผ่อนคลายปรนมากกว่าปกติหรือไม่
 3. ในช่วงเทศกาลฝั่งลาวมีความผ่อนคลายปรนมากกว่าปกติหรือไม่
 4. ท่านเห็น ว่าควรดำเนินการอย่างไรในบรรยากาศชายแดน (ผ่อนคลาย ให้ความสัมพันธ์ระดับพื้นที่ ใช้นโยบาย หรือกติกาสากล เพื่อจะได้ไม่เกิดปัญหาขัดแย้งรุนแรง...)

ภาคผนวก 2

แบบสอบถาม

โครงการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ไทย-ลาว: มิติวัฒนธรรมเชิงประวัติศาสตร์และความร่วมสมัย

สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้สัมภาษณ์ สถานที่...../ วันที่..... เมษายน 2544.

กลุ่ม 1) เกิดที่หนองคาย 2) อยู่ในพื้นที่ไม่ต่ำกว่า 5 ปี 3) เข้ามาไม่เกิน 5 ปี

ส่วนที่ 1

1. อายุ ปี

2. เพศ 1) ชาย 2) หญิง

3. การศึกษา 1) ประถม 2) มัธยมต้น 3) มัธยมปลาย/ประกาศนียบัตร

4) อนุปริญญา 5) ปริญญาตรี 5) สูงกว่าปริญญาตรี 6) อื่น ๆ.....

4. อาชีพ 1) นักเรียน/นักศึกษา 2) เกษตรกร 3) รับจ้าง/แรงงาน

4) ลูกจ้าง 5) ค้าขาย (รายย่อย) 6) นักธุรกิจ

7) รับราชการ (ครู/พลเรือน) 8) รับราชการ (ทหาร/ตำรวจ) 9) อื่น ๆ

5. เกิดที่ใด 1) หนองคาย 2) อื่น ๆ ระบุจังหวัด

6. เหตุผลในการมา หรืออยู่ที่หนองคาย

1) เกิดที่หนองคาย 2) ท่องเที่ยว/เยี่ยมญาติ

3) ทำงานประจำที่หนองคาย 4) ทำงานเป็นครั้งคราว ระยะเวลาสั้น ๆ

7. ระยะเวลาที่เข้ามาในหนองคาย (รวมทั้งสิ้น)วัน/เดือน/ปี

8. มีญาติเป็นคนลาว 1) มี 2) ไม่มี (ข้ามไปส่วนที่ 2)

9. ญาติที่เป็นคนลาว ปัจจุบันอยู่ที่ใด

1) อยู่ที่ลาว 2) อยู่ที่ไทย (ข้ามไปส่วนที่ 2) 3) อื่น ๆ ระบุ.....

10. ยังติดต่อกันใกล้ชิดหรือไม่

1) ติดต่อสม่ำเสมอ 2) ติดต่อบ้าง 3) ไม่ติดต่อเลย

ส่วนที่ 2

11. มีความคิดเห็นอย่างไรกับข่าว “นักร้องไทยถูกคนลาว” (ยกตัวอย่าง นิโคล/แทห์)

1) เป็นเรื่องกระทบกระทั่งธรรมดา เรื่องของบุคคล

2) เป็นเรื่องร้ายแรง อาจทำให้ดูกลามเป็นความบาดหมางระหว่างประเทศ ต้องให้ข้อโทษ

3) อื่น ๆ

12. จากข้อ 11. รัฐบาลไทยควรทำอย่างไร

1) ไม่ต้องทำอะไร เป็นเรื่องของบุคคล/เอกชน

2) ควรขอโทษและทำความเข้าใจกับรัฐบาลลาว

3) อื่น ๆ

13. คิดอย่างไรกับภาษาที่ใช้ในสื่อ ที่มีความหมายในทางที่เห็นลาวด้อยกว่าไทย (เช่น เซย โง่ ตลกภาษาอีสาน)
- 1) ไม่น่าจะเป็นอะไร เพราะลาวหมายถึงอีสาน
 - 2) เป็นเรื่องธรรมดา ไม่มีเจตนา
 - 3) ต้องระมัดระวังมากกว่านี้
 - 4) อื่น ๆ
14. ท่านคิดอย่างไรกับการแบ่งพรมแดนระหว่างไทยและลาว (โดยใช้ร่องน้ำลึกที่อยู่ใกล้ฝั่งไทย)
- 1) ดีแล้ว
 - 2) พิจารณาใหม่
 - 3) อื่น ๆ
15. จากข้อ 14. รัฐบาลควรทำอย่างไร
- 1) หาทางเจรจาใหม่
 - 2) ไม่ต้องทำอะไร ไม่ใช่เรื่องสำคัญ
 - 3) อื่น ๆ
16. เนื่องในโอกาสข้ามพรมแดนที่สะพานมิตรภาพไทย-ลาว ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร
- 1) ยอมรับได้
 - 2) ต้องแก้ไข
 - 3) อื่น ๆ
17. จากข้อ 16. ถ้าต้องการให้แก้ไข ควรทำอย่างไร
- 1) แก้ไขกฎเกณฑ์ของฝ่ายไทยเองให้เท่าเทียมกับกฎเกณฑ์ของฝ่ายลาว
 - 2) เกรงระดับรัฐต่อรัฐ
 - 3) ทำข้อตกลงระดับชายแดน (ทั้งสองฝ่าย)
 - 4) อื่น ๆ
18. คิดอย่างไรกับเรื่องแรงงานลาวที่เข้ามาในประเทศไทย
- 1) น่าจะอนุญาตให้เข้ามา นำสงสาร
 - 2) จำเป็น ไทยขาดแคลนแรงงานบางประเภท บางฤดูกาล
 - 3) ไม่จำเป็น แย่งงานคนไทย อาจเป็นปัญหาสังคม
 - 4) อื่น ๆ
19. ควรจะให้มีการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมของลาวในโรงเรียนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณชายแดน
- 1) ควร เนื่องจาก
 - 2) ไม่ควร เนื่องจาก
20. ปัญหาใดที่ท่านคิดว่าสำคัญที่สุด ระบุ 3 รายการ
- 1)
 - 2)
 - 3)
21. ถ้าว่าคำพูดใดที่ท่านไม่ชอบให้คนไทยพูดมากที่สุด ระบุ 3 รายการ
- 1)
 - 2)
 - 3)

22. สิ่งที่จะช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ลาว ได้มากที่สุด ระบุ 3 รายการ

- 1)
- 2)
- 3)

ขอบคุณ

หมายเหตุ

.....

.....

ภาคผนวก 3

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น

1. ศ. รัช ฤกษ์ โฉมทก
ประธานคณะกรรมการดำเนินงาน โครงการสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน
2. รศ. สุภัตญา สุจฉายา
รองผู้อำนวยการฝ่ายวิจัย สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. คุณสิทธิพร ฉ นกรพนม
จ่าจังหวัด สำนักงานจังหวัดหนองคาย
4. อาจารย์ สมคิด ไชยวงศ์
ศูนย์วัฒนธรรมโรงเรียนประทุมเทพวิทยาคาร จังหวัดหนองคาย
5. อาจารย์วินิต
ศูนย์วัฒนธรรมโรงเรียนประทุมเทพวิทยาคาร จังหวัดหนองคาย
6. อาจารย์เผด็จ สุขเกษม
สำนักงานศึกษาและวัฒนธรรม, ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย

.....

ภาคผนวก 4

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญและผู้ให้สัมภาษณ์รายบุคคล

ฝ่ายราชการและฝ่ายความมั่นคง

1. ผู้กำกับการด่านตรวจคนเข้าเมืองหนองคาย
2. รองผู้กำกับฝ่ายปราบปราม สถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองหนองคาย
3. หน่วยปฏิบัติการตามลำแม่น้ำโขง
4. ประชาสัมพันธ์จังหวัดหนองคาย
5. ฝ่ายปกครองจังหวัด

ภาคธุรกิจ

6. ประธานหอการค้าจังหวัดหนองคาย
7. ผู้จัดการบริษัทท่องเที่ยว 2 คน
8. ผู้บริหารห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ (บิ๊กเจียง)
9. เจ้าของกิจการค้าขายไทยลาวรายย่อย (บริษัท ไทย-ลาว ซัมหลี่)
10. เจ้าของร้านค้าตลาดอินโดจีน และพ่อค้าบริเวณจุดผ่อน ตลาดนัดไทย-ลาว จำนวน 4 คน

นักการเมืองท้องถิ่น

11. คุณประสิทธิ์ จันทาทอง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดหนองคาย พรรคไทยรักไทย

ศาสนา

12. พระวัดอรัญบรรพต อำเภอศรีเชียงใหม่

สื่อมวลชน

13. ผู้บริหารสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดหนองคาย
14. ผู้สื่อข่าวท้องถิ่น

อื่นๆ

15. ผู้อำนวยการ โรงเรียนมัธยมประจำอำเภอและครูจำนวน 3 คน
-

ภาคผนวก 5

